

”Utsikten er bare bonusen”

Kroppslig praksis som symbolsk markør for et frikjøringsfellesskap

Erlend Eggen

Masteroppgave

Sosialantropologisk institutt.

Universitetet i Oslo

Vår 2009

Sammendrag

I denne oppgaven diskuteres ulike aspekter ved kroppslig praksis innenfor fritidsaktiviteten frikjøring. Det empiriske materialet oppgaven bygger på er hentet fra et seks måneder langt feltarbeid i Narvik og Nord-Norge. Her så jeg friluftsjaktaktiviteten frikjøring som en meningsfull del av informantene sin fritid.

For å komme nærmere konstruksjonen av en meningsfull fritidssfære har jeg valgt et fenomenologisk perspektiv. Informantenes opplevelse og forståelse av frikjøring er en levd og sanserik prosess (Ingold 2000). Jeg har sett på de subjektive erfaringene og samhandlingen innenfor de sosiale kontekstene der frikjørere møtes. For å få innsikt i dette var jeg ikke bare nødt til å lytte til deres historier og muntlige refleksjoner; jeg måtte selv følge i deres skispor og delta i deres daglige gjøremål. Ved å lytte til informantenes refleksjoner og observere deres handlingsmønster fikk jeg innsikt i meningsfulle symbolske markører, samhandling og uttalelser preget av en viss ambivalens. Handlinger og utsagn stemmer ikke alltid overens. Den implisitte betydningen bakenfor handlinger og utsagn var etter min mening enklere å begripe om jeg rettet blikket mot frikjørernes kroppslige praksis som handlende subjekter (Merleau-Ponty 1969).

Observasjonene av de aktuelle aktørene sett i sammenheng med den ”gjengse” opplevelse av moderne friluftsliv ga meg grunnlag til å drøfte eventuell endring og kontinuitet i friluftslivet mer generelt. Fritidsaktiviteten frikjøring blir sett i lys av begrepet ”spesialisert lek” (Kjølørød 2004) for lettere å kunne tilnærme meg frikjøringens utvikling og egenart. Som spesialisert lek kan det sågar tolkes som en kilde til autonomi. Fritiden og friluftslivet er i likhet med andre meningsfulle konstruksjoner et sted hvor aktørene tilstreber å fremstå som ekte.

Forord

Jeg vil først og fremst takke mine informanter for deres åpenhet og hyggelige påfunn. Det ble et fantastisk halvår og en sosial naturopplevelse jeg aldri kommer til å glemme. En spesiell takk går til Jon og Kristian for mange fine dager på ski, sykkel og andre sosiale tilstelninger under feltarbeidet. Jeg vil takke Narvik skiheiser for å ha utstyrt meg med heiskort til en rimelig pris og Narvik kommune for å ha vært behjelpelig i etableringsfasen. Benedicte V. Lindskog skal ha stor takk for konstruktive innspill og god veiledning både i forkant av feltarbeidet og i det famlende etterarbeidet. Statens institutt for forbruksforskning og Ingun Klepp skal ha takk for at jeg fikk studieplass og konstruktive innspill i forbindelse med det siste årets skriveprosess. Jeg vil takke min gode venn Erlend Stuve for en fantastisk tur både til og fra feltarbeidet, for nyttige innspill og hyggelige møter i det lille fiskeværet Flaksund, for ikke å glemme de utallige timene vi har tilbrakt på SIFO det siste året. Jeg retter en stor takk til de ivrige korrekturleserne Maria, min bror Torgrim og Marte. Til slutt vil jeg takke mamma og pappa for å ha støttet når studentøkonomien har vært trang og for at dere har tatt meg med til fjells i oppveksten, her ble grunnlaget for denne masteroppgaven lagt. Dere har vært svært støttende til mine studier på tross av at det til tider kan ha vært nokså ubegripelig for ikke bare dere, men og meg selv.

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	III
FORORD	V
INNHALDSFORTEGNELSE	VII
INTRODUKSJON	1
VEIEN BLIR TIL MENS DU GÅR	1
FRITIDENS AKTIVITETER	5
FRIKJØRING SOM LEK	6
EKSPRESSIVE FORMER FOR FRILUFTSLIV SOM SUBKULTUR?	7
HVA ER FRIKJØRING?	9
HVORFOR KROPPEN SOM FORKLARINGSMODELL?	10
METODE	13
MIN ROLLE I FELTET	13
MIN TROVERDIGHET	14
DELTALENDE OBSERVASJON	16
FRITIDSBRUK SOM SETTING FOR OBSERVASJON OG ANALYSE	17
FAKTA OM FELTARBEIDET	18
OPPGAVENS BEGRENSENINGER	19
RELEVANS	20
OPPGAVEN, KAPITTEL FOR KAPITTEL	21
EN	23
DET LEVDE LANDSKAPET OG DE KOLLEKTIVE MYTOLOGIENE	23
"ALLEMANNSRETTE GJELD BERRE I INGENMANNSLAND" (TODAL 2005: 21)	24
DET LEVDE LANDSKAPET	26
EROBRINGER	30
EROBRINGER, OVERSKRIDELSE OG ØNSKET AUTENTISITET	35
"TASKSCAPE"	38
TO	41
KROPPSLIG PRAKSIS SOM DYNAMISK KONSTRUKSJON	41
ET STILLE KOORDINERT HANDLINGSMØNSTER	42
DEN VANDRENDE NOVISE	45
KALKULERT RISIKO (?) OG KUNNSKAP I KONKURRANSEKONTEKST	47
ULIKE FORMER FOR KUNNSKAP ELLER BARE ULIK KONTEKST?	50
DET REORIENTERTE VIRKELIGHETSBILDET	52
"TAUS KUNNSKAP"	54
PÅ EGET ANSVAR	56
OPPSUMMERING	57
TRE	59
MED FRIKJØRING SOM FELLES INTERESSE	59
THE SYMBOLIC CONSTRUCTION OF COMMUNITY (COHEN 1985)	59

SPELISERT LEK OG GRUPPETILHØRIGHET	61
FRA KROPPSLIGGJORT MINNE TIL SOSIALE RELASJONER	63
SELVISCENESETTENDE REFERATER OG RITUELL HISTORIEFOTELLING	63
MATERIELLE FELLESNEVNERE OG INNTRYKSKONTROLL	68
KLÆR SOM METAFOR...	70
... FOR DINE KROPPSLIGE FERDIGHETER	72
LITEN Plass	73
FORSTÅR VI HVERANDRE?	76
EKSklusivitet og portvakter i frikjøringsmiljøet	78
SPELISERT LEK PÅ NASJONALT NIVÅ	80
OPPSUMMERING	83
FIRE	85
MENN OG KVINNER I EN LEKFULL MANNSVERDEN	85
Maskulinitet	85
Risiko og kjønn	88
LOFOTEN FREERIDE 2008	91
”DE UINFORMERTE BLIR LETT UNIFORMERTE” (TODAL 2005: 94)	95
OPPSUMMERING	98
AVSLUTNING	101
ENDRING OG KONTINUITET I NORSK FRILUFTSLIV	101
ØKT POPULARITET	102
EN TRUSSEL MOT DET MODERNE FRILUFTSLIVET?	104
REFERANSELISTE	107
ANNEN LITTERATUR	112
AVISER	112
INTERNETT	113
FIGURLISTE	113
APPENDIKS	115
SPØRREUNDERSØKELSE	115

Introduksjon

VEIEN BLIR TIL MENS DU GÅR

Fire karer sitter i en hvit Defender på vei utover i Lofoten. Klokka nærmer seg 0200 og målet er Svolvær. Tonen er god, det er tydelig at de gleder seg. Tre dager med fri har gitt dem muligheten til å dra på tur i de barske omgivelsene fjellene i Lofoten kan by på. De fire har ingen konkrete planer. At det er langt på natt uten at de har noe sted å bo når de om en times tid er fremme ser ikke ut til å skape synlige bekymringer. De er personlig bekjente med en felles interesse; frikjøring. Skiene skal spennes, fjelltoppene bestiges og fjellsidene spores. De er fremme og svinger inn på en bensinstasjon. Det er stummende mørkt og kaldt, stemningen er god men avventende. "Vi burde kanskje finne en plass å bo i natt?" kommer det tørt fra den ene. Han får ingen umiddelbar respons. "Hvor?" "Jeg vet om noen rorbuer utover mot Kabelvåg". Karene hopper inn i bilen, tar strake veien over grøfta som skiller bensinstasjon og vei fra hverandre og triller videre i retning "Strandsjø Rorbuer". De ringer et telefonnummer på døra men det er ingen som tar telefonen. Guttene drar tilbake til Svolvær i retning av et hotell, resepsjonen er åpen, to av guttene spør etter et dobbeltrom. Klokka er fire om morgenen. Alle fire trasker inn på det lille dobbeltrommet og legger seg umiddelbart til å sove. Dagen etter våkner karene opp til hotellfrukost. Soveposene til to av guttene kastes ut av vinduet for ikke å skape unødig diskusjon i resepsjonen. Klokka er elleve og tåka ligger tett. De kjører til Kabelvåg hvor det nå er mulig å ordne seg ei rorbu. Utpå dagen trosser de vær og føre når de kjører mot fjellene. En time senere står de klare til å gå på ski mot toppen av Kvittinden. De kom jo ikke til Lofoten for å sitte inne.

Denne oppgaven har som hensikt å se nærmere på friluftslivet slik det fremstår i Norge i dag. Den empiriske introduksjonen gir et lite innblikk i denne verdenen. En natt i slutten av mars kom tre karer rullende inn på parkeringsplassen utenfor huset der jeg bodde. De var klare for tur og hvis jeg ville være med var det bare å få på seg fillene og kaste skiutstyret i bilen. Jeg var med andre ord selv del av handlingsforløpet jeg beskrev over. Det spontane hendelsesforløpet var et generelt trekk ved fellesskapet og de personlige relasjonene jeg studerte vinteren 2008. Slik ble selve det å ha tid min viktigste ressurs under feltarbeidet.

Turen ut i Lofoten skilte seg på mange måter fra slik jeg selv er vant til å organisere og utføre fritid og friluftsliv på. Tidligere på dagen hadde vi blitt enige om at en tur til Lofoten for å kjøre på ski var en god idé. Når klokken nærmet seg tolv på natta var jeg overbevist om at turen nok lot vente på seg til i morgen. Plutselig dukker tre karer likevel opp. Skildringen introduserer friluftsliv som meningsfull fritidssfære for de som deltar. Det handler om fritid, et sosialt konstruert konsept fylt med mening, normer og regler (Klepp og Thorsen 1993; Døving 2005). Slik blir friluftsliv en viktig del av fritiden og fritiden en viktig del av friluftslivet. Uten fritid har man ikke mulighet til å utføre den kroppslige praksisen friluftslivet representerer¹. *Tid* er med andre ord en begrensende faktor for utøvelsen av friluftsliv; i dette tilfellet frikjøring. Når jeg i denne oppgaven tar for meg frikjøring som symbolsk uttrykksform og meningsfull sosial konstruksjon blir tidsaspektet supplert med andre måter å binde mennesker sammen på, eventuelt avgrense dem fra hverandre.

Som ivrig bruker av fjell, skog, stier og snø kan man ikke unngå å ha observert enkelte endringer i det som ofte kalles "den tradisjonelle" formen for friluftsliv. I et historisk perspektiv kan denne friluftformen kalles "moderne", da nordmenn selv kan velge hva de gjør i naturen og hvordan de forholder seg til friluftslivet. I boka "Friluftshistoria" (2000) tar Klas Sandell og Sverker Sörlin for seg friluftslivets utvikling riktignok i en svensk kontekst. De velger å være konsekvente i begrepsbruken og beskriver det moderne friluftsliv som det friluftslivet som først vokste fram som et privilegium for overklassen og siden som helsebringende og meningsfull aktivitet for den industrialiserte og arbeidende befolkningen (Sandell og Sörlin 2000). Med utgangspunkt i dette kan de "nye naturbruksformene", de kommersialiserte og "ekstreme" eventyrsportene, betegnes som "postmoderne". Eric Hobsbawms (1992: 1) beskrivelse av såkalte "invented traditions" kan være en måte å forklare det tradisjonelle ved norsk friluftsliv. I en slik sammenheng kan tradisjonene sies å være "sett av praksiser som forsøker å innprente spesifikke normer og regler gjennom kontinuerlig repetisjon. Dette skaper etter hvert kontinuitet med en passende historisk fortid" (min oversettelse Hobsbawm 1992: 1). Slik har både det moderne og postmoderne friluftsliv konstruert tradisjoner og virkelighetsbilder knyttet til seg. Min egen familie og det norske samfunnet har sørget for å sosialisere meg inn i det moderne friluftslivets rammer og samtidig

---

¹ Med mindre man da er profesjonell utøver av noe som kan tolkes å befinne seg under paraplybetegnelsen friluftsliv, eller har konkrete arbeidsoppgaver som knytter seg til utøvelse av friluftsliv.

gitt meg en forståelse av denne konstruksjonen som tradisjonell². Vi har gått turer, spist appelsiner og Kvikk Lunsj, jeg har lært å lage bål og sovet i sovepose ute i det fri. Jeg har gått i skog og mark og lært at turen i seg selv er målet. Når vi kommer på toppen er utsikten bonusen, jeg har lært at det er da jeg får betalt for strevet det var å komme seg akkurat dit. Dette skisserer noen av de tradisjonelle sidene ved moderne norsk friluftsliv. Disse tradisjonelle føringene har vokst frem og påvirket forståelsen av det utøvde friluftslivet i Norge. Denne friluftformen har i større grad fått besøk av andre kroppslige praksiser.

Skillelinjene i friluftslivet slik det utøves i dag er mange. Nytt utstyr er med på å underbygge disse. Brede ski, klatrestyr, fallskjerm, elvekajakk, paraglider og kite bidrar i utviklingen av kroppslige praksiser som står i kontrast til den moderne utøvelsen av friluftslivet. Bruk av ATV, snøscooter, båt eller helikopter utgjør kontraster i form av å være motorisert fremfor kroppslig ferdsel. I friluftslivsforskningen har man forsøkt å avklare om motorisert ferdsel er del av betegnelsen ”friluftsliv” eller ikke. I denne oppgaven begrenser datamaterialet seg til frikjøring som kroppslig praksis. Når jeg i kapittel fire likevel kommer inn på kjøp og bruk av bil som fritidsaktivitet vil dette ikke bli sett i lys av hvilken konflikt aktiviteten kan skissere når den brukes på sti og traktorvei. Jeg velger isteden å se på hvilket meningsfullt aspekt selve bruken utgjør for aktørene.

Forskningsarbeidene ”Helsar ein framleis på framandfolk i fjellet” av sosiologen Jo Ese (2004), ”Basehopping – nasjonale selvbilder – sublime opplevelser” av sosialantropologen Sidsel Mæland (2004), ”Absolutt snowboard, kampen mot kjedsomheten” av kulturhistoriker Olav Christensen (2001) og ”An Adventure Tourist Experience” av Maurice J. Kane og Hazel Tucker (2007) gir alle innblikk i de postmoderne friluftaktivitetene. Disse er henholdsvis frikjøring (Ese 2004), basehopping (Mæland 2004), snøbrettkjøring (Christensen 2001) og elvepadling (Kane og Tucker 2007). Når forfatterne forteller fra disse måtene å være på tur på har enten reelle eller potensielle konfliktområder i friluftslivet kommet til syne. Disse motsetningsforholdene har blitt skissert på bakgrunn av ulike meninger knyttet til friluftslivet (Ese 2004), til hva som kan sies å være naturlig eller unaturlig fremferd i norske

---

² For mer informasjon om den sosialiserte forståelsen av friluftslivet, les Alf Odden (2008: 13-16). For mer informasjon om friluftslivets ulike faser, les Odden (2008: 164-186). Vi benytter oss av forskjellige begreper men jeg tar utviklingstrekkene frem til ”femte fase” (2008: 179) til følge.

fjell, med utgangspunkt i Mary Douglas sitt perspektiv på ”rent og urent” (Mæland 2004), eller hvordan snøbrettkjøernes lekende fremferd kunne tolkes som en ”subkulturell” fremvekst (Christensen 2001). Denne oppgaven har ikke som hovedfokus å skissere potensielle motsetningsforhold mellom ulike måter å bruke naturen på. Jeg vil tydeliggjøre frikjøring som meningsfull konstruksjon for informantene. Med utgangspunkt i dette kan det være interessant å se om motsetningsforholdene er slik de tidligere har blitt skissert og om de postmoderne friluftsfarmene kan sies å stå i et motsetningsforhold eller utgjør en ”trussel” mot utøvelsen av det moderne friluftslivet.

Frikjøring utgjør en kontrast til det moderne friluftslivet, både i henhold til måten man gjør det på, men også i forbindelse med det sosiale meningsinnholdet. For det første har de nye friluftsfarmene brakt nytt utstyr med seg ut i naturen, et utstyr som fordrer en ny form for bruk. Bruken har på sin side hentet inspirasjon fra friluftsfarmeteter utenfor Norge og kan av den grunn ikke bare knyttes til det historisk og sosialt konstruerte friluftslivet nordmenn utøver og har utøvd (Ese; Gurholt 2008; Odden 2008). Slik kan det se ut som det jeg har valgt å kalle det ”moderne friluftslivet” har fått selskap av fritidsbruk med et annet kroppslig uttrykk, annet utstyr og annet meningsinnhold. Disse postmoderne friluftsfarmetetene utgjør et tydelig fellesskap som bygger på egne meninger, praksiser samt et velutviklet symbolsystem som uttrykkes i lokal, nasjonal så vel som global kontekst. Det vil bli redegjort for dette fellesskapet og de symbolske markørene det bygger på i kapittel fire. Her vil jeg ta tak i sosialantropologen Anthony P. Cohen (1985) og sosiologen Lise Kjølørød (2004) sine perspektiver på henholdsvis den symbolske konstruksjonen av fellesskap og spesialisert lek som måter å tilnærme seg konstruksjonen av en meningsfull fritidssfære.

De nye og ekspressive (Mæland 2004) friluftsfarmetetene kan være konstruert rundt andre idealer og normer som ikke nødvendigvis stemmer overens med slik man har lært å kjenne det moderne friluftslivet i Norge. Måten vi forholder oss til naturen på er kulturelt³ konstruert (Gullestad 1990: 90). De postmoderne friluftsfarmetetene kan i likhet med det moderne norske friluftslivet sies å være under kontinuerlig endring (Tordsson 2003). Det ser likevel ut

---

³ Kultur kan forstås som det systemet av felles oppfatninger og væremåter som aktører har tilegnet seg som medlemmer av et samfunn (Eriksen 1998:110). Kultur er delt mellom individer og kommer til uttrykk innenfor ulike kontekster.

til at ideene som spinner rundt det norske friluftslivet bygger på noen kjerneverdier som: renhet, enkelhet, dyktighet (Mæland 2004; Ese 2004; Richardson 1994) og mannlighet (Gurholt 2008). Disse verdiene blir i denne oppgaven kommentert ytterligere, og det kan se ut til at de postmoderne friluftaktivitetene viderefører noen av disse kjerneverdiene til tross for at de sies å være ”nye” eller sågar ”subkulturelle” (Mæland 2004; Ese 2004; Christensen 2004). Ulike måter å tilnærme seg naturen på, måter som kan sies å falle under ”friluftsliv”, som samlende betegnelse, er ikke naturlig gitt. De er kroppslige bruksformer hvor meningsinnhold og praksis (re-)konstrueres og (re-)vitaliseres på bakgrunn av menneskelig interaksjon innenfor ulike geografiske, historiske og sosiale kontekster (Christensen 2001; Gurholt 2008). Oppgaven ønsker å gi et bilde av de relasjonelle sidene ved frikjørernes naturoppfattelse, den interne kunnskapsutviklingen og den sosiale tilegningen av meninger og verdier.

FRITIDENS AKTIVITETER

Fritid handler i bunn og grunn om en måte å lære tid på. Med det mener jeg at verken arbeidstid eller fritid er kulturelt eller biologisk naturlig, men noe vi lærer og sosialiseres innenfor fra vi er små barn (Lyngø 1993). Helg, fritid og ferie er tidsrelaterte begreper, som regel med positive konnotasjoner. Motsetningen kan være arbeid, et begrep som er knyttet til plikter, forutsigbarhet og rutine (Døving 2005: 55). Kulturelle uttrykksformer som ikke knyttes til arbeid hører fritiden til og det har blitt sagt at selve utgangspunktet for friluftsliv er frigjorthet fra hverdagen (Sandell og Sörlin 2000: 261). Fritiden fylles derfor med aktiviteter som gjør den meningsfull. Det er relevant å knytte *frikjøring* til fritid da det for informantene i all hovedsak var en fritidsaktivitet. Informantene var alle studenter eller i arbeid og valgte å bruke store deler av den tiden de ikke var på skolen eller arbeidsplassen på nettopp denne aktiviteten. På en annen side kan man også argumentere for at fritid for noen nettopp er jobb eller skole, i og med at selve forståelsen av *fritid* er sosialt konstruert. For eksempel kan fritiden for noen være dypt forbundet med arbeid eller ”pusling” på hytta (Klepp 1990).

Fritiden, så fri som den kan høres ut, tolkes likevel og gjøres ut fra en rekke uskrevede regler eller innenfor et normativt rammeverk. Dette viser at vi ikke forholder oss til tid, men til de

handlingene tiden fylles med. Tid kan brukes "riktig" eller "galt" (Thorsen 1993). Det ligger en type moral til grunn for hverdag og arbeidsliv, som for eksempel å være arbeidsom og nøysom, mens fritiden representerer det "løsslupne" eller til tider umoralske, som når man tar seg en øl klokka 0800 på Gardermoen før man reiser på Charterferie til Syden (Døving 2005: 58). Dette løsslupne idealet kommer til syne allerede i oppgavens empiriske introduksjon. Turen skulle på ingen måte planlegges. Om det nå var natt eller dag spilte liten rolle, døgnet var til for å brukes. Tilnærmingen til fritid var i en slik sammenheng ikke forbundet med det å planlegge. Om jeg stilte spørsmål knyttet til planlegging, ble de raskt sablet ned, "du og denna planlegginga" (Jon) med påfølgende stillhet. Planlegging hørte med andre ord ikke til forståelsen av fritiden. Informantenes forhold til *planlegging* var preget av ambivalens da frikjøring som utøvd aktivitet, enten det var snakk om topptur eller frikjøringskonkurranser, var bundet opp mot individuell planlegging. Kunnskap og kroppslig praksis i forbindelse med utøvelsen av frikjøring er nært knyttet til både planlegging og spontanitet, de er sosiale konstruksjoner som ofte går om hverandre. Informantenes fritid vil bli redegjort for i henhold til aktiviteter, landskapsforståelse, kunnskap og forvaltning av denne kunnskapen i ulike sosiale sammenhenger. Dette gir innblikk i normer og idealer som ligger til grunn for frikjørernes virkelighetsbilde. For å gi bedre innsikt i normene for informantenes fritid vil jeg videre redegjøre for konseptet *lek*.

FRIKJØRING SOM LEK

Lek kjennetegnes ved at de lekende danner fellesskap som trekker "kulturgrenser" rundt seg for å understreke forskjellen til den allmenne verden (Christensen 2001: 169; Huizinga 1955). Leken er med andre ord handlinger som fungerer kontrastivt og skaper skillelinjer til verden rundt. Med utgangspunkt i dette kan man si at det innenfor ekspressive former for friluftsliv som base, frikjøring eller spesialisert lek mer generelt, er øyeblikkene som skaper essensen i tilværelsen og kontrasten til det hverdagslige. Det er på bakgrunn av denne kroppslige utfoldelsen at det meningsfulle innholdet i fritiden konstrueres. Den meningsfulle verdenen aktiviteten utgjør beveger seg utover dette øyeblikket og innebefatter både kroppslige, sosiale og kulturelle verdier. Alt blir del av det meningsfulle rommet den

spesialiserte leken utgjør (Kjølørød 2004). Jeg vil bevege meg i retning av å se på *frikjøring* som en form for spesialisert lek frikoblet fra hverdagens og arbeidslivets forventninger.

Kjølørøds perspektiv ”spesialisert lek” viser til en utvikling av aktivitetens meningsinnhold, samtidig som det for hun er forbundet med økt tilgjengelighet. I en norsk kontekst innebærer det at de fleste har de økonomiske forutsetningene og muligheten til å delta. Refleksjoner og forventninger, billedspråk, kunnskapskilder og referansegrupper utfyller det rommet den spesialiserte leken utgjør. Personene som befinner seg innenfor dette meningsfulle rommet kan bevege seg langt fra konformitetens tvangstrøye uten at det sanksjoneres (2004: 18). Perspektivet er verdifullt fordi det åpner øynene for hva spesialisert lek kan være, som for eksempel ryggsekketurisme, graffiti og rollespill. ”..disse og en lang rekke andre aktiviteter har felles kjennetegn som gjør det fruktbart å se dem som variasjoner over samme grunnform, kalt spesialisert lek” (Kjølørød 2004). Dette viser at perspektivets tematiske nedslagsfelt ikke bare er innenfor friluftslivet men også andre områder hvor mennesker forvalter sin egen fritid. Spesialisert lek er frikoblet hverdagens eller arbeidslivets forventninger og er slik en del av fritiden. Jeg stiller meg allikevel kritisk til den svært demokratiske og åpne formen perspektivet tar, da frikjøring som en form for spesialisert lek skjer innenfor et nokså komplisert normativt rammeverk. Dette rammeverket bidrar til å gjøre rommet aktiviteten utgjør meningsfull, og det er dette rammeverket jeg vil få frem. Med demokratisering mener Kjølørød (2004) økt tilgjengelighet, at flere har blitt gitt muligheten og ser ut til å bevege seg innenfor den spesialiserte lekens rammer. Det demokratiske bildet hun skisserer er likevel svært verdifullt da jeg selv ønsker å sette spørsmålstegn ved betegnelsen ”subkulturelle former for naturbruk”. Hva skjer når en stor del av befolkningen tar del i aktiviteten og utfordrer det som før var tilsynelatende marginalt?

EKSPRESSIVE FORMER FOR FRILUFTSLIV SOM SUBKULTUR?

Studiene av snøbrettkulturen (Christensen 2001), basemiljøet i Norge (Mæland 2004) eller de potensielle konfliktområdene i forbindelse med de nye praksisformene i norsk friluftsliv (Ese 2004), har gitt innblikk i meningsfulle friluftsliv. De har også rettet blikket mot motsetningsforholdene aktivitetene kan sies å utgjøre om de settes opp mot det moderne

friluftslivet. Mæland (2004) skildrer motsetningsforhold i lys av sosialantropologen Mary Douglas sitt dualistiske perspektiv på det "rene" og "urene" (1997). Det å gå ned fra fjellet blir ansett som riktig i henhold til moderne friluftsliv mens det å hoppe ned i fallskjerm utgjør et brudd med disse normene. Hun er klar over at de ulike måtene å bruke naturen på påvirker hverandre og mener å se tegn på at det moderne friluftslivet beveger seg i en mer ekspressiv retning. En subkultur sies å representere et brudd med den dominerende kulturen, altså konstruerer de sitt eget uttrykk i opposisjon til middelklasse- eller overklassekulturen (Hebdidige 1998: 88; Hall and Jefferson 1988). Innenfor friluftslivet har man tenkt seg at de postmoderne friluftaktivitetene har et ønske om å uttrykke eller uttrykker rent kroppslig opposisjon til den moderne utøvelsen av friluftslivet. Det opposisjonelle er i en slik sammenheng et overlagt valg fra aktørene sin side. Denne oppgaven er ikke ment som en kritikk av for eksempel Mæland (2004) eller Christensen (2001) da dette henholdsvis er og var marginale og opposisjonelle uttrykksformer i den aktuelle konteksten. Kan gruppedannelse og fellesskap på bakgrunn av felles interesse og postmoderne fritidsbruk sies å representere noe subkulturelt? Å rette et kritisk blikk mot gruppedistinksjonene⁴ og tilhørigheten som markører for subkultur innenfor friluftslivet er i mine øyne berettiget.

Om frikjøring og andre ekspressive former for friluftsliv fremdeles er subkulturelle uttrykksformer i direkte opposisjon til den dominerende kulturen stiller jeg meg spørrende til. Kanskje er det slik at dette friluftslivet før hadde et ideologisk og opposisjonelt trekk mens de samme friluftaktivitetene i dag er tilgjengelig for et bredere lag av befolkningen, omfamnet av ulike aldersgrupper, kjønn, sosiale grupperinger og klasser. Runar Døving skriver i SIFO-rapporten "Fisk" (1997) om diffusjonsteori og utviklingen av "trender" i det norske matmarkedet. Her påpeker han hvordan pizza i utgangspunktet var et lite og marginalisert matfenomen, men utviklet seg til å bli et av Norges mest solgte produkter, i form av den nedfrysede "folkepizzaen" Grandiosa (1997: 308). At populære kroppslige uttrykksmåter følger markedsforskningens teser om produktets livsløp har jeg ikke empirisk grunnlag for å uttale meg om⁵. At frikjøring som aktivitet har økt oppslutning og representerer noe populært og "trendy" kommer frem av Alf Odden sin doktorgrad "Hva

---

⁴ Begrepet vil bli redegjort for i kapittel Tre.

⁵ I et slikt livsløp introduserer avantgarden produktet, produktet griper så den brede massen og får et salgsmessig høydepunkt for deretter å bli "ut" og upopulært (Lien 1996).

skjer med norsk friluftsliv?" (2008), hvor de "nye" eller postmoderne aktivitetene sies å ha en oppslutning på 15 % blant befolkningen som helhet mens hele 36 % av norske ungdommer sies å delta i slike aktiviteter.

HVA ER FRIKJØRING?

Frikjøring tilhører de "nye" og ekspressive formene for friluftsliv. Det er en aktivitet som i mange tilfeller går under betegnelsen "ekstremsport", en skildring og paraplybetegnelse som ofte brukes på de postmoderne friluftsfornemene, som for eksempel frikjøring på ski og snøbrett, kite, utforsykling, elvepadling, fjellklatring, juving, basehopping og til dels surfing. Mange av informantene ville sagt seg uenige i betegnelsen da verken "ekstrem" eller "sport" er betegnende for den individuelle oppfattelsen av og måten man snakker om aktiviteten på. Noen konkrete kriterier er det likevel mulig å skissere. Frikjøring er en form for fritidsbruk og lek. Man spenner skiene eller snøbrettet fast og kjører utenfor tilrettelagte områder for skikjøring. I denne oppgaven er hovedvekten av det empiriske materialet, hvor man er på ski eller brett sammen med andre, hentet fra *toppturer*. Frikjøring innebærer i en slik sammenheng at man går fra bunnen og til toppen av fjellet hvor målsettingen er å kjøre på ski eller brett ned igjen. Det krever oftest mer planlegging, bedre individuelle fysiske egenskaper, mer kunnskap og ferdighet knyttet til variabler i fjellet og mer utstyr enn frikjøring i forbindelse med norske skiheiser vanligvis krever. Frikjøring gjøres med andre ord også utenfor de preparerte løypene i forbindelse med norske og utenlandske skianlegg. Denne formen er også del av det empiriske materialet oppgaven bygger på. Innenfor hver enkelt av de postmoderne friluftsfornemene ser det ut til å bli utviklet tydelige personlige fellesskap (Christensen 2001; Mæland 2004; Ese 2004; Kane and Tucker 2007). Det er disse personlige fellesskapene, det interne meningsinnholdet, idealene og den velutviklede symbolverdenen oppgaven handler om. Det å skulle betegne det postmoderne friluftslivet som spesialisert lek gir i mine øyne verdifull kunnskap om hvordan både fritiden og det man tidligere har betegnet som "subkulturelle naturbruksformer" (Christensen 2001; Mæland 2004; Ese 2004) har utviklet seg. Ved hjelp av to bilder forsøker jeg under å skissere hva frikjøring i toppturkontekst handler om i henhold til fysikk og kroppslig ferdighet.

FIGUR 1 TUREN OPP OG PÅFØLGENDE NEDKJØRING

Man går mot toppen i til dels svært bratt terreng, gjør kontinuerlige vurderinger knyttet til ens egen og andres sikkerhet for deretter å kjøre en planlagt rute ned fra toppen av fjellet.

Friluftslivet, fritiden, leken og det konstruerte meningsinnholdet er alle viktige forutsetninger for frikjøring som meningsfull aktivitet og utgangspunkt for personlige fellesskap.

HVORFOR KROPPEN SOM FORKLARINGSMODELL?

Oppgaven handler om hvordan frikjørere opplever, forstår og konstruerer en meningsfull verden. Frikjørernes forståelse av rommet de beveger seg i, er i likhet med alle andre menneskers forståelse av omgivelsene, en levd og sanserik prosess (Carolan 2008).

Kroppsliggjøring handler ikke om oppførsel eller essens, men om erfaring og subjektivitet. Det å bli hekta på snøbrett er i likhet med frikjøring et resultat av aktivitetens kroppslige, sosiale og kulturelle sider (Christensen 2001). Kroppen får derfor sentral plass i de prosessene som knytter seg til frikjøring som meningsfull konstruksjon. Kroppen oppfatter og tilegner seg kunnskap om de sosiale og naturlige omgivelsene den beveger seg i (de Certeau 1985, Ingold 2000). Perspektivet er svært dynamisk og et godt utgangspunkt for å vise mulige inspirasjonskilder for frikjøringens fremvekst, hva frikjørerne selv ønsker å uttrykke og hvordan friluftslivet i sin helhet kan sies å oppleve både endring og kontinuitet. Jeg illustrerer dette ved hjelp av kroppen som handlende subjekt, og åpner dermed for å forstå frikjøring ut fra et fenomenologisk perspektiv.

Maurice Merleau-Ponty er den fenomenologiske tenkeren som i størst grad har fokusert på kroppsliggjøring. Han retter blikket mot grunnleggende kroppslige erfaringer. Erfaringene bør i hans øyne sees som subjektive og muliggjør dermed kroppsliggjøring som en prosess hvor virkeligheten objektiviseres. Begrepet "*incarnate cogito*" er et forsøk på å plassere sinn, kropp og omgivelser inn i en vedvarende eller kontinuerlig samproduksjon. Gjennom det forsøker han å gi begrepet "kroppslig bevissthet" en mening (Merleau-Ponty 1969). Bevisstheten er situert og intensjonell, det å være bevisst handler med andre ord om å være bevisst *noe*, om det nå skulle være andre handlende subjekter eller omgivelsene man beveger seg i. Bevisstheten er slik sett nært knyttet til de levde erfaringene vi gjør til daglig, eller som Merleau-Ponty selv har sagt det, "I am conscious of the world through the medium of my body... I am conscious of my body via the world" (1992: 82 i Carolan 2008: 410, 411). Potensielle sider ved omgivelsene og den sosiale verdenen vi lever i blir til via kroppsliggjort aktivitet (Carolan 2008: 410). Sosialantropologen Astrid Andersen har en lignende innfallsvinkel til menneskers sansemessige erfaring av landskapet på øya Wogeo. Andersen sier at "...den individuelle kropp er utgangspunktet for all persepsjon, og kroppens bevegelse skaper det oppfattede rommet" (Anderson 1998: 23). På denne måten kan det sies at vi tenker om omgivelsene som kropper og da mener jeg kroppen i sin helhet. Dette vil bli redegjort for i oppgaven og hvor Merleau-Ponty (1969) gir et bilde av hvordan vi tilegner oss et objektivt bilde av virkeligheten, vil dette i kapittel Tre bli supplert med det subjektive virkelighetsbildet som er avgjørende for frikjørernes fremferd i omgivelsene. I Phil Macnaghten og John Urrys bok "Bodies of Nature" (2001) fokuseres det på så vel taktile som sosiale aspekter ved kroppen. Forfatterne forsøker å fortelle oss hvordan man kan føle seg hjemme på toppen av et stupbratt fjell, på en nudiststrand eller vandrende i en tett skog. Et aspekt ved fortellingene er at de sies å utgjøre et motsetningsforhold til det urbane, industrialiserte og "moderne". I en urban kontekst beskriver Csordas kroppen som; "primarily a performing self of appearance, display and impression management" (Csordas 1994: 2 i Macnaghten and Urry 2001: 87).

Samtidig avhenger aktivitetene Macnaghten and Urry (2001: 2) skisserer av objekter og teknologi som kan sies å representere det urbane, industrialiserte og moderne. Altså er ikke skillelinjene like klare som en kanskje først hadde inntrykk av. Felles for Merleau-Ponty

(1969), Carolan (2008), Macnaghten og Urry (2001) er at de alle ser på den sosiale og taktile kroppen som en enhet. Hjelpemidler og utstyr i form av sko, båter, biler, bolter, håndkleder, tau, sykler, ski, traktorer, spader og søkestenger er alle forlengelser av kroppslige kapasiteter. De utvider taktile ferdigheter og muliggjør deltagelse i konkrete sosiale settinger. I Macnaghten og Urry (2001) kommer kroppens sansede erfaringsverden kanskje tydeligst frem når klatrerens vei mot toppen blir skissert (Lewis 2001: 68-73). I en slik sammenheng er det den kontinuerlige reorienteringen av virkelighetsbildet på bakgrunn av den sansende kroppen som er i fokus. Et lignende eksempel finner jeg i artikkelen "Thinking about the Countryside as Bodies" (Carolan 2008) hvor den kroppslige erfaringsverden eksemplifiseres. Gjennom bondens traktorbruk og de kontinuerlige avgjørelsene han tar på bakgrunn av sanseinntrykk han får fra traktorsetet, kommer den "mer enn representerbare kunnskapen" til uttrykk (Carolan 2008: 411-419). Er Lewis (2001) og Carolan (2008) sitt kroppslige perspektiv anvendbart om jeg retter blikket mot frikjørernes sanse- og erfaringsverden, og kan dette fungere som symbolsk markør for et større frikjøringsfellesskap? Jeg mener å finne tegn på at den kroppslige interaksjonen, ikke bare med andre mennesker, men også med omgivelsene er en viktig markør i et nordnorsk frikjøringsfellesskap.

Jeg ser i denne avhandlingen på hva kroppen som symbolsk uttrykksform betyr for nordnorske frikjørere. Ulike former for friluftaktivitet representerer egenartede kroppslige uttrykksformer. Kan dette uttrykket sies å bidra i konstruksjonen av en meningsfull frikjøringsverden? Hvilke kroppslige uttrykk kan dette i så fall sies å være? Og hvilken funksjon virker de å ha i en lokal, nasjonal og global frikjøringskontekst? Hva innebærer med andre ord frikjøring som meningsfull og "egenartet" sosial konstruksjon, og hvordan konstrueres og rekonstrueres eventuelle skillelinjer innenfor dette sosiale rammeverket?

METODE

Min rolle i feltet

Jeg skrev i introduksjonen hvordan det å vokse opp i det norske samfunnet har gitt meg en forståelse av hvordan det moderne norske friluftslivet utøves i praksis. Min interesse for frikjøring var avgjørende for valg av feltarbeidsted. Jeg visste på forhånd at Narvik var kjent for frikjøringsmulighetene og at Nord-Norge som region har store fjellområder godt besøkt av frikjørere fra Nordland, Troms og Finnmark. Lofoten og Lyngen er ved siden av Narvik steder hvor nordnorske frikjørere ofte befinner seg og jeg anså muligheten til å finne aktuelle informanter som svært god. Denne informasjonen hadde jeg tilegnet meg gjennom blader som *Fri Flyt* og internettsider som *friflyt.no*.

Det å gjøre feltarbeid i hjemlige egne på en tematikk forskeren selv kjenner til kan være forbundet med hjemmeblindhet. Kunnskapen om feltet kan også sies å være viktige predisposisjoner for å gjøre et godt og grundig feltarbeid. Min tilnærming til feltet gikk via tidligere erfaringer og kunnskap knyttet til frikjøring som aktivitet. Det å observere hvordan frikjørerne som handlende subjekt opplever, forstår og konstruerer en meningsfull verden fordrer i en slik sammenheng at jeg som antropolog kunne følge informantene i deres fritid. For å få en forståelse av frikjøringens meningsfulle verden hadde jeg et ønske om å ikke bare prate og intervju, men følge informantene både i samhandling og deres daglige gjøremål. Uten å beherske frikjøring ville dette vært praktisk umulig.

Min egen kjennskap til frikjøring og norsk friluftsliv gjør at jeg deler mange av de fordommene mine egne informanter har. Jeg har med andre ord ikke den avstanden som kan være en fordel å ha. Signe Howell har sågar påstått at man i Norge blir forhindret i å studere informantenes daglige gjøremål fordi antropologen må gjøre avtaler på forhånd (Howell i Frøystad 2003: 32). Sosialantropologen Cato Wadel (1991) reflekterer selv rundt temaet og sier at antropologen ofte kan stå overfor viktig kunnskap og avslå den som uinteressant eller selvsagt dersom hun selv kjenner til den aktuelle settingen, kulturen og konteksten. Forskeren bør tilstrebe et objektivt blikk mot feltet hun studerer, noe forforståelsen og de forutinntatte meningene kan ligge i veien for.

Min troverdighet

Mens predisposisjonene⁶ utstyrer meg med viktige egenskaper for i det hele tatt å kunne følge informantene, kan forforståelsen ”skjule” viktige detaljer for meg som forsker. De forutinntatte meningene er noe jeg selv har arbeidet med under feltarbeidet og i det analyserende etterarbeidet. Om jeg ikke har kommet disse til livs i alle mulige sammenhenger så har jeg i hvert fall forsøkt å ikke la de passere som uinteressante observasjoner.

Predisposisjonene opplevde jeg som avgjørende for om informantene i det hele tatt vurderte å ta meg med på de turene de planla og siden gjennomførte. Det ble stilt kontrollspørsmål knyttet til ferdighet, utstyr og sikkerhet før jeg som ukjent ble gitt muligheten til å delta. Predisposisjonene var med andre ord viktige i en sosial etableringsfase som muliggjorde kontakt med viktige informanter og observasjonsdata. Predisposisjonene var slik sett knyttet til min troverdighet som friluftsjakter, samt at det utstyrte meg med muligheten til å manøvrere i et sosialt landskap hvor kunnskap, som noe mer enn en ren kognitiv konstruksjon, lot til å være en avgjørende faktor.

”En innfødt antropolog som enten ikke skjønner en spøk, eller som er ufrivillig morsom uten å forstå hvorfor, blir selv en latterlig figur, en raring, eller (kanskje særlig i Norge) nok et eksempel på at akademikere er folk som vet mye og skjønner lite” [Lien 2001: 70].

Marianne Lien gjør seg opp noen refleksjoner rundt det å gjøre feltarbeid i hjemlige egne og at antropologens mestring av lokale kulturelle koder kan ha implikasjoner for den antropologiske forskningen. Det å gjøre feltarbeid blant nordnorske frikjørere var for min egen del nært forbundet med deltagelse og observasjon. Når informantene ikke befant seg på jobb var de svært ofte ute og utførte en eller annen form for fritidsaktivitet. Min måte å tilnærme meg deres fritid på gikk via det å delta selv, og det var her jeg fikk innsikt i hvilken betydning fritidsbruken hadde. Min evne til å leke med var avgjørende i innhenting av den informasjonen jeg faktisk fikk og at jeg i det hele tatt ble en interessant samtalepartner og ikke en sosial belastning hvor informantene var nødt til å ta seg av meg eller at jeg ved å delta utgjorde en reell risiko for dem selv.

---

⁶ I form av egen interesse for og kjennskap til frikjøringens fysiske egenart.

Under feltarbeidet fikk flere av informantene tilsendt en spørreundersøkelse via e-post. Spørreundersøkelsen handlet om frikjøring og forskeren ønsket innsikt i hvorfor de holdt på med frikjøring. De koblet først spørreundersøkelsen til meg og forskningen jeg hadde gjort blant dem vinteren 2008 og sa umiddelbart fra om at de ikke orket å svare på spørsmålene, som for de fremstod som nokså ”teite” (Tobias). Jeg kunne bekrefte at spørreundersøkelsen ikke var min. Når jeg to måneder senere selv ønsket svar på en egenprodusert spørreundersøkelse møtte informantene forespørselen med velvillighet og svarte med stor entusiasme. Jeg hadde da fulgt dem på en rekke toppturer, blitt fortalt historier underveis og observert hendelsesforløp og handlingsmønster. Jeg var ikke lenger den ubrukelige akademikeren - så vidt jeg vet - men deltager og observatør med kjennskap til dem og feltet frikjøring.

Forskerrollen var for informantene ”uforståelig” og tilsynelatende uinteressant. Det å knytte til seg meg som et nytt bekjentskap som interesserte seg for det samme som dem selv ble en viktig innfallsvinkel og ressurs for meg som forsker. Jeg ble en ny turkamerat samtidig som de visste at mitt blikk var rettet mot de som frikjørere og samhandlende gruppe. I begynnelsen tilbrakte jeg mye tid på puben Liten Plass, høyskolen i Narvik, kommunehuset og bykjernen. Det var fritt for snø og vanskelig å komme i kontakt med de som interesserte seg for frikjøring som fritidsaktivitet. Høyskolen og kommunehuset var åpne institusjoner hvor jeg lett kunne stille spørsmål. Ved å møte opp og ta kontakt på slike arenaer viste jeg at jeg var der og var interessert i å komme i kontakt og bli kjent med de som bodde, arbeidet og studerte i byen. Etter hvert hadde jeg knyttet til meg et knippe bekjenskaper som igjen introduserte meg for sine venner og bekjente. For å skaffe meg tilgang til den ønskede informantgruppen og mulige observasjonsdata var jeg nødt til å oppsøke steder der frikjørerne lot til å være. Puben Liten Plass ble et viktig sted både i denne etableringsfasen men også i forbindelse med mer inngående spørsmål og observasjoner utover i feltarbeidet. Når snøen begynte å falle var det på Liten Plass frikjørerne møttes for dagen etter å reise på ski og senere dele de erfaringene de gjorde. Tilstedeværelsen på puben ga innblikk i hvem frikjørerne var samt hvilke steder i Narvik og omegn de benyttet seg av i forbindelse med utøvelsen av frikjøring. De første toppturene var jeg riktignok selv nødt til å oppsøke per telefon men etter hvert

fungerte puben som et sted hvor jeg fikk innsikt i hvor informantene dro og siden gjennomførte toppturer med meg på slep.

Når jeg endelig fikk delta i fritidsaktiviteten frikjøring åpnet det for helt andre observasjoner og refleksjoner. Fra å i hovedsak delta i samtale og meningsutvekslinger kunne jeg nå bevege meg sammen med frikjørerne og observere samspill og handlinger knyttet til frikjøringen konkret. Det var i en slik sammenheng de kroppslige ferdigheter, den erfaringsbaserte kunnskapen, de individuelle refleksjonene og den kroppslige samhandlingen kom frem. I alt 33 toppturer og en rekke dager i ulike skianlegg ga innsikt i hvordan frikjørerne samhandler og derigjennom konstruerer en meningsfull frikjøringsverden.

Innenfor friluftsforskningen i Norge har det de siste årene blitt gjennomført store kvantitative undersøkelser for å avdekke tegn på endring og kontinuitet i feltet. Moderniseringsprosesser og nye motsetningsforhold i friluftslivet har vært i fokus (Vorkinn Vittersø Riese 2000; Bischoff & Odden 2000; Bischoff & Odden 2003; Odden 2008). De kvantitative undersøkelsene har gitt et bilde av frikjøring og andre postmoderne former for friluftsliv sin utvikling og plass i friluftslivet mer generelt, min kvalitative undersøkelse gir innblikk i hvordan konkrete subjekter med interesse for frikjøring velger å forvalte hverdag og fritid. Hovedtyngden av materialet er av den grunn kvalitativt og basert på deltagende observasjon. Deltagende observasjon ble min nøkkel til frikjørernes meningsfulle verden. Der disse observasjonene og det deskriptive materialet kan underbygges med enkel kvantifisering er dette gjort. Dette er tall hentet fra større statistiske undersøkelser samt enkle tellinger som jeg selv har utført under feltarbeidet.

Deltagende observasjon

Deltagende observasjon ble min viktigste kanal og innsamlingsmetode. Metoden er forbundet med ulike roller, altså endret min rolle seg i forbindelse med de ulike kontekstene jeg befant meg i. Min rolle var i de aller fleste tilfeller tilskrevet og situasjonsbestemt men hvor jeg hadde mulighet til å manøvrere innenfor rollens rammebetingelser. I etableringsfasen var min rolle som student og forsker viktig, det var slik jeg først presenterte meg for informantene, for informantens familie, for kommunalt ansatte, for volleyballaget, for frisører og arbeidsgivere.

Informantene satte forskerrollen raskt til side og jeg gikk fra å være forsker til henholdsvis venn, student, medspiller, samtalepartner og ansatt. Disse rollene var igjen delt inn i roller som turkamerat, romkamerat, novise eller frivillig arbeidende under dugnader og arrangement. Det å forflytte seg mellom de ulike kontekstene ga verdifull innsikt i hva det ville si å være frikjører, samt hva disse frikjørerne var forbundet med om jeg beveget meg utenfor frikjøringens sosiale rammer. En holistisk tradisjon handler i antropologien om å gi et så detaljert bilde som mulig innenfor en gitt kontekst. Det å bevege seg mellom de ulike rollene ga ulike innfallsvinkler til det observerte datamaterialet. Man må likevel ikke glemme at det her ikke handler om "[...] an experimental science in search of law but an interpretive one in search of meaning" (Geertz 1993: 5). Den meningsfulle frikjøringsverdenen som i denne oppgaven skisseres er med andre ord egne tolkninger av de observasjonene jeg har gjort.

For å komplimentere de synspunktene og den informasjonen som informantene ga innenfor ulike kontekster har jeg benyttet meg av aviser, tidsskrift samt ulike diskusjonsforum, film- og bilde sekvenser på internett. Informasjonskanaler som *Liten Plass* sin egen hjemmeside, magasinet *Fri Flyt* og redaksjonens egen internettside, andre ski- og brett magasiner som *Skier* og *Playboard*, filmdagbøker på nettsteder som *Nimbusindependent* og *Pinkbike*, snøbrettforumet *Teton-Gravity* og telemarkforumet *Telemarktips*, lokale og riksdekkende aviser som *Fremover*, *Nordlys*, *Dagens Næringsliv*, *Aftenposten* og *Dagbladet* samt riksdekkende TV reportasjer fra Norway Freeride Cup ble alle brukt for å holde meg oppdatert på medias fremstilling av aktiviteten *frikjøring*. Ved siden av å utstyre meg med viktig informasjon om informantenes mediebruk og informasjonen de delte seg imellom, ga det et bilde av de generelle tendensene innenfor frikjøringskulturen nasjonalt og globalt. Det ga også innsikt i hvordan frikjøring ble fremstilt for et større nasjonalt publikum.

Fritidsbruk som setting for observasjon og analyse

I og med at frikjøring for de aller fleste informantene var en form for fritidsbruk kunne jeg fort ha endt opp med å tilbringe mye tid med meg selv i påvente av at noe skulle skje. Slik ble det imidlertid ikke. Flere av informantene var i arbeidssituasjoner hvor de jobbet periodevis. Denne skiftvirksomheten gjorde at noen av informantene nesten alltid hadde fri og ønsket å gå

og kjøre fra fjelltopper i nærheten. Opptil flere ganger gjorde de frikjøringen til en større begivenhet hvor de planla å reise enten til Lofoten, Lyngen eller Riksgränsen for flere sammenhengende dager med topptur og frikjøring. Overraskende nok var det å studere fritid ikke forbundet med mye venting. Det var snarere slik at jeg aldri satt stille.

I forbindelse med de ulike toppturene hadde jeg gode muligheter til å stille spørsmål. Vi måtte i de fleste tilfellene kjøre et godt stykke for å komme dit vi skulle og herfra bar det oppover fjellsiden de neste timene. Det var ikke mulig å holde noe strukturert intervju i en slik sammenheng, men jeg hadde faste tematikker jeg forholdt meg til dersom informantene var nye. Med dem jeg etter hvert hadde gått mange turer sammen med opparbeidet jeg større troverdighet og kunne stille mer inngående spørsmål i forbindelse med frikjørernes og fellesskapets sosiale sammensetning. Altså, hvem var det frikjøringsgruppen i en lokal kontekst bestod av og hvordan betegnet de hverandre.

Mot slutten av feltarbeidet tok jeg meg jobb på en lokal sportsforetning i byen ved siden av feltundersøkelsene. Dette ga begrensninger i forhold til informantenes fritid. Når arbeidsdagen var over kunne jeg likevel følge informantene som nå tilbrakte sene kvelder og netter, i midnattssol, ute i skogen og på fjellet. Fritidsaktiviteten var endret fra frikjøring på ski til sykling i de samme fjellområdene. Informantene hadde også gjerne med seg en såkalt ”slakkline” som de slo opp mellom to faste punkter for å utfordre sin egen balanse. Dette gjorde de ofte sent på kvelden.

Fakta om feltarbeidet

Jeg ankom Narvik 17. januar 2008 og tilbrakte ca 6 måneder der. I forkant av feltarbeidet hadde jeg ordnet meg med en liten leilighet i ei såkalt Lillehammerbrakke. Herfra kunne jeg lett manøvrere i Narvik og omegn. I forkant av feltarbeidet hadde jeg bestemt meg for å benytte bil for å komme til feltarbeidsstedet. Bilen viste seg å være et nyttig verktøy når stedene informantene stod på ski skulle oppsøkes. Uten bil hadde tilgangen til tindeveiledere og avviklede frikjøringskonkurranser i Lofoten blitt langt vanskeligere. Mine egne refleksjoner og oppgaven slik den ser ut i dag hadde også vært en dimensjon fattigere. Utover

i feltarbeidet var jeg likevel oftest passasjer med god mulighet til å stille spørsmål om den konkrete turen, individuelle meninger og andre aktiviteter som de fylte fritid og hverdag med.

I forkant av feltarbeidet hadde jeg ingen formening om antall informanter eller informantenes sammensetting i forhold til kjønn og alder. Jeg hadde heller ingen kjennskap til hvor utbredt frikjøring som fritidsaktivitet var i Narvik og Nord-Norge mer generelt. Valg av informanter ble av den grunn nokså tilfeldig og var under kontinuerlig utvikling den tiden feltarbeidet varte. Informantsammensettingen kan i ettertid observeres og overvekten av mannlige informanter er påfallende. De kvinnelige informantene jeg hadde, enten de nå var frikjørere eller ikke, har likevel fått stor plass i oppgaven. De reflekterte villig rundt spørsmålene mine noe som ikke alltid kan sies å ha vært tilfelle blant mange av de mannlige informantene. Om jeg tar alle informantene i betraktning spenner alderen fra 18 til 65, mens frikjørerne reduserer aldersspennet fra 18 til 42. Informantene består av studenter, og arbeidende, akademikere og håndverkere. Noen er familiefedre mens andre er i etablerte forhold eller single. Utvalget famner med andre ord vidt og samhandlingen forekom på tvers av disse skillelinjene. Informantene ble ikke oppsøkt på bakgrunn av spesielle meninger knyttet til det moderne friluftslivet eller postmoderne former for friluftliv. Jeg var svært interessert i konkrete former for bruk og samtale med mennesker med ulike tilnærminger og erfaringer fra de alpine omgivelsene som finnes i Nord-Norge. Et nærstudium lik det jeg har utført ga innblikk i frikjøring som meningsfull sosial konstruksjon i en lokal kontekst. Feltarbeidet ga også innsikt i frikjøring slik den fremstår i Nord-Norge mer generelt da jeg hadde informanter lokalisert i både Narvik, Lofoten, og Troms. Noen av disse frikjørerne holdt på med frikjøring i både fritids- og arbeidssammenheng; de som hadde dette som yrke gjorde det som tindeveiledere. Utover dette deltok jeg som frivillig ved to av landets frikjøringskonkurranser hvor en var lokalisert i Nord-Norge og en i Sør Norge, jeg var også tilstede ved en tredje konkurranse som ble avviklet på Riksgränsen i Sverige.

Oppgavens begrensninger

Feltarbeidet og kvalitativ metode i form av deltagende observasjon gjør at utvalget ikke er representativt for frikjørere eller friluftinteresserte mennesker i Norge i sin helhet. Et større nasjonalt kvantitativt materiale i form av en spørreundersøkelse ville gitt meg muligheten til å

generalisere mer. Oppgaven kan med andre ord ikke leses som en analyse av frikjøring generelt. Det gir likevel god innsikt i hvordan mennesker i en lokal kontekst konstruerer en meningsfull fritidsaktivitet og spesialisert form for lek (Kjølørød 2004).

Jeg studerer friluftsliv, frikjøring og forvaltningen av fritid i en lokal norsk kontekst. At lokasjon for feltarbeidet falt på akkurat Narvik og Nord-Norge handlet om å skaffe seg regional avstand til feltet jeg studerte. Jeg kjente til tematikken frikjøring men ikke til Nord-Norge som region. Så lenge feltarbeidet foregår innenfor Norges grenser er det likevel forbundet med hjemmeblindethet. En mulig måte å unngå dette på kunne være å dra utenfor landets grenser men hvor den tematiske innfallsvinkelen fremdeles var den samme. Frikjøring er et fenomen som forekommer også andre steder i (hovedsakelig) den vestlige verden. Å velge en stor utenlandsk ski-destinasjon hadde ikke gitt innsikt i det jeg ønsket å observere. Mange velger å tilbringe vinteren i forbindelse med større skianlegg, et fenomen som ikke bare gjelder nordmenn men frikjørere i en internasjonal kontekst. Dette tar gjerne form av å være et halvår hvor man prioriterer ski og frikjøring fremfor for eksempel arbeid og skole, på norsk folkemunne kalles disse menneskene gjerne skibomser. Jeg hadde et ønske om å studere mennesker som daglig kombinerte arbeid og fritid og som representerte et nokså bredt lag av befolkningen, med tanke på alder og sosial status. Frikjørere som kun forholdt seg til ski- og brettkjøring over en lengre tidsperiode var ikke det jeg ønsket å studere.

Relevans

Mye av friluftsforskningen i Norge ønsker å avdekke nye konfliktområder, enten de nå er reelle eller potensielle (Vorkinn 2000, Tordsson 2003, Ese 2004, Bischoff og Odden 2000, 2003 og Odden 2008). Et nærstudium lik det jeg utførte i Narvik handlet i utgangspunktet ikke om å avdekke eventuelle konfliktområder. Skillelinjer kommer i en slik sammenheng likevel ofte til tilsyne og kan ta form av å være konfliktfylte. Slike skillelinjer strakk seg både mellom frikjørere og ikkefrikjørere så vel som frikjørerne internt. Mulige motsetningsforhold var ikke utgangspunkt for de observasjonene jeg gjorde men kommer frem når jeg redegjør for observasjoner og kontekst. Jeg har ikke gitt de konfliktfylte meningsaspektene særlig oppmerksomhet om de da ikke har vært viktige i informantenes gjengivelse av frikjøring som meningsfull sosial konstruksjon. At enkelte frikjørere kan ha liberale holdninger i forhold til

motorisert ferdsel i fjellet har kommet til uttrykk i tidligere arbeid (Ese 2004). Noe av den motoriserte empirien som denne oppgaven beretter fra kan være lovstridig, jeg har likevel valgt å fokusere på dette som et meningsfylt aspekt fremfor å ta for meg det ulovlige. Med det mener jeg at et fokus kun på det konfliktfylte ikke alltid gir et godt bilde av handlingenes meningsfulle aspekter. Størsteparten av de observasjonene og meningene jeg har blitt vist og fortalt er i henhold til norsk lovgiving. Dersom informantene ønsket heli-skiing⁷ reiste de til Riksgränsen hvor dette var lovlig. Samtalene handlet sjelden om ønsket helikoptertrafikk i norske fjell, informantene gikk isteden velvillig mot toppen men kunne i likhet med de fleste andre ("i et svakt øyeblikk") fremme et ønske om å bli "løftet" til toppen. Å ta dette til inntekt for endringer i norsk friluftslivsoppfattelse ønsker jeg ikke. Oppgaven fokuserer på de aspektene som gjør frikjøring til meningsfull konstruksjon på lik linje med andre spesialiserte former for lek og andre former for friluftsliv (Mæland 2002). Kan frikjørernes meninger være uttrykk for ønsket autonomi og autenticitet? Og er det slik at den individuelle autenticiteten eller ønske om å ta sine egne beslutninger er knyttet til rigide motesetningsforhold til det moderne friluftslivet eller er de kanskje like gjerne en videreføring av etablerte idealer og uttrykk for kontinuitet og konformitet? Dette er viktige spørsmål jeg vil diskutere i oppgaven.

OPPGAVEN, KAPITTEL FOR KAPITTEL

Kapittel En vil ta for seg lokale konsepsjoner av landskap og hvordan frikjørernes skaper en individuell og kollektiv forståelse av det levde landskapet. Dette vil bli klargjort i lys av informantenes "fornemmelser" av frikjøringsaktiviteten og stedene der det blir gjort, samt de konkrete "erobringene" hver enkelt frikjører selv gjør. Kapittel To vil ta for seg noe av grunnlaget for frikjørernes landskapsforståelse. Frikjørernes kunnskap vil bli sett i lys av taktile observasjoner og konteksten kunnskapen spilles ut innenfor. Hvilket "blikk" retter frikjørerne mot fjellene og kan "mer enn representerbare" (Carolan 2008: 408-114) sider sies å komme til syne? De interne forskjellene og ulike tilnærmingene til landskapet vil bli ytterligere underbygget når jeg i kapittel Tre tar for meg lokale markører for frikjøringsfellesskapet og hvordan disse kan brukes til å forstå intern differensiering.

---

⁷ En form for frikjøring der frikjørerne betaler for å løftes med helikopter til toppen av fjellet for deretter å kunne kjøre ned.

Kapittelet vil avsluttes med et blikk mot frikjøring på nasjonalt nivå hvor jeg ser etter lignende distingverende prosesser. Kapittel Fire vil beholde blikket rettet mot differensiering og distingverthet når oppmerksomheten rettes mot kjønn. Hvordan kommer de sosiale konstruksjonene maskulinitet og femininitet til uttrykk i frikjøringskontekst og kan dette knyttes til et ønske om å fremstå som autonom gruppe og autentisk aktør? Frikjøernes autonome og autentiske sider vil til slutt sees i lys av den økte populariteten frikjøringsaktiviteten opplever blant den norske befolkning (Odden 2008), den interne terminologien, og det stiliserte eller "rendyrkede" bildet de globale frikjøringsmediene gir av den populære fritidsaktiviteten. Det å konstruere en meningsfull verden på bakgrunn av fritidsaktivitet er en lite utforsket kilde til autonomi. Kan det å oppsøke og tilegne seg ferdighetene aktiviteten krever gi en følelse av selvbestemmelse og ekthet? Er det slik at denne spesialiseringen knytter leken nærmere hverdagslivet og det moderne friluftslivets idealer, eller representerer det et brudd med den konforme hverdagen og friluftsoppfattelsen i Norge? Er kanskje friluftformen frikjøring en demokratisert sosial konstruksjon hvor deltagerne er på jakt etter nye måter å skape marginalitet og distingverende trekk? Oppgaven og kommentarene i Avslutningen skal gi bedre innsikt i dette.

En

Det levde landskapet og de kollektive mytologiene

Vi står i den flombelyste andrebakken og skuer utover Narvik, sola har akkurat gått ned, Bjørn, Jon, Remi og Reidar⁸ stiller seg opp klar for et fotografi med Narvik og den fargerike himmelen i bakgrunnen. Ettermiddagen og kvelden har vi tilbrakt i gammen, ei hytte i skogen ved siden av Andrebakken, som enklest kan nåes kjørende på ski eller brett. Gammen var fylt av ski- og brett kjørere, både kvinner og menn. Anledningen var arrangementet Rallarsvingen, en uhøytidelig konkurranse som tidligere på dagen gikk av stabelen. En løype var satt opp med porter og hopp men her var ingen justis eller regler som passet på at deltagerne kom seg til bunnen av bakken i henhold til reglementet. Uortodokse hopp ble premiert, enten de nå var ubeskrivelig korte eller ufattelig lange. Ved konkurransens slutt tok deltagerne og et knippe tilskuere turen inn i skogen. "Hojing" og latter kunne høres og det var tydelig at det allerede var samlet en god gjeng i den mørke gammen. Jeg bøyd meg under den lave dørkarmen, røyken lå tett. Øl, Fernet og Jegermeister ble sendt rundt bålet i midten, et fenalår hang i en krok i taket og historiene satt løst. Ski- og snøbrettentusiaster hadde samlet seg rundt det sprakende bålet og stemningen steg omvendt proporsjonalt med innholdet i de vandrende flaskene. En spektakulær salto av Øyvind ut en skavl i Mørkholla eller en høyst dramatisk hendelse hvor en ivrig kvinnelig frikjører havnet under isen i elva man kommer til ved bunnen av Tredjetoppen, var begge meningsfulle hendelser som ble knyttet til fjellets ulike "steder". Historiene handlet om mot, dyktighet, uhell og flaks. Hvor hendelsen tok sted og fjellets formasjoner var alle viktige og beskrivende deler av de frodige historiene. En inngående lokal og stedlig kunnskap lå til grunn for selve historiefortellingen samt en forutsetning om like referanserammer. Hendelsene ble meningsfulle da de ble knyttet til steder hvor de alle hadde en kroppslig erfart referanse. De dannet grobunn for felles geografiske forestillinger samtidig som de er og var i dette tilfellet et middel i etableringen eller revitaliseringen av et fellesskap. Et fellesskap som strekker seg på tvers av generasjoner og kjønn.

---

⁸ Alle personene i oppgaven har fått fiktive navn.

”ALLEMANNSRETTE GJELD BERRE I INGENMANNSLAND” (Todal 2005: 21)

Et viktig aspekt ved norsk landskapsforståelse er knyttet til tilgang. Den norske allemannsretten⁹ gir nordmenn flest tilgang til villmark og fjell. Det å bevege seg i naturen er med andre ord et valg vi selv kan foreta. Begrepet ”tilgang” er preget av nyanser og sosiale dynamikker. Med det mener jeg at forståelsen og bruken av landskapet er knyttet til friluftslivet som meningsfull konstruksjon. Meningskonstruksjoner, lovlighet, sosiale aspekter, fysisk tilnærming og økonomisk tilgang er alle regulerende faktorer i henhold til forståelsen av det levde landskapet. Når blikket rettes mot frikjørere og ikkefrikjørere i Narvik er det for å skissere eventuelle skillelinjer i det levde landskapet.

Landskapsperspektivene jeg presenterer i denne oppgaven tar utgangspunkt i det moderne norske friluftslivet og fremveksten av det som de siste 20 årene har blitt betegnet som ”nye-” eller ”subkulturelle former for naturbruk” (Christensen 2001; Mæland 2004; Ese 2004).

Historier, navngiving, observasjon og bruk sier alle noe om de forskjellige blikkene som rettes mot fjellene i Narvik. Jeg vil gjøre et dykk inn i de ulike måtene å bruke, oppleve og siden gjengi omgivelsene på. Er det slik at ulike brukere skaper ulike levde landskap av det samme arealet, og kan en og samme person forstå landskapet på ulike måter? Jeg vil fortelle fra den levde forståelsen av landskapet til Ivar og Jon, henholdsvis far og sønn. Dette vil gi et bilde av noen viktige forskjeller som kan underbygges ytterligere ved hjelp andre landskapsrepresentasjoner.

Frikjørere og ikkefrikjørere i Narvik skapte interessebaserte motsetningsforhold. Når frikjørerne, for anledningen på utforsyssel¹⁰ kom susende nedover utforløypa i Narvikfjellet stod de i et temporært motsetningsforhold til de som brukte fjellet som tur og rekreasjonsområdet. Frikjørerne eller utforsysselistene så i dette tilfellet på turistene eller de som gikk i nærheten av den tilrettelagte løypa som uforutsigbare hindringer og utgangspunkt for potensielt farlige situasjoner, mens de som brukte fjellet som turområdet så på utforsysselistene som farlige i seg selv. ”Bruken eller utforsysselistenes handlinger er ikke

---

⁹ Formålsparagrafen (§ 1) ble vedtatt 21. juni 1996 og lyder slik: «Formålet med denne loven er å verne friluftslivets naturgrunnlag og sikre allmennhetens rett til ferdsel, opphold m.v. i naturen, slik at muligheten til å utøve friluftsliv som en helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig fritidsaktivitet bevares og fremmes.»

¹⁰ Alpinanlegg gjøres i større og større grad om til utgangspunkt for sommer og sykkelaktivitet. Der løypene går om vinteren tilrettelegges det om sommeren for såkalt ”utforsykling”.

bare farlig for dem selv de er farlige for oss også” (Anne). Friluftaktivitetene var i enkelte tilfeller fundamentalt forskjellige og skapte enkle interessebaserte motsetningsforhold. De bevegde seg begge i uregulerte omgivelser hvor den ene aktøren ikke hadde mer rett enn den andre. I Narvik beveger mennesker med ulike målsettinger seg på de samme stedene. De forholder seg til de samme områdene og de samme stedsnavnene, den konfliktløse allemannsretten gjelder med andre ord kanskje kun i ingenmannsland. Der bruken er forskjellig kommer motsetningene til syne.

Sted og rom er sosiale konstruksjoner. I dette kapittelet vil det være hensiktsmessig å forklare det levde landskapet som en kulturell prosess hvor både sted og rom inngår. Jeg skrev i innledningen om hvordan kroppen via bevegelse skapte det oppfattede rommet (Merleau-Ponty 1969 i Cohen 2008). Slik blir steder til, når de er tilstede i menneskers bevissthet. Mennesker sine handlinger, erfaringer og opplevelser skaper de meningsfulle stedene (Anderson 1998: 23). Steder slik de her blir forstått er formet av mennesker, en ”form” som igjen danner betingelsene for videre handling. Formen er ikke her ment som noen determinerende kraft men en inspirasjon og et utgangspunkt for dynamikk og dialog. Rommet fungerer også som kognitiv konstruksjon hvor opplevelsen av det ligger til grunn for hvordan det organiseres mentalt, altså kan det sees på som en felles symbolsk markør, men heller ikke her som noen statisk størrelse. Det levde landskapet er dynamisk, en forståelse hvor den enkelte frikjør sine egne erfaringer, frikjøringsgruppens felles meningsdannelse samt ikke-frikjørernes handlinger og meninger står i et dialektisk forhold og påvirker hverandre. Landskapsforståelsen har av den grunn en felles symbolsk verdi samtidig som den er rotfestet i en subjektiv erfaringsverden. (Knudsen, Metro-Roland, Soper og Greer 2008; Hirsch og O’hanlon 1995)¹¹.

Stedsnavn og navngivingsprosesser kan sees i lys av dette, de kan være knyttet til hver enkelt person sine egne erfaringer, stedet har en subjektiv mening og et navn som ikke betyr noe for andre enn deg selv, for eksempel et sted i skogen som er knyttet til noen konkrete subjektive

---

¹¹ Erik Hirsch (1995: 4) illustrerer nettopp dette ved hjelp av en tabell hvor han knytter ”tomme steder” til den aktuelle framgrunnen og rommet til det bakenforliggende potensialet. En navngivingsprosess som jeg i dette kapittelet vil ta for meg, kan ta utgangspunkt i fjellets form eller gis interne navn etter at en av frikjørerne har kjørt en ”linje” i fjellet.

erfaringer. Det kan være et stedsnavn med kollektiv signifikans, et sted alle i lokalsamfunnet forholder seg til og kjenner navnet på, men hvor den enkelte persons egenartede erfaringer gir stedet mening. For eksempel har Norges nasjonalfjell Stetind på den ene siden nasjonal signifikans, mens den subjektive forståelsen av fjellet er knyttet til dine egne erfaringer. Frikjørerne har sine egne stier og sine egne meningsfulle steder, de er signifikante i subjektiv forstand samtidig som stedene spiller en viktig rolle for frikjøringsfellesskapet. Stedsnavnene i Narvik er i all hovedsak like for frikjørere og ikke-frikjørere. Skillelinjene strekker seg i henhold til opplevelse, erfaringer og forståelse. Disse prosessene sørger for at allerede navngitte steder, som Tredjetoppen, blir gitt nye og underordnede navn i forbindelse med frikjørernes kontinuerlige erfaringer. Disse navnene vil komme tydeligere frem i oppgaven. Fjellene, viddene og fjordene som omgir Narvik har med tiden fått sine navn; de har vært utgangspunkt for observasjon og bruk. Felles for disse navngivingsprosessene er at de gjør de ”rå” naturomgivelsene til kulturelt betydningsfulle steder. Observerte hendelser, opptråkkede stier og stedsnavn danner en primær form for kulturalisering av naturen. I et snødekt landskap blir de opptråkkede stiene og de kjørte linjene snart borte. Blant frikjørere lever de likevel videre som meningsfulle konstruksjoner.

DET LEVDE LANDSKAPET

På andre siden av Ofotfjorden fra Narvik stikker *Revtind* og *Churchills nese* opp, mens *Fagernesfjellet*, *Tredjetoppen*, og *Rombakstøtta* gir Narvik et dramatisk bakteppe. Hvis man vender blikket sørover ser man ”Dronningas” hvilende ansikt og fjordtarmen som strekker seg mot åpent hav. Byens kjerne er preget av malmkaia, båttrafikken og togvogner fullastet av malm. Ved siden av å være svært iøynefallende er malmkaia med hylende togbremser samt lyden av malmvognene som slår mot hverandre en etter en noe som preger helhetsinntrykket av byen. Fjorden, fjellet og malmen er ikke bare utgangspunkt for Narviks historie og fremvekst som by, de er også utgangspunkt for daglige observasjoner og samtale. Fjellene som omkranser byen er bratte og alpine og har med tiden fått beskrivende navn.

Den 12. og 13. august 1936, våknet folk på gårdene innerst i Grovfjord av bulder og brak. Novafjellets toppkam hadde delvis rast sammen og fjellelets silhuett hadde endret form.

Winston Churchill var statsminister i Storbritannia og folkene i Grovfjord mente fjellets nye figur lignet statsministerens nese. Siden har folk kalt den nettopp det, ”Churchills Nese”. Likhetsstrekkene til navngivingen av fjellet *Den Sovende Dronning* er mange selv om fjellets skapning ikke er knyttet til noen spesifikk hendelse slik som i det forrige tilfellet. *Den sovende Dronning* har antagelig hatt den samme formen så lenge det har vært folk i Narvik. Men med industribyens fremvekst fikk fjellet nytt navn. I likhet med navngivingen av *Churchills nese* tok Narvingene tak i fjellets form. Den observerte opplevelsen av fjellet ga det menneskelige trekk. Fjellet ble slik til et liggende fjes, *Den sovende Dronning* med sitt slør, pannebånd og øye, sin nese, munn og hals (Ekenstam 2004).

Det kjæreste skuet jeg vet
er synet av min barndoms majestet.
Den sovende Dronning er hennes navn
kneisende stolt over Narvik havn.
Med kappe av evig is og sne
vokter hun fedrenes hellige sted.
Når vinteren sprer det siste dryss
når vårsolen sender det første kyss.
Da glitrer hun til med gyllen profil
mot himmelen blå en dag i april.
Da har hun ingen rival på jorden
min vakre keiserinne ved Ofotfjorden.

(URL 1: 22.04.2008, forfatter, utgivelse og årstall ukjent)

”Diktet *Den sovende Dronning* vitner om beundring overfor det storslagne fjellet vi alle er så glad i” sa en hytteeier fra Håkvikdalen til lokalavisa *Fremover*. Han hadde vært på jakt etter noe som kunne beskrive de følelsene han knyttet til fjellet for så å sette melodi til det hele. Fjellet hadde han rett utenfor kjøkkenvinduet på hytta. Etter utallige timer ved frokostbordet med blikket vendt mot toppen hadde det blitt en del av hans daglige observasjoner og utgangspunkt for evig beundring. Fjellet var ikke bare en visuell og objektiv opplevelse det var knyttet til følelser som han selv lette etter ord for å beskrive.

Ivar tilbrakte i likhet med hytteeieren tiden i Håkvikdalen. Her var han bosatt og utsikten fra kjøkkenvinduet var i likhet med hytteeieren direkte rettet mot nordsiden av Den Sovende Dronning. Han kunne fortelle meg om utallige skiturer oppover Håkvikdalen og de nærliggende fjellene. Den utrolige utsikten og de vakre omgivelsene var i fokus, samtidig som det å bevege seg i naturen var sunt og holdt formen slik noenlunde på plass. Slike turer var brudd i en hektisk arbeidshverdag og noe han snart ville få langt mer tid til når han om ikke lenge gikk av med pensjon (min oversettelse av samtalens innhold). Å bevege seg i naturen var rekreasjon og bidro til å skape nytt overskudd. Sønnen til Ivar videreførte den tillærte kunnskapen om omgivelsene og Den Sovende Dronning samtidig som han så ut til å utvide det meningsfulle aspektet ved fjellet. Sansen av stedet dreide i større grad i retning av konkrete hendelser og potensielle opplevelser. Der noen i hovedsak så mot fjellets majestetiske vesen, som noe som prydet utsikten ”fra Narvik havn” (dikt), var Dronning Victorias Øye, Nese, Munn, Slør og Pannebånd knyttet til potensielle og kroppslige erfaringer blant frikjørerne.

Etter endt dag i Fagernesfjellet hvor Jon og jeg hadde tilbrakt dagen på ski ble jeg bedt med på torskemiddag i Håkvik (hvor faren til Jon bor). Fra kjøkkenvinduet var sikten mot Dronninga god og den gulvstående kikkerten i kjøkkenvinduet var vendt mot fjellets nordside. Her går snøfeltene helt ned mot bunnen av dalen, avbrutt av store svarte berg og stup. Navnene på fjellets ulike formasjoner var for far og sønn de samme, men som referansepunkter hadde de ulik betydning. Når faren refererte til fjellets nese eller slør handlet det om form og ikke historier på bakgrunn av kroppslige erfaringer. Fra skiløypene i bunnen av Håkvikdalen hadde han god sikt mot Dronninga og de andre fjellene. Når Jon siden tok for seg de samme stedene ble de satt inn i andre meningsfulle rammer. Fra vinduet og med kikkert hadde vi god oversikt over fjellets form og de ulike navngitte delene av fjellet kunne vises og forklares med tilhørende historier.

Jon: Sløret e bratt men ikke spesielt farlig, mye folk som har kjørt der, pannebåndet e værre.

Erlend: Hvor?

Jon: Pannebåndet e den lange snørænna som går fra toppen, har hørt om en amerikaner som tok den, stupet langs flanken gjør det jo rimelig eksponert og farlig å kjøre der.

Erlend: mmm

Jon: Børge ha kjørt fra Øyet, det e ei fin side, må bare passe på å kjøre der når dropen¹² ikke e for høy.

Erlend: Dropen? Ser vi dropen herfra?

Jon: Nei, men snøfeltet bi mindre og mindre og ende i en dropp helt inne ved fjellveggen før du kommer ut på det siste store snøfeltet. Det e eneste vei ned. Trur det bei filma der for ei stund sia, Kong Vinter. Ellers har du jo Sløret, de e bratt og fin kjøring, bror min har kjørt der.

Slike samtaler fant sted ved ulike anledninger. Under et middagsbesøk hos broren til Jon, Vegard, ble historiene igjen tatt frem og fortalt, men denne gangen som en invitasjon til at ”dette er vi nødt til å gjøre før du drar”. Samtalen tok i eksempelet over form av å være en historie hvor Jon fortalte om de navngitte stedene og konkrete hendelser han visste om og kunne knytte til stedene. Hendelser som hadde blitt del av det levde landskapet eller den mentale ”dagboka” til frikjørerne. Denne ”dagboka” som stadig fyltes med nye og konkrete erfaringer ble bakgrunn for Jons motivasjon og målsetting om selv å en dag kjøre der. Historiene var ispedd den erfarte kunnskapen som hadde kommet til ved at venner og bekjente tidligere hadde kjørt Øyet, Sløret og Pannebåndet.

”Om man velger å sette skiene utfor har man ikke noen mulighet til å trekke seg, enten gjør man det eller så gjør man det ikke”, kunne Jon fortelle om en nedkjøring fra Øyet. Den stupbratte fjellsiden setter krav til den som kjører, krav de som har kjørt der tidligere har erfart og fortalt videre til de som ser for seg muligheten til å kjøre der. Samtalene mellom de som hadde kjørt fra Dronninga og de som ikke hadde kjørt var nå på et nivå hvor ruten ble forklart både med tanke på sted, erfaring og risiko. Altså, om man befinner seg på toppen av Øyet med planer om å kjøre ned, kan frikjørerne ved hjelp av andres erfaringer avklare hvor de skal kjøre samt hvilke risikofylte situasjoner de kan stå overfor.

Samtalen med Jon hadde et vandrehistorisk tilsnitt. ”Amerikaneren” ble omtalt ved en rekke anledninger, hvis navn aldri ble nevnt eller samtale aldri referert til. Han hang som i løse luften, men hadde gjort det andre bare hadde fantasert om å gjøre. Han hadde vist at det faktisk var mulig å kjøre Pannebåndet. Spørsmålet er om amerikaneren i det hele tatt har eksistert, eller om jeg muligens har gått på den mytiske limpinnen. Han som person var

---

¹² Et stup eller en bergknaus som ikke er snødekt. En ”drop” i denne sammenheng vil innebære at man hopper ned denne bergknausen og forhåpentligvis kjører videre i den snødekte fjellsiden under berget.

Tredjetoppens navnebakgrunn er et produkt av bevegelse. Fjelltoppen er den tredje og siste toppen man kommer til når man følger ryggen av fjellet fra heisens endepunkt, Linken. En topp frikjørerne kun kan nå til fots.

Under en av vinterens turer mot Tredjetoppen kom jeg i følge med Lars og Børge, mens vi ruslet oppover i det igjensnødde skisporet fortalte de begge om de mange nedkjøringsmulighetene man hadde fra toppen. Man kunne kjøre en av de fem fingrene ned mot Beisfjorden eller en av de mange rutene ned mot Narvik. På Andretoppen, om lag trehundre meter fra Tredjetoppen, stoppet vi og tok av oss skiene. Børge ruslet ut mot en nut som ga god oversikt over Mørkholla og Tredjetoppen. Herfra kunne han peke og fortelle.

Børge: Rett under oss, hvis du går frem og tar en kikk ned, så ser du begynnelsen på ei renne, for noen år sida kjørte vi ene tråkkemaskina opp hit festet klatretau til vinsjen og rappellerte ned til begynnelsen av renna. Det du ser som ser ut som det kan kjøres er stort sett kjørt (på ski).

Jeg nikket entusiastisk og spurte hvordan det var med Tredjetoppen og den såkalte Trekanten jeg tidligere hadde blitt fortalt om.

Børge: Fra Tredjetoppen kjører det jo folk hele tida, men trekanten ut mot Mørkholla er forholdsvis bratt ja, ikke mange som har satt tuppene utfor der, trenger nok litt mer sne hvis det skal være mulig å komme sæ helskinna ned.

For å bygge opp under de stedlige representasjonene informantene ga over har jeg gjengitt et viktig element ved nettsidenes¹³ innhold, et stort bilde av *Tredjetoppen* og *Mørkholla* med tilhørende beskrivelser og mulige nedkjøringsvalg (Figur 2). Nedkjøringsmulighetene er markert med ulike farger og har fått sine tilhørende beskrivelser. Teksten er vanskelig å lese, jeg vil derfor gjengi hver enkelt rute fra venstre mot høyre.

Tredjetoppen: Rute 1: Bratt og krevende. Not for pussys!

Tredjetoppen: Rute 2, William skaret. Bratt og krevende. Not for pussys! (Bare spør William).

Tredjetoppen: Rute 3, Anders røysa. Bratt og krevende. Not for pussys! (Bare spør Anders).

Tredjetoppen: Rute 4, Trekanten. Scary shit man! Kun for grisegode kjørere! Kan kun kjøres når det er gode sneforhold.

---

¹³ Nettsiden er i dag nede ettersom Liten Plass måtte nedlegges mot slutten av vintersesongen 2008.

Mørkholla: Ikke så bratt og krevende som Tredjetoppen, men tøff nok! Not for wankers!

Pre-Mørkholla: Tøff kjøring på snehyllle som vinkler nedover. Her skal du fan ikke vær shaky!

Vassheim: Fin kjøring på begynnelse og slutt. Enkel traversering for å komme til Vassheim hvor du finner noen fine drops.

Linken: jordraset. Grei for deg som har kjørt en del på ski og snow-board.

Linken: høyspenten. Enkel og grei kjøring for de som har kjørt en del off-piste. (URL 2: www.litenplass.no 21.03.2008)

De markerte og navngitte linjene i bildet kan knyttes til hvordan omgivelsene ser ut, så vel som hvem som har kjørt der og hvilket mot det krevde å skulle velge akkurat denne linja¹⁴. Navn og beskrivelser har fått frikjørernes egne erfaringer knyttet til seg, riktignok i nokså ufullstendig form. Beskrivelsene indikerer med andre ord noe om frikjørernes opplevelse av stedet. Hendelsene og stedene Børge fortalte fra kunne jeg siden føre tilbake til dette bildet. Et bilde som har foreviget frikjørernes fysiske ”signaturer”, i form av skisporet de legger bak seg. Man ”skriver” seg inn i landskapet (Ingold 2007) for så å bli en del av historiene som fortelles mellom frikjørerne på lokalt nivå. Når sporet i snøen er vekk er det historiene og bildene som gjør at hendelsene ”lever” videre. Lignende erobringer fant jeg igjen på internett og aviser som for eksempel et oppslag i avisa Nordlys (Figur 3). Representasjonen og rekonstruksjonen av slike ”signaturer” er et kjennetegn ved frikjøring som aktivitet verden over. Frikjørere foreviger sine ”erobringer” og deler de med resten av verden. Den enorme produksjonen av film og reportasjer forteller ikke bare om frikjørernes behov for å dele erfaringer med andre, det vitner og om at frikjøring som aktivitet har et stort publikum som evner å fornemme det alle historiene, filmene og bildene forsøker å formidle¹⁵.

---

¹⁴ Linja er det synlige beviset, skisporet som ligger igjen etter at du har kjørt fra toppen og ned.

¹⁵ Se www.nimbusindependent.com/ (23.04.2009), <http://www.friflyt.no/> (23.04.2009) eller les magasinet Fri Flyt, årgangene 2006-2008.

FIGUR 3 ENDA EN "EROBRING" I DE NORDNORSKE FJELLENE (NORDLYS 09.03.2009)

Forholdet mellom bevegelse, erobrede linjer og landskapet blir synlig ved hjelp av fotografiet (Figur 2 og 3). Bildet forteller om de fryste romlige erobringene. De blir erfarte steder for frikjørerne og har fått sine navn. Slik har "Anders-røysa" blitt et meningsfullt sted for de som kjenner Tredjetoppen i frikjøringskontekst. Frikjørerne har på sin side lagt til den informasjonen som skal til for å se stedene som meningsfulle rom, navnet indikerer en subjektiv erfaring som du selv kan spørre Anders om. Bildet er ikke lenger kun en representasjon av fjellet og mulighetene, det indikerer temporære hendelser og erfaringer, navngitt og knyttet til konkrete personer, eller som Lise Kjølrsrød ville sagt;

"Forutsetningen for å kunne skape kreative imitasjoner i kunst eller i lek er [...] evnen til å kunne skjære ut en del av de endeløse sekvenser av opplevd liv, løsrive erfaringene fra alt annet på en måte som får dem til å henge sammen med en iboende kerne." [Kjølrsrød 2004: 5].

Ifølge Michael S. Carolan har vi med et såkalt *land of involvement* (2008) å gjøre, hvor delte følelser blir skapt i allerede delte omgivelser. Linjene i snøen, er i likhet med den opptrukke stien eller den skrevne teksten en materialisert eller stivnet handling som danner

føringer for fremtidig bruk og meningsdannelse blant de lokale frikjørerne. Eller som jeg påpekte i introduksjonen; kroppen oppfatter og tilegner seg kunnskap om de sosiale og naturlige omgivelsene den beveger seg i. Gjennom tidligere og nye bevegelser langs stier og spor som frikjørere legger igjen i snøen, dannes eller endres det meningsfulle rommet, som siden foreviges i billedlige representasjoner og historier (Ingold 2000; de Certeau 1984). Dette er en omfattende prosess som oppgaven i sin helhet vil gi dypere innsikt i.

Landskapet former menneskene som beveger seg i omgivelsene, samtidig som landskapet som levd dimensjon blir til nettopp ved at noen er der og beveger seg i det. I lokal kontekst er stedsnavnene i utgangspunktet de samme for frikjørere og ikkefrikjørere, opplevelsen og historiene knyttet til stedene er på en annen side forskjellige. Tilknytning til et sted kan alle føle, det er premissene for tilknytningen som skiller ulike sanser av sted fra hverandre. Det å ”erobre” blir for frikjørerne en måte å sanse og gjøre sted til en meningsfull konstruksjon på, ikke bare for en selv også fellesskapet man er del av. Evnen frikjørere har til å gjøre konkrete fornemmelser av sted er et viktig kjennetegn og ikke minst grobunn for frikjøring som meningsfull global konstruksjon. Med fornemmelse mener jeg evnen frikjørerne har til å gjøre kognitive forestillinger på bakgrunn av et bilde eller en fortelling de har sett eller hørt, og hvordan dette er mer enn nok ”..føde til at frikjørerne både kan smake, tygge og fordøye..” (Christensen 2001:117). Opplevelsen av et bilde kan i en slik sammenheng åpne for minner og erfaringer du selv har gjort og ønsker å gjøre. Film, bilde og historiefortelling livnærer frikjøringsmiljøet på lokalt og globalt nivå. Billedlige ”historier” om erobringer av fjell og omgivelser synes å gi mening på tross av at stedet det fortelles fra ikke er knyttet til din egen kroppslige erfaringsverden.

”Det er blitt påpekt at opplevelsen av en kjent lukt kan åpne for minner som handler om langt mer enn lukten alene. Å betrakte snowboardfotografier er en suggererende variant av ”walking down memory lane”, der sterke kroppslige opplevelser gjenoppleves” [Christensen 2001: 117].

Fornemmelsen av andres og potensielle ”erobringer” kan sees i lys av Ingolds (2000) refleksjoner rundt begrepet ”imagination”. Evnen til å forestille handler om å knytte kulturell signifikans til hendelser og episoder. Dersom du selv ikke er handlende aktør sørger evnen til å fornemme for at det meningsfulle opprettholdes. Denne formen for oppfinnsomhet og

forestilling kommer til syne gjennom en sjakkspillers planlagte strategi, evnen til å se for seg det fremtidige spillet (Ingold 2000: 417), mens det for en frikjører kommer til syne gjennom planlegging og evnen til å forestille seg fremtidige erobringer. Disse fornemmelsene kan på den ene siden være svært konkrete og knyttet til et sted i lokalsamfunnet, som for eksempel Den Sovende Dronning eller være knyttet til rent kroppslige aktiviteter og ferdigheter. Med det mener jeg at når frikjørere ser filmatiserte sekvenser av skikjøring fra andre steder i verden er det fornemmelsen av den kroppslige utfoldelsen som er i fokus og ikke fornemmelsen av et sted du aldri selv har erfart.

EROBRINGER, OVERSKRIDELSE OG ØNSKET AUTENTISITET

”Totten klanen har forholdt seg til eksisterende navneskikker i Hemsedal, men har i tillegg utviklet sine egne, tilpasset sine løyper, tradisjoner og verdier. Hemsedalsfjellet deles med andre brukere, men ulike brukere skaper ulike landskap av det samme arealet.” [Christensen 2001: 76]

Proessen ligner langt på vei navngivingen av de ulike nedkjøringsalternativene jeg gjenga gjennom bildet av Tredjetoppen. Navnene ”Andersrøysa” og ”Trekanten” forteller riktignok ulike historier men knytter seg til konstruksjonen av en meningsfull frikjøringsverden. Kapittelet gir kanskje inntrykk av at jeg ønsker å konstruere to forskjellige måter å oppfatte omgivelsene på og at disse to lever upåvirket av hverandre i en lokal kontekst som Narvik. Det er ikke hensikten og heller ikke tilfelle. Moderne og postmoderne friluftsliv er i mine øyne sydd sammen på verdinivå noe oppgaven i sin helhet vil gi et dypere innblikk i. Når Christensen (2001) sier at ulike brukere skaper ulike landskap av det samme arealet så viser han til nettopp dette. Ulike brukere har ulike interesser når de beveger seg til fjells. Det er likevel slik at frikjørere og ikkefrikjørere benytter seg av de samme navnene på fjellene i Narvik. Steder hvor frikjørerne har tilbrakt mye tid blir gitt mer spesifikke og underordnede navn. Tredjetoppen er fremdeles Tredjetoppen, men deles med tiden opp i nye steder som representerer konkrete erfaringer og hendelser. Slik kan frikjøring sees som en videreføring eller utvikling av og ikke kontrast til den tidligere forståelsen av det navngitte stedet.

I friluftsforskningen har man gjerne satt de ”nye naturbruksformene” inn i rammer som gjør de til noe annet, atskilt og truende for det allment utøvde friluftslivet. Dersom frikjøring

representerer det ”nye” utgjør det da en trussel mot grunnverdiene i norsk friluftsliv eller er det en videreføring av den lokale landskapsforståelsen? For Børge Dahle (i Henderson og Vikander 2007: 35-36) vil en ytterligere sportifisering av friluftslivet være destruerende og han mener av den grunn at vi må unngå at friluftslivet blir noe man observerer fra utsiden.

”Friluftsliv should continue to be available to all. The individual’s physical condition and personal wealth should not be deciding factors for participating in friluftsliv. With the development of sport in mind, all attempts that could threaten the “daily walk of friluftsliv” or “vacation friluftsliv” should be opposed. Friluftsliv must not be for the elite. A “sportification” of friluftsliv will be destructive; let friluftsliv avoid becoming a spectator sport.” [Dahle 2007: 36].

Individuelle fysiske og økonomiske sider skal ikke være avgjørende faktorer for deltagelse mener Dahle, og må ikke bevege seg i retning av å bli noe man betrakter, men selv gjør (2007). Observasjon er et viktig aspekt ved frikjørernes konsepsjon av landskapet. Med frikjøring som målsetting drar man ut for å sette sine signaturer, markere og erobre. Ved hendelsens slutt tar man gjerne bildet av det slik at andre kan få observere dine opplevelser¹⁶. Ved hjelp av det levde landskapet og dets ulike inspirasjonskilder kan oppgaven vise hvordan friluftslivet utvikler seg. Selv om det postmoderne friluftslivet har et annet kroppslig uttrykk, er risikofyllt og selvscenesettende så bygger det på verdier og kunnskap som allerede finnes, det er en videreføring og kroppslig utvikling som ikke er ment som opposisjonsbevegelse men som et uttrykk for individuell kreativitet og nye måter å bruke omgivelsene på.

For å gi et bilde av den relativt korte veien det er fra tradisjonelt friluftsliv til ”nye” friluftaktiviteter retter jeg et generaliserende blikk mot informantenes turavviklinger. Det sies at ”reven skifter pels men ikke vaner” (Vorkinn 2001), et uttrykk man gjerne har brukt for å svare på om de postmoderne praksisformer i friluftslivet representerer noe nytt eller er en videreføring av det moderne. I mitt eget materiale så frikjørerne ut til å skifte ”pels” og med denne nye drakten fulgte et nytt sett med holdninger og vaner. Altså utøvde informantene ulike former for friluftsliv. Om Jon dro til Skjomen for å jakte tok han på seg fjellsko, kokte kaffe på termos og ikledde seg grønne eller mørke klær. Dersom den samme Jon dro til Skjomen på topptur var utstyr som ski, sko, staver og bindinger lite funksjonelt i henhold til bevegelse oppover men i større grad rettet mot det å skulle komme seg ned på en god og

---

¹⁶ Se figur to i tekst eller les Nordlys: papirutgave 09.03.2009. Begge er hentet fra nordnorske fjell og erfaringer.

funksjonell måte. Termosen og nistepakken fikk ikke plass i sekken pakket med sikkerhetsutstyr. De kroppslige handlingsmønstrene blant frikjørerne i Nord-Norge bar etter min mening preg av å være distinkte og i henhold til hvilket formål man hadde med naturbruken. Forskjellene kom til uttrykk rent praktisk, men også på meningsnivå. Niste og kaffe hørte ikke med i frikjøringssammenheng da det gjerne var forbundet latskap og unødvendig bruk av dyrebar tid

På spørsmål om de hadde med seg niste tok Eivind ordet; ”æ har da før fan ikke med mæ niste, det e bortkasta tid”, et utsagn som ble bekreftet når det siden bar til fjells. Den tradisjonelle nistepakka eksisterte ikke og kaffen var erstatta med drikkesekk. Det å ta pause eller stoppe underveis hadde få likhetstrekk med den tradisjonelle rasten. Pause var forbundet med raske klesbytter, å ha i seg veske eller gjøre klart utstyret for den kommende nedkjøringa.

Nistepakken og kaffen så ut til å ha sin rettmessige plass i sekken dersom frikjøringsutstyret lå igjen hjemme. Det var også slik at bekjentskapene mente å få betalt for slitet når man nådde toppen og var klar til å kjøre ned. Å få betalt for strevet er et normativt likhetstrekk til det moderne friluftslivet selv om ”betalingsformen” var av en annen karakter. ”Når man kommer til toppen er det å sette tuppene utfor som er selve betalingen” (Kristian), men hvor han også la til at utsikten selvfølgelig var en hyggelig bonus.

Ved å detotalisere stedsans i Narvik har jeg forsøkt å vise hvilke erfaringer som er med på å konstruere meningsfulle og navngitte steder. Disse erfaringene er grunnlaget for all meningsdannelse (Anderson 1998: 31) og utgangspunkt for en individuell og felles sans av sted. De kroppslige prosessene som ligger til grunn er ikke bare utgangspunkt for konkrete handlinger og hendelser, de utstyret frikjørerne med evnen til å fornemme andres erfaringer og visualisere fremtidige hendelser. De konkrete erfaringene og fornemmelsene handler om evnen til å se sine egne ferdigheter utenfra for så å plassere seg selv og potensielle hendelsesforløp inn i en stedlig kontekst eller ditt eget levde landskap. Det levde landskapet bidrar i konstruksjonen av en følelse av egenart og autenticitet. Frikjørerne former en aktivitet hvor de er tro mot seg selv og sine egne interesser. Ideen om det å skulle overskride, overvinne og erobre driver dette arbeidet videre og skaper nye meningsfulle rom for frikjørerne. Frikjøring som form for friluftsliv representerer originalitet og skaper en kontrast

til det konforme og regelfylte som påtvinges utenfra. Slik står frikjørerne med det ene benet godt plassert i det konforme storsamfunnet eller det moderne friluftslivet, mens det andre er plassert i en spesialisert men lekfull og erobrende frikjøringsverden.

Vi står i Norge fritt til å bevege oss i naturen, så også frikjørere, en rett som sikres gjennom formålsparagrafen¹⁷ og ideen om å gjøre erobringer i naturen har vært en fremtredende side ved moderne friluftslivsutfoldelse. Frikjørernes erobringer er på mange måter en videreføring av dette friluftslivet. Begreper som "subkulturell naturbruk" tåkelegger de nære relasjonene mellom moderne og postmoderne former for naturbruk. Det konstruerer konflikt og motsetningsforhold som ikke nødvendigvis er der. Navngivingsprosesser og frikjøringererobringer gir et blikk inn i en meningsfull konstruksjon som bærer på lokal kunnskap og tradisjoner. Det å tillegge landskapet nye meninger gir en individuell og kollektiv følelse av egenart.

"TASKSCAPE"

For å gjøre de ulike opplevelsene av landskapet mer håndgripelig vil jeg benytte meg av Tim Ingolds begrep "Taskscape" (Ingold 2000). Når vi ser et bilde av et fjell, enten vi kjenner det eller ei, vil landskapet først og fremst være det vi ser. Landskapet er nettopp det det ser ut til å være, nemlig et fjell, med sine former, berg og rabber. Et fryst eller stivnet landskap. Om du selv skulle bevege deg i dette landskapet vil perspektivet bli noe annerledes, du går over åsene og klatrer opp knausene mot toppen av fjellet. På vei ned igjen stopper du kanskje der maleren eller fotografen satt når landskapet ble gjenskapt med pensel eller kamera. Du kan følge din vandrede rute med blikket, hvor den bærer mot toppen av fjellet. Det du ser er ikke lenger bare en fryst billedlig representasjon men et landskap knyttet til en erfart handling i tiden. La meg illustrere ved hjelp av et eksempel. To jenter besøker et museum i Wien. De blir stående foran et bilde av Bruegel. Den ene fortaper seg i drikkekar og kjolesnitt, den andre skulle ønske hun kunne høre all lyden det festlige laget måtte lage. Eksempelet ligner skillelinjene mellom det erobrede og observerte landskapet jeg har gjengitt i dette kapittelet.

---

¹⁷ Med mindre frikjørerne benytter seg av motoriserte fremkomstmiddel handler de i henhold til paragrafen.

Mens noen fortaper seg i det fabelaktige skue Den Sovende Dronnings er og hennes foranderlige vesen, retter frikjørerne et ”erobrende” blikk mot fjellets navngitte deler. Den Sovende Dronning er et landskap menneskene i Narvik først og fremst ser, mens ”taskscape” er det frikjørerne eller andre med en individuell opplevelse av fjellet kan fornemme. For de to museumsbesøkende var fornemmelsen av det gjengitte landskapet knyttet til interesse og tidligere erfaringer. Hvor gjengivelsen av landskapet er den stivnede handlingen er Ingolds ”taskscape” knyttet til selve handlingen. Den første jenta observerte landskapet og de gjengitte detaljene, mens den andre på sin side hadde en idé om den bakenforliggende lyden (Hirsch 1995: 4,5). Hele det forrige poenget peker på og er inspirert av Tim Ingolds mangeårige engasjement knyttet til forståelsen av landskapet. ”*Landscape as an array of related features [...] the taskscape an array of related activities*” (Ingold 2000: 195). Begge ”scapene” er prosessuelle, kvalitative og heterogene. Vi har lært å forstå tegninger og malerier av landskapet som komplette i seg selv. Men i likhet med ”taskscape”, eller den skjulte lyden, består også landskapsmaleriet i seg selv av skjulte prosesser. Prosesser som knytter seg til hvordan bildet faktisk ble til. Dette er ikke et argument om hva som er viktigst, den skjulte prosessen i forkant eller det ferdige produktet i seg selv, poenget er å vise at ”landscape” og ”taskscape” begge er del av en lang rekke andre komponenter og at det er relevant å knytte det til menneskets sanseverden og kunnskapsprosesser som kan sies å være ”more-than-representational” (Carolan 2008: 411-414). Selv om de gjengitte representasjonene i dette kapittelet bare forteller deler av mine bekjentskapers levde landskapshistorie forteller de likevel en historie som er verdt å lytte til, og når jeg nå vender blikket mot konkret fremferd i fjellene og den kunnskapen frikjørerne uttrykker vil det ”mer-enn-representerbare” ved frikjørernes kunnskap komme tydeligere frem.

To

Kroppslig praksis som dynamisk konstruksjon

Jeg vil med bakgrunn i fire forskjellige feltarbeidshendelser gå dypere inn i temaer jeg presenterte i forrige kapittel. Det levde landskapet vil med andre ord være en innfallsvinkel og grunnpilar når jeg nå tar for meg konkrete hendelsesforløp. Redegjørelsen og analysen vil bygge på terminologien jeg presenterte i forrige kapittel. Den erfarte virkeligheten, ”taskscape” (Ingold 2000) og det ”mer enn representerbare” (Carolan 2008) som en viktig del av den kroppsliggjorte kunnskapen vil bli gitt ytterligere oppmerksomhet.

Jordbruk, vitenskap og industri, for ikke å si fritidsinteresse og subjektiv sanselig framferd, gir alle ulike innfallsvinkler til omgivelsene. Subjektiv fremferd og bruk gir ulik landskapsforståelse. Hvilken rolle spiller sansene i den subjektive så vel som kollektive forståelsen av landskapet? ”Task” og ”sense” er ikke kontrasterende begreper, men viktige deler av hverandre. Motsetninger i det levde landskapet fordrer ulike måter å henvende seg til omgivelsene på, det å gå, klatre, kjøre på ski, fotografere, sitte, seile og beskue fordrer alle ulik bruk av sanseapparatet og er siden utgangspunkt for den subjektive landskapsforståelsen (Ingold 2000).

Den første hendelsen som presenteres er i forbindelse med et vennskapelig turforløp, det andre eksempelet er et turforløp hvor jeg følger i sporene til en norsk tindeveileder. I det tredje handlingsforløpet ser jeg på avviklingen av konkurransen *Xfree 2008*. Kunnskapen og de ulike handlingsmønstrene må sees i lys av den aktuelle konteksten. Er det snakk om ulike former for kunnskap eller endringer i den sosiale konteksten? Det fjerde empiriske eksempelet må også sees i lys av konteksten, men hvor de tre andre eksemplene sier noe om å gjøre taktile observasjoner i omgivelsene forteller dette eksempelet om den skjulte virkeligheten som ikke kan avdekkes med mindre du sanser omgivelsene med mer enn det du ser. Hendelsene danner et bilde av det gjensidige forholdet deltagerne imellom men og mellom deltagere og omgivelser. De teoretiske bidragene jeg støtter meg på har alle rettet

blikket mot samhandling og subjektiv meningsdannelse. Bertil Rolf redegjør i boka ”Profession Tradition och Tyst Kunnskap” (1991) for ”taus kunnskap”. Hvor Rolf (1991) har en svært diskursiv tilnærmingstype til kunnskapen han tar for seg med tidligere bidrag av Polanyi og Wittgenstein som viktige teoretiske brikker, har Ingold (2001, 2008) og Carolan (2008) en langt mer konkret tilnærming til handling, kunnskap og bevegelse. Selv om Rolf, Carolan og Ingold benytter seg av ulike begreper i de respektive analysene har de likevel fellesnevnerne som gjør de til gode analytiske innfallsvinkler i representasjonen og forståelsen av frikjørernes innhenting av kunnskap og ”reorienterte virkelighetsbilde”.

ET STILLE KOORDINERT HANDLINGSMØNSTER

Jon, Eivind, Remi og meg selv var på vei opp Kvittinden, en halv times biltur nordøst for Svolvær sentrum. Turen var del av et tredagers opphold i Lofoten hvor været var av det skiftende slaget. Fem minutter med sol ble fulgt av fem med tåke og regn. Skiftende vær og store temperaturendringer er et dårlig utgangspunkt for frikjøring ettersom dette bidrar til økt skredfare. Fra frokostbordet i Svolvær tok vi likevel en felles avgjørelse om å prøve en fjellside hvor tilgangen var forholdsvis lett. Med det mener jeg ei fjellside hvor selve innmarsjen ikke tar lang tid. Frikjørere har ofte et ønske om ”raske høydemetere”, hvor turen inn til fjellet og opp helst ikke skal ta for lang tid. Fjellets potensielle nedkjøring måles mot tiden det tar å komme seg dit, slik var det også i dette tilfellet. Vi kunne kjøre helt inn til foten av Kvittinden for så å gå opp hvor vi ønsket å kjøre, turen opp tok anslagsvis to timer. Ved bunnen av fjellet sjekket vi at alle hadde levende batterier i skredsøkeren¹⁸, et verktøy som sender og mottar signaler for lettere å kunne finne hverandre om noen skulle gå i et skred og bli borte under snøen. Det er av den grunn viktig at alle deltagere hadde hver sin sender-mottaker.

Den økte sikkerheten som kommer av en slik sender-mottaker var ofte utgangspunkt for samtale, selv om samtalen riktignok bar preg av at man kanskje egentlig burde klare seg uten. Flere av de jeg var på ski med hadde nylig gått til anskaffelse av sender-mottaker, kjøpte det i løpet av halvåret jeg var der, eller planla og kjøpe. I enkelte tilfeller lånte frikjørerne bort sin egen i forbindelse med at andre enn en selv skulle på topptur. Enigheten om skredsøkerens relevans og nødvendighet syntes bred når jeg tok anskaffelsesmønsteret i betraktning. Den ble likevel ufarliggjort eller satt inn i en mer seriøs kontekst i den daglige

---

¹⁸ Vil i denne oppgaven omtales som både skredsøker og sender-mottaker.

samtalen. Jeg vil komme tilbake til hva sender-mottakeren betyr i lys av sanseerfaringer og det mer enn representerbare ved frikjørernes kroppslige kunnskap.

En etter en gikk vi oppover i fjellsida. Ikke lenger fra hverandre enn at vi lett kunne holde en samtale om ølen vi skulle ta på "Præstengbrygga" etter turen. Snømassene ble kontinuerlig analysert med staver og ski, guttene hadde foreløpig ikke observert noe som skulle kunne tilsa at snøen var ustabil. Forholdene endret seg jo høyere vi kom. Når vi i bunnen av fjellet var enige om at "snøen kjennes fin og stabil ut" kunne Jon nå konstatere at "her var det jammen hardt", mens han skled sidelengs i den bratte traversen¹⁹. Forholdene vi måtte ta stilling til var med andre ord nokså varierende.

Med ett kjentes et drønn i snøfeltet vi alle stod på. Vi stoppet umiddelbart. Med feller²⁰ under skiene hadde vi ingen mulighet til å ta noen snar avgjørelse om å kjøre ned igjen, noen sikker sone i form av en stein eller forhøyning i landskapet var heller ikke innen rekkevidde. Den nervøse stillheten ble brutt av Remi som syntes hendelsen var noe foruroligende. Eivind var allerede på vei videre oppover. Preget av situasjonen hadde han retning mot det han antok var det sikreste stedet i fjellet, en klippe om lag hundre meter oppover i fjellsida. Drønnet, i form av snø som klapper sammen er et sikkert tegn på at snømassene er ustabile. Istedenfor å diskutere det vi allerede visste, at det var en viss fare for at snøen skulle løsne, ble nervøsiteten avløst av latter og kommentarer som "det er da ikke så bratt", eller "om snøen skulle løsne er det bare å legge seg ut på ryggen²¹ til høyre". Man avdramatiserte situasjonen samtidig som det ble viktig å konstatere at mulige løsninger fantes. Samtidig økte avstanden mellom oss for å øke reaksjonstiden om en skulle utløse et skred. Økt reaksjonstid ville forhåpentlig kunne bidra til at om snøen skulle løsne ville noen av oss være i stand til å komme seg unna snømassene. Eivind utvalgte klippe ble målet hvor vi alle kunne ta av oss fellene i relativ sikkerhet. På veien videre opp forsøkte vi å ikke krysse over hverandre, men ventet til en person hadde krysset snøfeltet før så nestemann gjorde det samme. Vi bevegde oss med andre ord i et sikksakk mønster oppover fjellsiden. Avstanden og rytmen i bevegelsesmønsteret ble ikke avtalt, men skjedde spontant umiddelbart etter hendelsen, dette for å kunne øke hver enkelts sikkerhet. Altså var det et poeng at når en krysset over det området vi anså for å være mest ustabil, ville det ikke krysses av andre under den som gikk først (utdrag fra feltnotatene).

¹⁹ Å traversere innebærer at man krysser istedenfor å gå rett opp, en travers kan også være et sted hvor man blir nødt til å bevege seg langs og ikke vertikalt. Grunnen til at man traverserer har med fjellets formasjon og bratthet å gjøre.

²⁰ Feller, er noe man limer fast til skiens underside under bestigning av fjell og åser. Fellene gjør at skiene fester seg til snøen og gjør at frikjørere og andre kan gå noe mer uanstrengt mot toppen. Når toppen er nådd rives fellene av og man har igjen skiens glatte underside mot snøen.

²¹ Ryggen er i dette tilfellet ment som en kam eller forhøyning i fjellsiden.

FIGUR 4 FRIKJØRERE I FØLGE MOT TOPPEN AV STORGALTEN I LYNGSALPENE

Det tilsynelatende tilfeldige handlingsforløpet var symptomatisk for turen fra den startet til vi igjen befant oss nede ved bilen. Hendelser og handlinger som endrer bevegelsesmønsteret eller det at frikjørerne sjekket utstyret før de satte av gårde, var begge faktorer som syntes å være underlagt en viss pragmatikk. Omgivelsene var utgangspunkt for kontinuerlige erfaringer, og kroppen var del av en prosess hvor noe mer enn representerbart (Carolan 2008) kom til syne, bevegelsesmønsteret til frikjørerne var svar på uforutsette hendelser i naturen. De så ut til å ha en felles forståelse av situasjonen og handlingsmønsteret kan tolkes som et uttrykk for en felles kroppsliggjort kunnskap. Før jeg bringer analysen videre vil jeg klargjøre denne kunnskapen ved hjelp av et eksempel. Staven til en blind mann er et instrument og en redskap. Mennesket som bruker et slikt redskap identifiserer redskapet med en del av seg selv og utvider med det sin egen grense mot virkeligheten (Rolf 1991: 62; Ingold 2000: 269-274). Virkeligheten analyseres ved hjelp av staven, den er med andre ord utgangspunkt for mannens subjektive virkelighetsbilde. Det er dette som menes med taus kunnskap.

Den tause kunnskapen (Rolf 1991) kan verken sies å være kulturelt eller biologisk fundert, i hode eller kroppen, den er snarere del av hele personen (Ingold, Kurttila i Macnaghten and Urry 2001: 193). Kunnskapen har kommet til gjennom deltagelse og erfaringer i omgivelsene. Bevegelsesmønsteret blir uttrykk for en form for kunnskap som ikke kan forklares på annen måte enn i svært vage ordelag. Kunnskapen kom likevel til uttrykk gjennom det kroppslige handlingsmønsteret. På samme måte som den blinde mannen (Ingold 2000) føler seg fram i omgivelsene benytter frikjørerne seg av ski og staver, eventuelt spade dersom de velger å grave en snøprofil²². Slik avdekker de virkeligheten. Ved siden av dette hadde mange av informantene lært seg å lese formasjonene i terrenget. Noen av fjellformasjonene er farligere enn andre, å gå mot toppen ble i lys av dette en valgprosess hvor informantene satte alternativene opp mot hverandre og valgte deretter hvor de ville gå. Dette utstyrte informantene med et subjektivt blick eller formening om de konkrete omgivelsene.

DEN VANDRENDE NOVISE

”Kunnskapens funktion eller använding manifisteras i en persons förmåga att mobilisera sin kunnskap i handling eller i inhämtande av ny kunnskap” [Rolf 1991: 28].

Det neste empiriske eksempelet jeg forteller fra ligner en såkalt lærer - elev relasjon. I dette eksempelet er den ”usynlige”, eller tause pragmatikken erstattet med klare muntlige retningslinjer og konkrete målrettede handlinger. I følge med tindeveilederen Stein fikk jeg innsikt i den kroppsliggjorte kunnskapens funksjon og hvordan den anvendtes i det konkrete hendelsesforløpet opp mot fjellet Torskmannen i Lofoten. Ved å redegjøre for sine avgjørelser fikk jeg innsikt i hvordan Stein innhentet og benyttet seg av kunnskapen.

Det å bevege seg i et landskap hvor man observerer et handlingsmønster samtidig som man prater om farene som finnes i fjellet var utgangspunkt for turrelasjonen mellom meg og Stein. Ved bunnen av fjellet gjorde vi begge våre forberedelser, var sekken pakket med søkestang

---

²² Snøprofil er en kartlegging av det snølaget du beveger deg på. Dette snølaget består av mange lag med snø. Disse lagene har kommet til i forbindelse med flere snøvær og temperaturrendringer. Disse snølagene kan skli på hverandres flate og lage skred.

og spade? Ekstra votter, lue, kanskje ei tettpakka dunjakke eller tørre ullplagg for byttet på toppen? Med alt under kontroll tok vi sekken på ryggen. Deretter ble sender-mottaker nøye sjekket, batteri og funksjoner måtte fungere. Testen ble gjennomført på Stein sitt initiativ, og med alt utstyr i orden tok vi i vei oppover fjellsiden.

Jeg fulgte og observerte Steins nøye valgte linje og handlingsmønster (Ingold 2007: 87). Vi "kranglet" oss oppover i den tette bjørkeskogen som etter hvert ble tynnere, vi nærmet oss tregrensa. Landskapet endret seg gradvis fra tett bjørkeskog og løs upåvirket snø til åpent fjellandskap hvor vind og vær hadde flyttet og formet snøen som hadde falt de siste dagene. Ski og staver fungerte som forlengelser av sanseapparatet og endringer i snøen ble registrert. De kontinuerlige observasjonene ble også utgangspunkt for deler av samtalen, hvor Stein spurte "har du lagt merke til noe spesielt?", hvor jeg så fortalte så godt jeg kunne om endringer i snømengde og form, hvordan den løse snøen i skogen ble mer pakket og lagdelt i det vi passerte tregrensa. Dersom noe vesentlig var glemt ville Stein selv komme med innspill. Været de siste dagene ble også en del av samtalen. Disse tidligere observasjonene kunne forklare mange av de taktile observasjonene Stein nå gjorde. Dialektikken mellom Stein, meg selv og omgivelsene kom til syne gjennom de artikulerte observasjonene som ble gjort, som igjen bidro til et helhetlig bilde av landskapet rundt. Dette helhetsinntrykket var så utgangspunkt for kontinuerlige avgjørelser. En prosess hvor den tilbakelagte stien representerte alle de observasjonene og inntrykkene som lå til grunn for de avgjørelsene vi tok. Ved å observere og prate ble vi klar over hvilke farer som fantes samtidig som vi unngikk opplevelser lik den jeg fortalte om fra Kvittinden. Mot toppen vandret samtalen fra konkrete observasjoner til hvor man ønsket å ta seg ned. Stein gjorde det klart at han på ingen måte hadde noen form for ansvar for mine avgjørelser og handlinger. Å kjøre ned en annen side enn den han nå hadde relativ kontroll på var under de rådende forholda uaktuelt (Utdrag fra feltnotatene).

Når ferdighetene blir bedre og mer omfattende vil den verdenen man er og handler i fremstå som rikere og mer kompleks. Gjennom stadig nye konkrete oppdagelser og erfaringer, kreativitet og innovasjon tilegnet frikjørerne seg ny kunnskap. "the Landscape... enters directly into the constitution of persons, not only as a source of nourishment but also as a source of knowledge" (Ingold 2000: 57). For Stein gjorde kunnskapen og det å lese landskapet frikjøringen mer kompleks. Nye oppdagelser og erfaringer utstyrte han med utvidet kunnskap som gjorde han i stand til å ta klokere avgjørelser og fremstå som en bedre tindeveileder.

Steins utdanninge fordret et konkret handlingsmønster, på jobb skulle han føre de som leier hans tjenester den sikreste veien mot målet. Han tar også avgjørelser på vegne av gruppa i sin helhet, han avgjør med andre ord hvorvidt det er tilrådelig å gjøre det man planlegger å gjøre eller ikke. Man kan investere i Stein som en erfaring som øker sikkerheten når en allerede beveger seg i et risikofyllt område. De erfaringer som tidligere har blitt gjort, sanselige observasjoner som har blitt nedtegnet og siden knyttet til nye hendelser, har gjort det mulig å kunne kartlegge naturlige variabler og siden konkretisere det mot noen grunnleggende prinsipper om utstyr og bruken av det, for eksempel vær, snøtyper og terreng samt kunnskap om konkrete fjell og tidligere erfaringer knyttet til dette fjellet. Dette kan man få innsikt i gjennom for eksempel toppturbøker (Ekenstam 2004), samtidig som det er utgangspunkt for å kunne konstruere en mer formell utdanning knyttet til fjell, fjellføring og frikjøring. Steins kunnskap er likevel ikke ufeilbarlig, men preget av individuelle vurderinger og intuitive avgjørelser når den anvendes. Avgjørelsene som taes i konkrete situasjoner er altså preget av subjektivt skjønn.

KALKULERT RISIKO (?) OG KUNNSKAP I KONKURRANSEKONTEKST

”Vi (frikjørere i konkurransekontekst) blir ofte fremstilt som enda mer gale, det er en kalkulert risiko, og veldig ofte er det bare galskap, også blir de ferdighetene og treningen som faktisk er lagt i bønn oversett også er det bare en gjeng med tullinger som spretter rundt og er... Vi får mer og mer aksept og at den puttes inn i et format som blir mer og mer seriøst, men vi må passe på at det ikke blir en ny toppidrettsgren, for da kommer vi til å miste mye av det samholdet og peppingen som trekker oss tilbake hit hvert år” (Møkleby URL 3 02.05.2009).

Uttalelsen kom i forbindelse med avviklingen av frikjøringskonkurransen Røldal Freeride Challenge 2009. En konkurranse hvor frikjørere i Norge og utlandet kan melde seg på. Frikjøringskonkurransen blir avviklet i en fjellside hvor deltagerne må gå opp og selv planlegge hvor de ønsker å kjøre ned. Den planlagte veien ned kaller man et linjevalg. Frikjørerne la egne ferdigheter og kalkuleringer av omgivelsene til grunn for linjevalget, for eksempel hvor stor fart de kunne ha uten å falle, eller hvor høyt berget de planla å hoppe ut

egentlig var²³. Når frikjøring fremstilles i ulike medier mente Møkleby i dette intervjuet at frikjørerne som gruppe ble fremstilt som ”gale”. Han var opptatt av formidle den kalkulererte risikoen, ferdighetene og treningen som lå til grunn for det som ble og blir vist for publikum. Selv om kunnskapen som knytter seg til frikjøring puttes inn i mer og mer seriøse rammer, mener Møkleby at frikjøring ikke må bevege seg i retning av å bli toppidrett men at man må beholde samholdet, glede seg på andres vegne og støtte hverandre når det trengs. Møkleby ønsker på den ene siden at kunnskapen og ferdighetene må anerkjennes samtidig som friluftformen frikjøring ikke må bli for seriøs. Det han betegner som ”pepping” bidrar til å holde frikjørerne sammen samtidig som det dytter deg i retning av å gjøre ting knyttet til frikjøring som du selv ikke trodde du kom til å gjøre. Uttalelsen viser at frikjørerne dras i ulike retninger, men at de har et ønske om autonomi²⁴ (Kjølørød 2004:18).

Under avviklingen av frikjøringskonkurransen X-free 2008 ville arrangøren at frikjørerne skulle fremvise noe av den kunnskapen Møkleby omtaler.

Konkurransen ble lagt til en større fjellside uten områdebegrensninger for deltagerne. Med det mener jeg at deltagerne selv kunne velge hvor de ville kjøre i den aktuelle fjellsiden. Arrangøren ønsket at deltagerne skulle fremvise vurderingsevne og kjennskap til fjell, snø og potensiell risiko. Enkelte steder var fjellsiden vedvarende bratt med store berg og klipper mens andre deler ikke var like bratte og hadde større snødekte områder mellom de tekniske klippepartiene. Deltagerne spredde seg ut langs hele fjellsiden for å finne de stedene de hadde ønske om å kjøre. Dette kalles besiktigelse og er den tiden konkurransedeltagerne har på å planlegge linjen de ønsker å kjøre. Fjellsiden var ikke klarert i henhold til skredfare altså var muligheten for å bevege seg inn i potensielt skredfarlige situasjoner tilstede. Deltagerne fremviste likevel liten diskresjon og beveget seg inn i områder hvor snøen kunne løsne. Mot slutten av besiktigelsen løste en av deltagerne ut et større skred. Alle deltagerne befant seg på andre steder i fjellsiden eller på toppen og ingen kom til skade (utdrag fra feltnotater).

---

²³ Ved et slikt hopp planlegger man hvor man ønsker å hoppe ut og siden lande for ikke å falle inn i nye og ukontrollerte risikofylte situasjoner.

²⁴ Selvstyre: muligheten til å ta egne avgjørelser og forme frikjøring på den måten frikjørerne selv vil.

FIGUR 5 I FRIKJØRINGSKONKURRANSER GJELDER DET Å VISE SEG FREM

Galskap virket å være en fremtredende side ved frikjøringens vesen og i konkurransekonteksten Xfree 2008 syntes dette å komme tydeligere frem. Jon, Eivind og Remi så seg i første eksempel ut trygge steder å gå for å unngå risiko, de endret handlingsmønster underveis for å unngå den risikoen omgivelsene varslet gjennom for eksempel ”drønnet” i snøen. I andre eksempel ble forholdet mellom frikjørere og omgivelsene ytterligere underbygget gjennom tindeveilederen Stein sine refleksjoner. Det tredje eksempelet viser frikjøringens foranderlige vesen. Hvor frikjøring og konkurranse for Møkleby (URL 3) handlet om kalkulert risiko og ferdighet viser eksempelet hentet fra en annen av landets avviklede frikjøringskonkurranser vinteren 2008 at galskapen kan overskride disse kalkuleringsene og ferdighetene. Frikjørerne tok i den aktuelle konkurransekonteksten avgjørelser som utsatte de selv og andre deltagere for risiko som ikke var knyttet til egen ferdighet og kalkuleringer men kanskje heller galskap og flaks. I etterkant av konkurranseavviklingen kunne noen av deltagerne fortelle at de var svært redde på vei opp den bratte fjellsiden og opplevde lettelse over å nå toppen i sikkerhet.

Sitatet til Møkleby og hendelsesforløpet Xfree 2008 er hentet fra to ulike settinger. Begge eksemplene handler om avviklingen av frikjøringskonkurranser i Norge. I konkurransekontekst går frikjørerne mot toppen og planlegger de linjene de ønsker å kjøre,

de føler i likhet med de to foregående eksemplene på forholdene og får en subjektiv forståelse av forholdene. Konkurranseteksten fordrer likevel galskap og skaper risikofylte situasjoner for deltagerne. I konteksten xfree 2008 ga dette utslag i form av at skred ble løst ut og man utfordret derfor ikke bare sin egen men andres sikkerhet.

”Man setter på en måte livet sitt på spill og når man gjør det for hverandre og for å vise hva man duger til så er det utrolig positivt stemning rundt det da, folk er.. synes det er rått da” (Luytkis URL 3: 02.05.2009).

Sosial interaksjon konstituerer for Tilley (1994) rom hvor kunnskap blir kontrollert eller oppnådd på svært strukturert vis. Dersom jeg ser dette i lys av arrangerte frikjøringskonkurranser er den åpne fjellsiden forbundet med individuell kreativitet, en kreativitet som utformes innenfor den konteksten konkurransen utgjør. Kreativiteten knyttes derfor gjerne til risiko og galskap. Ideen om kreativitet er i en slik sammenheng knyttet til det å skulle gjøre det de andre frikjørerne ikke gjør. Utenfor konkurransekonseptet gjøres ikke valgene alltid i forbindelse med det å fremvise galskap og ferdighet. Frikjørere, padlere og turgåere beveger seg alle i foranderlige omgivelser. Dialektikken mellom de foranderlige omgivelsene og menneskene vil sørge for at kunnskapen og handlingsmønsteret forandres. Dialektikken åpner for innovasjon (utviklingen av for eksempel sender-mottaker), innbyrdes kreativitet og galskap og forskjellige handlingsmønstre nært knyttet til den sosiale konteksten.

ULIKE FORMER FOR KUNNSKAP ELLER BARE ULIK KONTEKST?

Handlingsforløpet hvor de tre kameratene og jeg går i følge mot Kvittinden skiller seg på flere måter fra eksempelet hvor jeg følger i sporene til tindeveilederen Stein. Den mest grunnleggende og enklest observerbare skillelinjen går via artikulasjon versus implisitte handlinger. Den kollektive framferden knyttes i det første eksempelet til et taust handlingsmønster, mens det i neste eksempel handles i henhold til artikulerte problemstillinger. Begge hendelsesforløpene tar omgivelsene i betraktning og man kan stille spørsmål ved hvor grensen mot det implisitte faktisk går, hvorvidt kroppslige uttrykk er eksplisitte handlingsmønstre i likhet med de artikulerte problemstillingene? Den intuitive

sansingen synes å ligge til grunn for den artikulerte analysen og det observerbare handlingsmønsteret blant frikjørerne. Dette ser ut til å ligge til grunn i alle de tre eksemplene. Den subjektive tolkningen av situasjonen skjer på bakgrunn av intuisjon, men innenfor den aktuelle kontekstens rammer. I de to første eksemplene velger man sikkerhet mens denne sikkerheten utfordres i konteksten frikjøringskonkurranse. De intuitive observasjonene kan i en slik kontekst påvirkes av det utenforliggende ønsket om galskap og det å forflytte de individuelle grensene. Dette ønsket er ikke nødvendigvis individuelt men ”pepping” (Møkleby) får deg til å gjøre ting du kanskje ikke selv trodde du skulle gjøre.

Hvor man i det første eksempelet ikke reflekterer eksplisitt, er de artikulerte problemstillingene en viktig del av tindeveilederen Stein sitt analysearbeid. Grunnen til at handlingsmønsteret er ulikt knytter seg til etableringen av et vedtatt kunnskapsgrunnlag, som etableres i forbindelse med den formelle utdannelsen og som noen er i besittelse av og andre ikke. Hvor strukturen mellom Jon, Eivind, Remi og meg er tilsynelatende egalitær er det mellommenneskelige forholdet mellom Stein og meg langt mer asymmetrisk, noe underoverskriften tilsier. Steins utdanning som tindeveileder ligger med andre ord til grunn for sosial organisering så vel som den artikulerte måten man velger å tilnærme seg omgivelsene på.

På tross av at Stein benytter seg av artikulert kunnskap om det som i første eksempel var tilsynelatende taust, gjøres det fremdeles en rekke uuttalte kroppslige handlinger som svar på de uforutsette hendelsene som måtte finne sted. Snøen og omgivelsene er uforutsigbare og kommuniserer kontinuerlig med det utvidede sanseapparatet (Ingold 2000) til frikjøreren. Analysen var hos Stein artikulert og detaljrik, et grep for lettere å kunne synliggjøre hvilke naturlige variabler det var snakk om. Det å stille spørsmål knyttet til omgivelsene var med andre ord et verktøy i kartleggingen av omgivelsene, den foregående intuitive og undersøkende prosessen kan tolkes som uttrykk for en mer enn representerbar kunnskap (Carolan 2008). Et poeng man finner igjen hos Bertil Rolf (1991) men da riktignok som refleksjoner rundt ”tyst kunnskap”.

DET REORIENTERTE VIRKELIGHETSBILDET

Simmel (i Lewis 2001: 68) sier at det for fjellklatreren er hendene, eller de følede og gripende fingrene som kommuniserer under selve klatringen. Det er hendene som gir deg ny informasjon og kunnskap om en spesiell klatrerute. Du avgjør langt på vei din egen skjebne i kraft av egne kroppslige kapasiteter. Under selve klatringen benytter og opparbeider man seg en kroppslig kunnskap hvor virkelighetsoppfattelsen hele tiden reorienteres i henhold til de temporære omgivelsene;

”Our fingers grasped, our toes levered, our joints flexed and bent, our senses smelt and saw rock. Each move was a response to the unmediated features of this part of the worlds surface” [Craig 1996: 107 i Macnaghten and Urry 2001: 72].

De reorienterte virkelighetsbildene og kunnskapen som kommer som følge av den kan også sees i lys av Carolan (2008) som tar for seg ulike måter å tilnærme seg det landlige (countryside) på. Carolan spør en bonde hvordan han kjenner omgivelsene fra traktorsetet, hvorpå bonden forteller om erfaringer og førstehåndskunnskap han er i besittelse av. Bonden forteller om form og jordtype, hvor det er vått eller hvor det ligger sand osv. Fra traktoren hadde bonden tilegnet erfaringer og kunnskap som var knyttet til hvordan traktoren tok seg fram og hvilke valg bonden gjorde fra traktorsetet. Kunnskapen kom til sin rett i forbindelse med den konkrete håndteringen av traktoren under de rådende omstendighetene (Carolan 2008: 413, 414).

Frikjøerne avhenger av ski, staver og sender-mottaker, klatrerne avhenger av klatresele, klatretau, kiler, bolter og en lang rekke andre typer utstyr som utvider deres rekkevidde og handlingsmønster (Lewis 2001) mens Carolan (2008) tar tak i traktoren som del av bondens sanseapparat (Carolan 2008). Objektene blir til syvende og sist ”forlengelser” av ens egen kropp som man sanser og tar sine avgjørelser på bakgrunn av. Våre menneskelige kapasiteter utvides i samspill med verktøyet. De blir brukt med den målsetting å utvide egne fysiske kapasiteter eventuelt minimere risiko for brukeren, paradoksalt nok på samme tid som utstyret åpner for at brukeren tar høyere risiko. Det er ved hjelp av skiene mine informanter tok seg til toppen, og til slutt var den materialiserte linjen fra toppen og ned formet av de

samme skiene, den materielle forlengelsen av deres egne kropper, de var kroppslige erobringer. Dersom deltagerne havnet i en potensielt farlig situasjon for eksempel i form av et skred kunne sender-mottakeren som man hadde rundt brystkassen ”utvide” din egen kropp og sørge for at de andre frikjørerne kunne motta signaler som hjelper de å finne deg. Med sender-mottaker festet rundt brystkassen har vi utvidet våre kroppslige egenskaper i så stor grad at om vi havner i situasjoner hvor døden så å si er eneste mulige utgang så kan vi likevel finnes igjen i live. Den materielle forlengelsen av det taktile sanseapparatet er med å forme frikjørernes virkelighetsbilde.

Blant frikjørerne var sender-mottaker kanskje den gjenstanden som utvidet sanseapparatet mest. Den kunne indikere hvor andre mennesker befant seg, på tross av at de lå skjult under snøens overfalte. Sender-mottaker skapte en umiddelbar nærhet til de ukontrollerbare forholdene vær, snøtyper og fjellsider representerte og risikoen man valgte å utsette seg for. Man skapte avstand ved hjelp av humor og ved å knytte den til andre potensielle bruksområder, som når Bjørn og Jon selv omtalte skredsøkeren;

”[...] poserne²⁵ bruker skredsøkeren i heisen (Et sted som ikke var forbundet med risiko for informantene) eller på afterskien²⁶ for å fremstå som hardcore [...]”²⁷.

Det så ut til at skredsøkeren fungerte som markør for det risikofylte og ”ekte”. Idéen om den ”ekte” frikjøreren vil bli gjort nærmere rede for i kapittel Tre.

På 33 av 34 toppturer ble skredsøker på brukt. I de aller fleste av de 33 tilfellene var sender-mottaker en pålagt, men underkommunisert gjenstand som skulle bidra til å øke gruppas sikkerhet. På 6 av de resterende 33 toppturene var skredsøker en eksplisitt og avgjørende faktor for at man i det hele tatt fikk være med på turen. Dette kom til uttrykk enten i form av at man gjorde en grundig sjekk av at utstyret fungerte i bunnen av fjellet, eller ved at man ga uttrykk for at uten sender-mottaker fikk man heller ikke delta, noe som oftest ble avklart i forkant av turen. ”Har du spade, søkestang og skredsøker?” spurte Mattis. Utstyret fungerte

²⁵ Noen som gir seg ut for å være noe de ikke er. En subjektiv idé om andre enn seg selv. Dette vil det bli gjort ytterligere rede for i kapittel Tre.

²⁶ Hvor man går og tar seg en øl, eller flere, etter at man har vært på ski.

²⁷ Å være hard og maskulin. Dette vil det bli gjort ytterligere rede for i kapittel Fire.

på den måten som en form for materiell portvakt før jeg fikk tilgang til den ønskede konteksten.

"TAUS KUNNSKAP"

"All kunnskap som ikke selv er taus forutsetter en taus kunnskap. Alle undersøkende prosesser hviler på taus kunnskap" [Rolf 1991: 63, egen oversettelse].

Stein viste at han ved hjelp av spørsmål knyttet til omgivelsene kunne artikulere noe av den undersøkende prosessen som lå til grunn for de avgjørelsene han tok. Omgivelsene ble likevel beskrevet og analysert i henhold til eget blikk. Med blikk mener jeg ikke kun det man ser, resten av sanseapparatet og de kroppslige ferdighetene er også med å forme blikket Stein og de andre frikjørerne rettet mot fjellene. Blikket var i de tre foregående eksemplene med å forme det subjektive og kollektive virkelighetsbildet. Det var ikke bare formet etter deres individuelle observasjoner men den sosiale konteksten tolkningen av sanseintrykkene skjedde innenfor. Rolf (1991) har gitt et bilde av hvilke faktorer som ligger til grunn for det virkelighetsbildet vi til enhver tid er i besittelse av.

"Metoder, regler, värderingar och dolda antaganden spelar en viktig roll när vår karta över verkligheten ritas. I vår utforskning av verkligheten förlitar vi oss på handtering av teorier, metoder, instrument och ytterst vår egen kropp" [Rolf 1991: 63].

Metoden kan være artikulerte problemstillinger eller de taktile eller sansede observasjonene frikjørerne gjør i fjellsiden. Reglene er knyttet til tidligere erfaringer, til noe man har lest eller hørt om ulike snøtyper, til hvordan temperaturendringer påvirker forholdene, til en bok som omtaler det fjellet og til de tidligere erfaringene som er gjort der frikjørerne beveger seg (Ekenstam 2004). Vurderingene frikjørerne gjør er ofte basert på alle disse faktorene samt det objektive blikket de har rettet mot omgivelsene i forkant av turen. Dette objektive blikket kom klarest til syne i det tredje eksempelet i forbindelse med konkurransen Xfree 2008. Deltagerne beskuet fjellet og uten restriksjoner fra arrangørens side gikk deltagerne inn i det som for de lot til å være mest spektakulært å se på, altså spilte det de så med sine egne øyne og den sosiale konteksten en avgjørende rolle for valgene frikjørerne tok. Frikjørerne ville imponere andre deltagere, dommere og publikum (URL 3).

Ved å se på det artikulerte handlingsmønsteret til Stein mister vi fort den kroppslige intuisjonen og ferdighetene av syne. Omgivelsenes uforutsigbarhet analyseres ved hjelp av kroppslig intuisjon og artikuleres siden i spørsmålsform. Han utøvde en form for taus kunnskap som han siden distanserte seg fra, observerte og artikulerte. En kontinuerlig prosess hvor han brukte *blikket* og reflekterte. Den artikulerte kunnskapen kunne diskuteres og gikk siden inn i en kunnskapsprosess hvor jeg som følge tilegnet meg noe av Steins kunnskap. Nye erfaringer ble uttrykk for det distinkte og partikulære i den konkrete situasjonen, en dialektikk mellom tidligere og nye erfaringer som sørget for at kunnskapen fremstod som temporær, dynamisk og kumulativ. Selve erfaringen ble stående som taus kunnskap selv om handlingsforløpet siden ble observert og artikulert²⁸. Prosessen ligner sosialantropologens rolle under feltarbeidet hvor vi observerer ved hjelp av blikket, vi erfarer og søker en forståelse av det vi ser og føler. Våre nedtegnede observasjoner skrives inn i den antropologiske kunnskapsprosessen som bæres videre på bakgrunn av våre og andres erfaringer. Hvordan vi manøvrerer sosialt er på sett og vis en form for mer enn representerbar kunnskap, selv om intensjonen ved de valgene antropologen foretar og utfallet ikke alltid stemmer like godt overens, således heller ikke blant frikjørere.

Tidligere erfaringer utgjør en viktig del av kunnskapsgrunnlaget for frikjørerne, mens frikjøringen i seg selv er utgangspunkt for et reorientert virkelighetsbilde. En reorientering som skjer i det erfarte øyeblikket, frikjørerne kjenner eller sanser noe nytt, og handler i henhold til dette. Dette er på en annen side ikke alltid tilfelle.

---

²⁸ Fri Flyt har gitt ut en rekke bøker om toppturer og skred, det finnes også en lang rekke entusiaster som får trykket sine bøker om topptur og klatring, ofte med lokalt perspektiv.

PÅ EGET ANSVAR

Jeg sitter sammen med Torgrim nede i bygda og ser ut vinduet. Det er november og skia er lagt på biltaket. Været skulle tilsi at forholda ikke er så gode. Det har ikke snødd noe særlig de siste dagene, men en kraftig vind har tatt godt tak rundt husveggene. Men i dag er været fint, det er sol, og vinden fra i natt har løyet. ”Er ikke særlig skiføre i fjellet i dag, er altfor lite snø”, konstateres det ved kjøkkenbordet, vi kjører likevel til fjells. Brøyt kantene blir stadig større jo nærmere toppen vi kommer, vi kjører og kikker, novembersola lyser opp ei fjellside hvor det ser ut til å være godt med snø. Så tidlig på sesongen er filosofien enkel, jo mer snø jo bedre. Vi ser oppover fjellsida og er enige om at vi er heldige, er vel neppe noen andre som har klart å lete fram 20 cm med pudder.

Fellene var festet til skiene og det bar av gårde, vi gikk i rolig tempo mot toppen, fotograferte og gledet oss til å vise de fantastiske forholdene til venner og bekjente. Jeg ledet an langs ryggen av fjellet som var den enkleste veien opp. Vi planla å kjøre ned der fjellet var brattest, det var der det så ut til å ligge mest snø. På veien opp var forholda skiftende, 20 meter med fin snø ble avbrutt av skare og avblåste rabber. Vinden tok godt tak oppe i høyden. Vi tok oss en slurk med vann og håpet på gode forhold der vi hadde planer om å kjøre ned.

Nedover fra toppen var føret skiftende, over en kul og ned i et ørlite heng fra toppen fikk vi smaken av gode forhold, årets første puddersvinger var unnagjort. Når det bar utover mot det siste hengt ned mot bilen mente vi å ha fått betalt for turen opp. Fjellsida vi akkurat hadde kjørt indikerte fine forhold med nok av snø. Torgrim skulle kjøre først mens jeg slapp meg et stykke ned i sida for å ta bilder. Mens vinden pisket på toppen løyet den av i sida hvor jeg nå gjorde meg klar til å fotografere. Sola lyste opp den lette snøføyken rundt Torgrim på vei nedover fjellsida. Torgrim stoppet et stykke nedenfor, han hadde funnet et sted han selv ønsket å fotografere fra. Jeg pakket kameraet i sekken og bevegde meg oppover for å få med meg hele den flotte sida. Følelsen var fantastisk, skia gled lett gjennom den florlette snøen, under hengt stod Torgrim og fotograferte. Han var mer enn fornøyd, forholdene var om mulig bedre enn vi trodde.

Vi ville ha mer. Jeg tok av meg skiene og gikk sakte i den dype snøen oppover hvor jeg akkurat hadde kommet ned. Det gikk sakte, jeg slo skiene inn i snøen foran meg for å få bedre feste og for å kunne dra meg oppover sida. Den øverste snøen rundt skia løsnet lett, delte seg i flak og skled forbi. På hengkanten ble det igjen mindre snø og jeg ble stående på en stein og kikke utover stedet hvor jeg hadde planlagt å kjøre. Snøen som delte seg på vei opp var en indikasjon på at snøen kunne være ustabil og jeg ropte ned til Torgrim at uten verken sender-mottaker, søkestang eller spade er kanskje risikoen for stor? Jeg snur seg frem og tilbake og setter hjertet i halsen. I løpet av det siste

sekundet har snøen i fjellsida løsnet ned til berget. Et lydløst brudd og snømasser som akselerer nedover fjellsiden. Torgrim er ikke å se. En meter over meg strekker en meter bred sprekke seg i snøen, tre meter under er all snø i hundre meters bredde borte. Blikket mitt vandrer i de veltende snømassene på jakt etter Torgrim.

Boff.

”Jeg bråsnudde og løp mot en rabbe, men kom ikke langt før beina forsvant under meg. I de hundre og femti meterne jeg lå under skredet rakk jeg å tenke ganske mye på hvor idiotiske vi hadde oppført oss denne dagen, og når snøen pakka seg rundt meg og munnen fyltes med snø, var jeg like bitter som redd. Er det mulig å gjøre ALT feil? (Torgrim)

Når kommuniseringen av ulike sanseinntrykk eller det subjektive blikket er fraværende vil refleksjon, ulike synspunkt og et godt bilde av omgivelsene man ferdes i også utebli. Vi gikk inn i fjellsiden og betraktet den uten å gjøre taktile vurderinger i det aktuelle området. Vi så oss ut et sted vi hadde ønske om å kjøre ned og gikk deretter opp langs ryggen av fjellet. Forholdene langs den avblåste ryggen ga ingen indikasjoner på hvordan forholdene var der vi planla å kjøre ned. Vi satte likevel utfor og erfarte at virkeligheten ikke var slik vi trodde. Vi hadde sett fjellsiden og tilegnet oss et objektivt inntrykk av virkeligheten. Denne objektive virkeligheten ble ikke utfordret før uhellet var ute og skredet gikk. Fjellsida så fin ut fra bunnen av fjellet men når vi befant oss midt oppe i situasjonen viste det seg at snøen var ustabil, den løsnet og tok med seg Torgrim nedover fjellsiden.

OPPSUMMERING

En analyse av den ”mer-enn-representerbar kunnskapen” (Carolan 2008), gjør at vi kommer nærmere et svar på hvordan eller ved hjelp av hvilke ferdigheter en person gjennomfører en viss type handling, eller hvordan eller på hvilken bakgrunn frikjørere tar sine avgjørelser i forbindelse med konkrete hendelsesforløp. Jeg har sett på ulike handlingsmønstre i forbindelse med frikjøring i ulike kontekster. Analysen har gitt innblikk i hvilken kunnskap og hvilke verktøy frikjørerne benytter seg av i forbindelse med selve aktiviteten. Et viktig moment ved analysen har vært hvordan frikjørernes virkelighetsbilde hele tiden reorienteres på bakgrunn av sanseapparatet, hendelsesforløpene har vært formet av både dette og den

aktuelle konteksten. De tre første empiriske eksemplene viser ulik bruk og konsepsjon av omgivelsene på bakgrunn av den aktuelle konteksten, det siste eksemplet viser at det å benytte seg av ulike deler av sanseapparatet gir ulike bilder av virkeligheten. Det å beskue gir i frikjøringssammenheng et objektivt bilde, mens det å bevege seg og sanse det aktuelle rommet med det forlengede sanseapparatet gir en subjektiv forståelse av omgivelsene man beveger seg i. Det å tilegne seg et subjektivt virkelighetsbilde før man setter utfor fjellsiden er for frikjørere essensielt. Når dette blikket mangler kan situasjonen fort bli farligere enn antatt, slik som i det siste eksempelet. Torgrim stiller spørsmål ved sin egen fremferd, hvordan kunne vi gjøre alt galt? Det eksisterer med andre ord en rekke retningslinjer og et nokså generelt kunnskapsnivå blant både informanter og de jeg observerte. En kunnskap som i hovedsak kan sies å være knyttet til det å skaffe seg et subjektivt virkelighetsbilde av fjellet og forholdene man beveger seg i.

Tre

Med frikjøring som felles interesse

”Jeg tror at som ski- og brettkjører i Narvik så har man mulighet til å kombinere ulike livsstiler. Dette på grunn av fjellenes umiddelbare nærhet til byen som gjør at man fint kan kombinere jobb og familieliv med ski- og brettkjøring. Det ene utelukker ikke det andre. Dette gjør vel også at ski- og brettkjørere i Narvik ikke er en homogen gruppe, men finner hverandre i fellesnevneren som er ski- og brettkjøring, og selvfølgelig øl på Liten Plass. Tror derfor at miljøet som sådan ikke blir utsatt for så mange meninger fra andre, utover det man faktisk presterer på ski og brett” (Sivert).

Dette kapittelet er viet til kroppslige praksiser og hvilken rolle det spiller for relasjonene mellom frikjørerne. Hva er det de som gruppe eller miljø representerer og hvilke samlende og ekskluderende krefter kommer til syne når ikke bare selve frikjøringen men daglige sider ved frikjørernes liv vies oppmerksomhet? På spørsmål om frikjørerne i Narvik representerte en egen livsstil skisserte Sivert noen viktige forutsetninger og fellesnevnerne. Den umiddelbare nærheten til fjellet muliggjorde kombinasjonen jobb, familieliv og for hans vedkommende skikjøring. Fjellet var for han en arena hvor mennesker møttes i forbindelse med den felles utøvde interessen. De møttes på tross av sosiale skillelinjer som barn og ekteskap, om man var student eller i fast arbeid. De samme menneskene møttes igjen på puben Liten Plass. Sitatet skisserer noen viktige forutsetninger for fellesskapet. Sivert tok høyde for de individuelle forskjellene samtidig som noen enkle karakteristikk for frikjørerne som enhetlig gruppe eller miljø kom til syne.

THE SYMBOLIC CONSTRUCTION OF COMMUNITY (Cohen 1985)

Anthony P. Cohen tar i boka ”The Symbolic Construction of Community” (1985) for seg den symbolske konstruksjonen av *fellesskap*, et system av verdier, normer og moralske koder som utstyrrer medlemmene med en følelse av identitet og felles meningsinnhold innenfor et sammensatt sosial ”helhet”. Symbolene skaper meningsfulle relasjoner og symboliserer de

sosiale relasjonene i seg selv. Slik kan fellesskap basert på et felles meningsinnhold konstrueres. Hvilken mening symbolske markørene blir gitt blant frikjørere vil jeg i dette kapittelet belyse. Forklaringen skal gi et innblikk i hvorfor folk føler tilhørighet eller hvordan et større fellesskap konstrueres. En brokete samling mennesker samlet seg rundt disse felles symbolene og ga de mening. Disse meningskonstruksjonene kastet på den ene siden lys over det som virket tilsynelatende felles, samtidig som interne skillelinjer ble synlige. Noen vil kanskje mene at disse skillelinjene er gode utgangspunkt for å analysere sosial struktur. Noe Cohen (1985) stiller seg uforstående til da strukturer i hans øyne ikke skaper mening for mennesker i seg selv. Det er relevant å stille spørsmål ved om mening og struktur er atskilt eller viktige deler av hverandre. Kan struktur sies å være determinerende for oppførsel, eller er det slik at struktur kommer til syne når ulike meninger skisseres? At ulike klasser har ulike tilhørende klassehabitus²⁹ og at dette er forklarende i forhold til frikjørernes interesse, smak og friluftspraksis (Bourdieu 1995), blir slik jeg ser det et noe deterministisk perspektiv på informantenes meningsfulle frikjøringsverden³⁰. Klasseperspektivet til Bourdieu (1995) har blitt brukt i tidligere friluftsforskning (Ese 2004) men yter ikke de symbolske meningskonstruksjonene blant frikjørere i Narvik og Norge rettferdighet.

Når jeg velger å benytte meg av ”fellesskap” (community) som analytisk begrep blir en viktig antropologisk debatt fremtredende, en debatt som knytter seg til bruken av begrepet og om det skal benyttes i analytisk sammenheng overhode³¹. I en lokal eller nasjonal kontekst som Narvik, Nord-Norge eller Norge handlet fellesskap om nære relasjoner på bakgrunn av felles kroppslige erfaringer, lokaliserte møteplasser, eller årelange vennskap fra skole til arbeidsliv. I dette kapittelet er det disse nære og konkrete relasjonene, symbolisert gjennom sammenkomster, materielle investeringer og felles møtepunkter som blir viet oppmerksomhet og betegnet som ”fellesskap”. Fellesskapsbegrepet slik det benyttes her ligner med andre ord

---

²⁹ Her forstått som egne måter å forstå og agere i møtet med ulike situasjoner.

³⁰ Bourdieu har blitt sterkt kritisert for habitusbegrepet fordi man mener det er i overkant deterministisk. Dersom habituset er avgjørende for en aktør sin reaksjon utelukker man den frie vilje som et viktig aspekt i forbindelse med samfunnsendringer (Ese 2004: 38).

³¹ Hvorvidt community begrepet har analytisk holdbarhet eller ikke, har vært utgangspunkt for mye diskusjon innad i antropologien. Debatten har foregått på ulike nivå og har på den ene siden blitt sett i lys av globalisering, som for eksempel Appadurai (1996) og Gupta and Ferguson (1992), mens andre igjen har tatt for seg de nære relasjonene (Amit 2002). ”Community” begrepet er abstrakt og knyttes ofte til lokalitet som i og for seg problematiserer debatten ytterligere. Mens Cohen i *The symbolic construction of society* (1985) velger å benytte seg av begrepet som analytisk virkemiddel, har han etter hvert sett seg lei på en debatt som ikke ser ut til å lede mot noe bedre og argumentert for at man bør ta i bruk andre begreper (Cohen 2002: 165-170).

Ferdinand Tönnies begrep *Gemeinschaft* som tar for seg samfunn bygd opp omkring personlig lojalitet og personlig bekjentskap (Eriksen 1998: 49). Ved å rette blikket mot ulike sosiale kontekster vil jeg forsøke å forstå de felles symbolene som markører for et meningsfylt fellesskap basert på felles kroppslige erfaringer.

Spesialisert lek og gruppetilhørighet

Lise Kjølørød (2004) skriver i artikkelen ”Om kalde dukker, noble sverd og erobrende sprang – Metaforisk kommunikasjon i spesialisert lek” om hva det å bevege seg innenfor spesialisert lek som et meningsfullt rom faktisk innebærer. Dersom den spesialiserte leken utgjør et slikt meningsfullt rom, hvordan fylles da dette rommet med mening og kan denne felles meningskonstruksjonen kalles et fellesskap? Når symbolene, metaforene og kunnskapen innenfor spesialisert lek analyseres er det en måte å rette blikket mot et system av verdier, normer og moralske koder som utstyrer medlemmene med en følelse av identitet og felles meningsinnhold.

”Å utfolde seg i spesialisert lek er å finne et rom og fylle det med handlinger og budskap. Folk som fyller slike rom på beslektede måter slår seg sammen og danner sosiale verdener. Rollespillere er fullstendig avhengig av andre for å kunne utfolde seg, samlere kan derimot gjøre mye på egenhånd, mens basehoppere, fjellklatrere, fuglekikkere og ryggsekkurister ser ut til å falle i en mellomkategori. Både den konkrete aktiviteten og typiske fortellinger om spesielle hendelser er meningsfylte symboler i deltakernes kommunikasjon” [Kjølørød 2004: 13].

Kapittelet har som hensikt å gi et klarere bilde av det rommet Lise Kjølørød (2004) skisserer i sitatet over. Jeg vil gi et innblikk i handlinger, materialitet, hendelser og interne budskap blant frikjørere i Nord-Norge. De er alle symboler eller meningsfulle metaforer for frikjøringsfellesskapets medlemmer. Jeg vil hevde at konstruksjonen av meningsfulle rom spenner vidt, både i henhold til historiefortelling og materialitet. Det er symbolenes eller metaforenes evne til å fremkalle sentrale bilder som gjør at de kan danne grunnlag for fortellinger. Nøkkelfortellingene sier noe vesentlig om den kulturen man er en del av ved at de: ”...influerer våre fortolkninger, men opptrer også som deler av aktørenes strategier” (Frønes 1998: 100; 101 i Lynne 2000: 40). Dette er fortellinger som ofte har et noe mytisk preg, og som relativt ubevisst kan være med på å forme handlingsforløp og situasjoner. Jeg vil

argumentere for at det er dine kroppslige ferdigheter og din opptreden på de korrekte arenaene som avgjør din plass i et tilsynelatende enhetlig frikjøringsfellesskap. Den metaforiske forståelsen av symbolene blir fra utsiden, som fra ikke-frikjørernes side, oppfattet som fremmedartet og avgrensbar. Slik representerer frikjørerne noe eget i lokal kontekst. Samtidig finnes det en intern idé om noe tilnærmet likt som bevisstgjør eller utfordrer det særegne ved deg selv eller det kroppslige uttrykket du mener å representere. Et poeng jeg finner igjen hos både Mæland (2004) og Kjølørød (2004: 15), som begge sier at basehoppere ikke vil bli forvekslet med fallskjermhoppere mens ryggsekkjurister ikke på noen måte identifiserer seg med andre turister. Fra utsiden kan de lett forveksles. Dette ser ut til å livnære den interne differensieringen også blant frikjørere. Frikjørerne poengterer selv ulikhetene som finnes på innsiden. Begrepet *inside* betyr i en slik sammenheng frikjørere generelt og de interne forskjellene som der måtte finnes mens *outside* refererer til forholdet frikjørere : ikke-frikjørere.

Begrepet distinksjon handler om det å skulle skille seg fra noe annet og kan på denne måten fortelle om viktige aspekter ved en person, en posisjon, en handling eller et fenomen (Frønes 1998: 73). En spesiell type materielt utstyr kan blant enkelte tolkes som et uttrykk for distingverthet mens det ikke frembringer spesifikke assosiasjoner hos andre. Distinksjonene kan fortelle oss om sosialt konstruerte skillelinjer og identitet som markeres ved hjelp av symboler. Ulike sosiale grupper benytter seg av forskjellige symboler. Symbolene tolkes innad av gruppens medlemmer men også utenfor av andre grupperinger, således blir de distingverende kulturelle indikatorer (Lynne 2000).

Begrepet ”differensiering” handler om den prosessen det er å skulle gjøre noe forskjellig. Innenfor et tilsynelatende ensartet hele forsøker medlemmene gjerne å frembringe forskjelligheter. De kulturelle indikatorene, de symbolske markørene eller fellesskapet skjuler med andre ord interne motsetningsforhold. Begrepene distinksjon og det å differensiere bygger på de samme betydningene, jeg benytter meg av differensiering i og med at gruppetilhørighet og fellesskap i mine øyne er en kontinuerlig og dynamisk prosess.

FRA KROPPSLIGGJORT MINNE TIL SOSIALE RELASJONER

Analysen av blikk og kroppslig sanseverden som utgangspunkt for kontinuerlig reorientering i og av omgivelsene kan ha gitt inntrykk av at jeg konstruerer et permanent skille mellom kroppslig erfarte og kognitive virkelighetsbilder. Et erfaringsnært analytisk fokus gir et godt bilde av hvordan vi nærmer oss virkeligheten men vi må likevel ikke glemme at det er gjennom "[...] the activities of the embodied mind that social relationships are formed and re-formed" (Ingold 2000: 171). Det individuelle virkelighetsbildet er med andre ord en kognitiv konstruksjon som formes og re formes på bakgrunn av det man sanser, ser og kommuniserer. Når jeg analyserer det nordnorske frikjøringsfellesskapet får jeg som sagt innblikk i noen individuelle og selvscenesettende aspekter. Men hvilken rolle spiller disse kroppslige praksisene når felles meningsinnhold og tilsynelatende like handlingsmønstre konstrueres? Eller, hvordan har informantene tilegnet deg akkurat dette meningsinnholdet eller det handlingsmønsteret de utøver til daglig. Det å tenke, oppfatte, huske og lære kan knyttes til det gjensidige forholdet mellom mennesket og omgivelsene, samt relasjonene menneskene imellom. Altså er det vi til enhver tid oppfatter og lærer, gjør og husker også formet av hvem vi omgås (Ingold 2000).

Selvscenesettende referater og rituell historiefortelling

Hver enkelt frikjøringsaktør var gjennom nye erfaringer i stand til å drive den interne kunnskapsutviklingen og nøkkelhistoriene videre. Med det mener jeg at holdninger og handlinger Ottar observerte sammen med andre frikjørere som Mattis og Tore kunne bidra til å endre eget handlingsmønster. Toppturkameratene påvirket med andre ord hverandre gjennom egne og felles erfaringer. Det er blant annet disse endrede handlingsmønstrene som gjør frikjøringen til en dynamisk sosial konstruksjon. Nye kroppslige erfaringer og endrede handlingsmønstre er på sin side utgangspunkt for nye historier, historier som siden utveksles på en rekke ulike arenaer. En slik påstand fordrer at aktiviteten er individuelt forankret men uten et kollektiv å henvende seg til har den kroppslige kunnskapen som sosial prosess mistet sin betydning og narrativer som sosialt bindemiddel og grunnlag for felles meningsdannelse blitt meningsløs. Dialektikken jeg tok for meg i de tre første empiriske eksemplene i forrige

kapittel illustrerer nettopp dette, hvordan omgivelser, kropp, samhold og kunnskap er nært knyttet til hverandre, og hvordan de sammen bidrar i konstruksjonen av et felles kroppsliggjort minne.

Felles for de fire empiriske eksemplene i forrige kapittel var at deltagerne hadde et ønske om å nå toppen, turen opp var sjelden mer enn transport og analyse. I det siste tilfellet, hvor Torgrim ble tatt av skred, stod det felles virkelighetsbildet uprøvd³². Analysen og de refleksive prosessene som bevegde seg utover eller bakenfor det som ble sett, uteble. Fra toppen hadde denne og de 33 andre toppturene under feltarbeidet et annet meningsinnhold, det handlet om konsentrasjon, individuell utvikling, lek men óg forevigelse gjennom stillbilde og filmfotografering. Disse erfaringene var siden utgangspunkt for det Ingold (2000) kaller et felles kroppsliggjort minne. Slike minner kom til uttrykk ved en rekke ulike anledninger. For eksempel under det tidligere nevnte arrangementet Rallarsvingen og det påfølgende etterspillet i gammen, eller historiene jeg fikk fortalt av Børge på en nut med blikket vendt mot Tredjetoppen (se kapittel En), de hadde samme opphav og samlende funksjon. Det felles minnet ble med andre ord hele tiden revitalisert gjennom nye kroppslige erfaringer. Med det mener jeg at historiefortellingen og de billedlige representasjonene utstyrte frikjøringsmiljøet med felles sosiale referanser. Dette var et grunnleggende aspekt når grensene rundt frikjøringsmiljøet i Narvik ble revitalisert med klare likhetstrekk til andre små oversiktelige fellesskap hvor en felles hukommelse er under konstruksjon (Connerton 1989: 17).

Når Remi, Jon, Bjørn og Reidar en ettermiddag i slutten av mars satt i bunnen av Fagernesfjellet med kaffekoppen i handa var det dagens hendelser og erfaringer det ble fortalt fra. ”æ la mæ inn mot midten av renna der det va litt mere sne, fikk nån gode svinga i sneen der, mye fart inn i skogen, det va et bra run”. Reidar ga siden detaljerte og konkrete beskrivelser av overraskelsene han ble nødt til å takle kjørende bak Jon. Iveren etter å fortelle fra egne opplevelser var her som under resten av feltarbeidet påtagelig, frikjørerne ga detaljerte beskrivelser av hva som skjedde enten jeg fulgte med de i bakken eller på topptur.

---

³² Jeg har tidligere gjort et skille mellom det subjektive og objektive virkelighetsbildet, det man ser er selvfølgelig del av det subjektive virkelighetsbildet, det er likevel slik at et skille mellom de to gir et godt bilde av hvilken informasjon ulike sider ved sanseapparatet gir.

Det handlet om følelser og konkrete erfaringer, taklede utfordringer i terrenget, eller hvilken følelse føret ga. De daglige historiene syntes å ha en form for selvlegitimerende kraft, om ikke annet ga det i hvert fall hver og en av frikjørerne en plass i fellesskapet, fortellingene hadde slik sett en selviscenesettende funksjon. Etter å ha observert disse fortellingene over en lengre periode fikk jeg innblikk i hvem som fortalte samtidig som disse historiene så ut til å bli glemt like fort som de ble fortalt. Når jeg nå beveger meg inn i det årlige arrangementet Rallarsvingen er det for å illustrere noen tematiske og sosiale skillelinjer ved selve historiefortellingen. Når og i hvilke sammenhenger fikk historiefortellingen mening utover det selviscenesettende aspektet?

Under arrangementet Rallarsvingen var gammen fylt til randen av både kvinner og menn i alderen 20 til 35. Rundt bålet i den mørke røykfylte gammen ble det delt sprit og kjøtt. Jägermeister og Fernet ble sendt runde på runde mens de fremmøtte selv skar skiver av et fenalår som hang i en krok i taket. Den brokete forsamlingen bestod av i alt 20 personer. Kjønn, alder og karakteristiske trekk ved det de hadde på seg var utgangspunkt for de mest observerbare sosiale skillelinjene. På brisken innerst i gammen satt karene tett i tett. Her satt yngre ski- og brett kjørere med fargerike toppluer, nye kvite glinsende skibriller, baggy skibukser³³ og t-skjorter i stor størrelse. På den samme brisken satt noen litt eldre karer i mørke slitte skibukser, blå og svarte ulltrøyer. I midten satt Børge med ei rutete slitt skjorte, mørke vadmelsbukser og rallarhatt på hodet. Gammen begynte å bli riktig varm så karene hadde hengt jakkene fra seg.

Historiene som ble fortalt i gammen var av en annen karakter enn den selviscenesettende og daglige rapporteringen³⁴. Med mindre man snakket sammen to og to handlet historiene i gammen om flere enn den som fortalte. De iverksatte eller aktualiserte vennskap og felles erfaringer på kryss og tvers av den åpne ilden i midten. Det var relasjonene og de felles erfaringene som var i fokus. Hendelsene det ble fortalt fra handlet om personer informantene kjente til og som gjerne selv satt i gammen. Om historiene ikke hadde en slik opplagt

³³ Si bukse, hvor skrittet i buksen er lavt.

³⁴ Det at historier fortalt av andre har sterkere relasjonell kraft er selvfølgelig en sannhet med modifikasjoner, for det første legitimerer vi vår plass i et av mange fellesskap ved å fortelle historier om oss selv, om vi ikke er i stand til å plassere oss selv blir relasjonen vi befinner oss i meningsløs. For det andre kan egne erfaringer ta form av å være sterke personlige beretninger som har et budskap utover det å skulle presentere egne egenskaper og interesser.

relasjonell karakter var det tematikken som var av interesse, altså hendelsen frikjøring samt at stedet hvor hendelsen foregikk var kjent for de fremmøtte. Samtalene med sidemannen bar preg av å være beretninger om frikjørerne selv, med klare likhetstrekk til de selviscenesettende referatene. Den felles historiefortellingen over ildstedet i midten handlet på om fellesskapet og relasjonene deltagerne imellom. Historiene som ble fortalt handlet hovedsakelig om hendelser fra Tredjetoppen. Anders fortalte på sin side om en tur flere av de fremmøtte hadde vært med på i sjark fra Narvik til Svolvær. Turen hadde de tatt i forbindelse med det årlige arrangementet *VM i skreifiske*. "På vei utover i havgapet ble vi overraska av et helvettes vær" (Anders) og turen inn til kaia i Svolvær ble ifølge de som var på båten en utfordring av de sjeldne. Historien handlet ikke om frikjøring eller fjellene i nærheten av Narvik, men om flere av de fremmøtte i gammen og relasjonene dem imellom. Hendelsen var samtidig av det dramatiske slaget. "Mannskapet" hadde bokstavelig talt ridd bølgen av og sammen kommet seg helskinnet i land.

Selv om Appadurai (1996) ønsker å illustrere hva som skjer med begrepet *locality* i en verden som i hans øyne er preget av nasjonal destabilisering finner jeg måten han plasserer subjektet i en større sosial sammenheng på interessant. *Rites de passage* produserer i hovedsak lokale subjekter, "...actors who properly belong to a situated community of kin, neighbours, friends and enemies". Lokalitet blir gjennom komplekse sosiale teknikker eller det rituelle del av deltagerens kropp. Det er en måte å kroppsliggjøre lokalitet på samtidig som man lokaliserer kroppene i et sosialt og romlig fellesskap (Appadurai 1996: 179). De "rituelle" sammenkomstene som samlingen i gammen, kan sees på som symbolske ekspresjoner, de forsterker deltagerens følelse av tilhørighet samtidig som de er utgangspunkt for intern differensiering.

Historiefortellingen, den delte spriten og det avskårne fenalåret ga den årlige sammenkomsten nærmest seremonielle sider, relasjonene deltagerne imellom ble frisket opp samtidig som den åpne historiefortellingen ga nye personer et innblikk i de felles sosiale referansene. Den offisielle formen ble holdt i hevd av sammenkomstens årlige repetisjon, det foregikk på det samme stedet, rundt det samme bålet hvor drikke og kjøtt ble delt. Den interne rasjonaliteten kom i form av felles interesse for ski og brett noe historiefortellingen på

sin side bekreftet. Marianne E. Lien (1987: 98) skrev om de seremonielle sidene eller den rituelle middagen i Båtsfjord. På samme måte som middagen i hennes øyne samlet, ordnet, mettet og skapte kontinuitet blant familiens medlemmer, samlet frikjørerne seg i gammen, ordnet seg etter alder og interesse, delte den samme maten og drakk av de samme flaskene, kontinuiteten ble ivaretatt, ikke bare gjennom den årlige repetisjonen, men gjennom relasjonell historiefortelling. Min antagelse er at dette gjorde sammenkomsten på den ene siden meningsfull for de fremmøtte samtidig som den bekreftet noen interne skillelinjer innad i det som ved første øyekast kunne se ut til å være et nokså enhetlig miljø. Ved å se på ritualet som et symbol i seg selv åpner jeg for å reflektere rundt noen implisitte meningskonstruksjoner. Disse meningskonstruksjonene bærer preg av intern sosial differensiering.

“The rituals are themselves symbolic. They have an official form and rationale, but their participants may well find in them quite different meaning and experience. Indeed, it is probably the very opportunity they afford to their participants to assimilate the symbolic forms to their individual and idiosyncratic experience and social and emotional needs that makes them so compelling and attractive” [Cohen 1985: 53].

Jeg vil påstå at ritualets relativt åpne form og rasjonalitet gjør det interne definisjonsarbeidet komplisert. Normene er i de aller fleste sammenhenger implisitte, først i intervjusammenheng kom de eksplisitt frem. Som symbol på et miljø og fellesskap har Cohen (1985) selvfølgelig rett i at ritualet gir den enkelte deltager en mulighet til å føle sosial og emosjonell tilknytning. Ritualet ga de deltagende en mulighet til å rette blikket mot hverandre³⁵. Opplevelsen av ritualet ga deltagende følelsen av sosial tilhørighet, de delte kjøttet og lyttet til historiene. Det var en arena hvor hver enkelt hadde, eller forsøkte å ta en naturlig plass. Jeg begynte med å gi noen enkle beskrivelser av hva de fremmøtte i gammen hadde på seg og det ble naturlig å spørre seg om alle kunne ikle seg hva som helst, eller om deltagerne fulgte ulike normative mønstre³⁶. Hvorfor var det slik at noen stilte i nytt fargerikt utstyr mens de eldre frikjørerne

³⁵ En mulighet til å gi den interne differensieringen substans, et poeng jeg vil underbygge ytterligere når kapittelet dreier i retning av den mer eksplisitte differensieringen, de emiske uttrykkene som skiller den ene fra den andre.

³⁶ Disse normene kan være formet av utstysprodusentene, som på sin side retter seg etter egne teamkjørere (Christensen 2001: 150-161). Teamkjørerne gir de ulike utstysprodusentene den troverdigheten de trenger i et marked hvor aktørene forsøker å iscensette seg selv og forme sin egen identitet (Hole 2009:90-93). Altså er klær og identitet for de aller fleste nært knyttet til hverandre.

kom i slitte skibukser med rallarhatt på hodet? Er det slik at klær forteller hvem du er, eller indikerer det heller hva du er? Om du er gammel, tynn, ekte eller bare ”trendy”? I gammen var skillelinjene aldri eksplisitt artikulert. Den interne differensieringen vil derfor komme klarere frem når jeg videre tar for meg materielle fellesnevner, det sosiale fundamentet puben Liten Plass bygger på samt begrepsbruken innad i frikjøringsmiljøet.

Ved siden av å være en arena for selviscenesettelse er fjellene med andre ord en arena for observasjon. Man retter blikket mot hverandre og gjør seg opp noen meninger. Fjellene i og rundt Narvik er steder hvor frikjøringsfellesskapet utspiller seg. Det er her kunnskapen blir til og reorienteres i henhold til nye individuelle og delte erfaringer. Det er lett å glemme at dette meningsfulle kroppslige fellesskapet ikke bare består av frikjøring men aktiveres daglig i forbindelse med andre aktiviteter og sosiale relasjoner.

MATERIELLE FELLESNEVNERE OG INNTRYKSKONTROLL

”Representerer man som ski- og brettkjører i Narvik en egen livsstil? Ja, det tror jeg, Livsstil i forhold til prioritering av tid og penger. Samtidig bidrar en overflatisk livsstil, klær og utstyr, til at mange liker å skille seg ut, for å vise at man er del av en større helhet, og hvilken helhet man er del av” (Ina).

Ina hadde en formening om hvordan ski- og brettkjørere disponerte både penger og tid i henhold til et fellesskap. Hun antydte at forbruket kom som følge av en overflatisk livsstil hvor man på den ene siden forsøkte å skille seg ut og på den andre siden hadde et ønske om tilhørighet. Den årlige sammenkomsten i gammen ga i mine øyne innblikk i fellesskapet eller ”..helheten man er del av..” (Ina), mens de ulike klesdraktene markerte noen interne skillelinjer. Materialitetens funksjon kan skisseres ved hjelp av et eksempel.

”Kjøpte bilen av en kar på Toten og kjørte den hjem til Narvik” (Jon). Underveis hadde den hvite Defenderen slått seg vrang både en og to ganger men vel framme i Narvik var Jon fornøyd. Bilkjøpet og bilbruken var spontan. Bilen hadde en egen kraft som tilsa at Jon måtte gjøre uortodokse parkeringer samt teste bilens fremkommelighet til det ytterste. Noe plenen utenfor Lillehammerbrakka jeg bodde i var et synlig bevis på. Bilkjøpet var ikke unikt men et

av flere lignende innkjøp i Jon sin omgangskrets. Bil som kunne brukes utenfor det norske veinettet, utforsyssel³⁷ og alpin-ski var noen av fellesnevnerne i forbruket til de nordnorske informantene.

Skisesongen var på hell og Jon stod i kveldssola utenfor leiligheten. Reidar kom kjørende i sin egen Jeep Wrangler, han stoppet bilen, rullet ned ruta og sa hallo. Reidar hadde heller ingenting fore. Jon satte seg derfor inn i Defenderen og fulgte bakhjulene til Reidar i retning av Fagernesfjellet. De snirklet seg først langs en smal skogsbilvei som siden ble til en steinete sti. De endte til slutt opp i ei blaut myr. "Skulle hatt ordentlig differensialspærre" konstaterte Jon mens han betraktet bilen og situasjonen han var i fra utsiden. Det ble en lang kveld hvor myr, berg og til slutt en djup grøft ble forsøkt forsert. I det siste tilfellet måtte guttene til slutt lage en provisorisk bro for å få bilen ut av den kinkige situasjonen. Ferdighetene inne i bilen måtte kompenseres med den praktiske jobben nede i selve grøfta. Til syvende og sist fikk guttene bruk for vinsjen på Reidars Jeep da Defenderen måtte dras ut av hullet bilen stod fast i.

Flere av informantene kjøpte biler med samme fremkommelighet i løpet av våren og sommeren. Ved å kjøpe seg tilsvarende biler, ny utforsyssel eller nytt skiutstyr så de ut til å utvide det relasjonelle meningsinnholdet gjennom den konkrete bruken. Informantene investerte ikke bare i en materiell gjenstand men i en sosial arena de ønsket tilgang til. De fikk flere arenaer hvor de kunne opptre sammen samtidig som det individuelle kroppslige repertoaret ble utvidet. På denne måten kunne Reidar og Jon møtes på en ny sosial arena. Innkjøpene representerte nye arenaer hvor individuelle ferdigheter ble vist fram. Disse materielle gjenstandene var med andre ord et verktøy for kroppslig selvscenestilling og ny kunnskap samtidig som de syntes å bidra i konstruksjonen og revitaliseringen av fellesskapet. Imitasjon virket å være en høyst fremtredende faktor ved forbruket til flere av informantene. Dersom de ikke hadde investert i tilsvarende utstyr så hadde de heller ikke en arena for samhandling. Eksempelet kan med andre ord leses i lys av Inas kommentar om prioritering av tid og penger som følge av at man enten ønsker eller *er* del av en større helhet.

I lys av Thorstein Veblens bok "Conspicuous Consumption" (1899) og begrepet *conspicuous consumption* kan forbruket karakteriseres som iøynefallende. Det kan sees som prangende hvor selve formålet ville være hovering og ikke tilfredsstillelse av egne behov. I boka

---

³⁷ Sykkel som er laget for stier, hopp og andre hindringer i nedoverbakke.

markerer forbruket for Veblen prestisje og status, noe jeg på ingen måte ønsker å argumentere mot. Min mening er at prestisje og status ikke nødvendigvis oppnås gjennom eierskapet i seg selv, men er knyttet til selve bruken av tingene. Det å skulle være i besittelse av eller ha råd til å kjøpe er en grunnleggende årsak til men ikke avgjørende faktor i forbindelse med status og intern differensiering. Det å kjøpe iøynefallende utstyr som ski, klær, bil eller sykkel kostet penger og fungerte som identitetsmarkør fra utsiden mens selve bruken av det samme utstyret var avgjørende i forbindelse med den interne differensieringen. Veblens tanke om at forbruk og utstyr kan fungere som symbolske markører er med andre ord høyst reell da forbruket og de materielle gjenstandene symboliserte noen kroppslig normative ferdigheter og sørget for intern differensiering og imitasjon. Ved å fokusere på forbruket som generator for kroppslige ferdigheter kommer relasjonelle sider til syne, relasjoner som ikke bare ble revitalisert gjennom sosiale tilstelninger som møtet i gammen, også puben Liten Plass fungerte som markør for et friluftsliv- og ferdighetsrelatert fellesskap. Materialiteten i form av utstyr og klær var forbundet med kroppslige ferdigheter og erfaring.

Klær som metafor...

Friluftslivsklær er preget av nye fargekombinasjoner med uvante oppdelinger og mønstre. "Bekledningen [...] har blitt påvirket av internasjonal sportsbekledning hvorav inngår sterke farger og fargesammensetninger som turkis, grønnfarger, gult, oransje og rosa" (Klepp 2009). Farger kan ha en praktisk funksjon, slik fargebruken i arbeidsklær er nedfelt i standarder for sikkerhet, for eksempel flytevester og overlevelsedrakter. Det at fargene på klærne er svært synlige gjør dem observerbare, men også til et enkelt utgangspunkt for individuell meningsdannelse. I gammen kom ulike klesdrakter til syne og med de fargerike nye klærne kom de individuelle meningene også frem. "Det virker som det er jævla viktig for mange å se "fresh" ut, være kul, ha det siste stashet og så videre" (Lars). Eller som Ina sa "Samtidig bidrar en overflatisk livsstil, klær og utstyr, til at mange liker å skille seg ut".

Kroppen er for frikjørerne en grunnleggende grensemarkør. Når klærne brukes som en måte å uttrykke identitet på blir de kroppslige grensene problematisert. Inntryksskontroll handler ikke bare om det du ikler deg det handler også om kroppen som bærer klærne. Mens klærne i seg selv kan markere grenser mellom det ekte og uekte, det skitne og rene eller unge og gamle

(som i alderen til den som bærer dem), kan det også markere og problematisere grenser som knytter seg til kroppslig erfaring og ferdighet.

”Clothes exist at the body’s limit towards the world; they therefore constitute a border between the individual and society. The function of clothes is to make the body accepted in the different social situations we find ourselves in. How much is demanded from clothes, or how strict the clothes norms are, depends both on how much the body is subject to taboos and on the social situation” [Entwistle 2000 i Klepp 2007: 258].

Et slikt tabu kan for eksempel være alder. Hvor mye av kroppen som må tildekkes er på den ene siden tidsbestemt i form av tid på året eller hva som til enhver tid er mote. Men det er også knyttet til personens alder. Er du gammel så skal du helst dekkes til (Klepp 2007: 261). Klærne kan med andre ord utfordre noen rent kroppslige variasjoner, så også blant frikjøringsinformantene hvor enkelte klesvalg ble oppfattet som feil. Å ikle seg ”det siste stasjet” var forbundet med et ønske om å være ”kul”. Klærne kunne være noe man i andres øyne ikke var. Det å skulle bevege seg fritt mellom ulike identiteter ved hjelp av inntrykkskontroll og selvpresentasjon (Goffmann 1984) kan med andre ord være en noe problematisk slutning, da den enkelte frikjører sin troverdighet utad virker å være viktig. Klærne den enkelte ikler seg stemmer ikke nødvendigvis overens med det inntrykket folk har av deg. Anita Lynne skriver i boka *Nyansenes makt – en studie av ungdom identitet og klær* (Lynne 2000) om den livsstilsbetonte klesstilen *skater*.

”Dette er altså en klesstil man må gå aktivt inn i, man får den ikke på ”kjøpet” bare fordi du bor der du bor. Hvis man kun velger å ”flørte” litt med stilen må man regne med at de ”ekte” skaterne raskt vil stemple deg som ”wannabe” [Lynne 2000: 87].

Min påstand er at blikket skaterne eller frikjørerne sees med står i relasjon til deres kroppslige ferdigheter. Utstyr og klær hadde med andre ord kroppslige forpliktelser dersom det skulle oppfattes som ekte i den lokale settingen Narvik. Relasjonene personene i mellom handlet ikke bare om hva du hadde et ønske om å uttrykke men var nært knyttet til hvor du hadde vært rent geografisk. Denne geografiske koblingen var en intern markør for dine kroppslige ferdigheter. De som opptrådte på de samme sosiale arenaene kunne *velge* klær eller uniform som ikke stemte overens med deres egne fysiske og observerte representasjoner. De

uniformerte kunne med andre ord fort fremstå som uinformerte (Todal 2005: 94). La meg utdype dette ytterligere.

... for dine kroppslige ferdigheter

”Just as the stage actor strives for a convincing portrayal of his dramatic role – convincing in terms of his capacity to project a certain interpretation – so the social actor struggles to make his role performance congruent with his personality. Failure results in a performance unconvincing to others and/ or to himself [Cohen 1985: 29].

Selv små lokale miljøer har et komplekst og til tider uoversiktlig meningsinnhold. De visuelle karakteristikkenene endrer mening alt ettersom hvilken kontekst man befinner seg i. Med det mener jeg at den nye ”freshe” skidrakten i Lars sine øyne var et symbol på bærerens kroppslige ferdigheter. Dersom bæreren ikke har de ferdighetene utstyret i hans øyne formidlet så var vedkommende heller ikke ekte frikjører men en ”poser”, en jukse-maker eller lettvekter. Det normative idealet blant frikjørerne kan dermed sies å være knyttet til kroppslige erfaringsrammer.

Skillelinjene er likevel vage, hvordan vet andre at noen er eller ikke er i besittelse av de riktige ferdighetene? Ferdighetene kommer til uttrykk på ulike arenaer, og enkelte er viktigere enn andre. *Tredjetoppen* er for frikjørerne en beskyttet sosial arena, et sted hvor informantene ikke måtte påpeke eventuelle skillelinjer overfor hverandre. For det første var de nødt til å gå mot toppen og fra toppen bar det siden ned til vannledningen, de kroppslige ferdighetene kom til syne på veien opp og selvfølgelig ned den bratte fjellsiden. Her var det kroppen som fortalte hvem du var. På et offentlig utested som Liten Plass eller under arrangementet Rallarsvingen og etterspillet i gammen var det ikke lenger kroppslige ferdigheter som talte men andre uttrykk som skulle sørge for at de interne skillelinjene ikke ble glemt. En tur på Liten Plass ga innsikt i interne betegnelser som skilte de ekte frikjørerne fra de som lot til å mangle noen viktige kroppslige ferdigheter og erfaringer. Uten de riktige ferdighetene var de en trussel mot frikjørernes egen integritet.

LITEN Plass

Jeg går opp den smale trappa til puben Liten Plass. Juleprogrammet er fremdeles klistret på ytterdøra, jeg smetter inn. Det er lørdag og lokalet er forholdsvis fullt. Børge står i baren, han har skyggelue med øreklafter, ei bulende snusleppe og rutete jakkeskjorte, med pilsen i hånda lot jeg blikket gli over kveldens gjester som i all hovedsak var de samme som forrige helg. En god gjeng hadde samlet seg langs langbordet innerst i lokalet, de var lett og kjenne igjen med topplue, caps eller pannebånd. De drakk øl og spanderte gledelig Fernet på hverandre. Robert Plant og bandet Led Zeppelin stod for den musikalske underholdningen. Praten gikk lett rundt langbordet men på grunn av musikken ble innholdet til tider svært kryptisk. Langbordet de satt rundt hadde på sin side en helt egen historie. Den smale døra hadde bydd Jon og Eivind en real utfordring når det skulle fraktes inn i lokalet. De fleste jeg ble kjent med hadde en eller annen lignende forbindelse til stedet. Enten hadde de bidratt ved å ta et skift bak tappekranene, tatt hånd om musikken eller som Jon og Eivind, tatt et tak når langbordet skulle fraktes inn i lokalet (utdrag fra feltnotater).

Den dugnadsdrevne puben hadde et nokså fast lokalt publikum, interesse for ski og brett var en av flere fellesnevne. I løpet av vinteren rekrutterte puben nye stamgjester. Kristian, Bjørn og Tina var nye i Narvik og gjestet puben i helgene. De var alle kommet til Narvik for jobb, studier og de gode skiløpene.

Jeg kommer lett i prat med den kvinnelige frisøren i begynnelsen av trettiåra og som frisører flest er hun tilsynelatende interessert i hvem jeg er og hva jeg gjør i Narvik. Praten dreier etter hvert i retning av hva hun selv gjør på fritiden og hvor hun føler sosial tilhørighet. Når jeg sier at jeg trives godt på puben Liten Plass er det tydelig at hun blir engasjert. Det viser seg at hun har nokså klare meninger om dette stedet og at hun sjelden føler seg så utilpass som når hun trer inn den smale døra til den lille puben. Hun ga noen visuelle karakteristikker på det hun mente var regelmessige gjester på stedet, "[...] stor jakke og topplue, gjerne i signalfarger [...]" og hvis du ikke gir uttrykk for lidenskaplig interesse for ski, sykkel eller andre ekstreme ting er det vanskelig å føle seg hjemme" (Marit) (Utdrag fra feltnotater).

Under frisørbesøket kunne damen som hadde fordypet seg i håret mitt fortelle at puben nærmest hadde ekskluderende kraft. Puben var så ladet av verdier utover det at informanter og friluftinteresserte her satt og drakk øl, at hun og flere med hun rett og slett følte seg utilpass ved å tre inn i lokalet. Når jeg siden konfronterte pubens brukere med utsagnet stilte de seg uforstående til utsagnet, dette var ikke hva de selv mente eller hadde oppfattet.

Liten Plass fungerer som et samlingspunkt for ski og fjellfolk, og selvfølgelig hangarounds og groupies... et fargerikt innslag i en ellers så sidrompa by. Her mikses fjell og bygd med by og metropol... reggae og hip hop med snurrings og trøndersodd. Selv samer og negere føler seg hjemme her vil jeg tro (Kristian).

Kristian hadde som innflytter liten kjennskap til Liten Plass sin historie men opplevde puben som samlende. Han var selv ivrig frikjører. De ulike utsagnene ga ulike bilder av puben. Det inkluderende ved fellesskapet var i andres øyne en høyst ekskluderende faktor. At de opptrådte ekskluderende var de likevel ikke klar over, en form for kroppslig inkorporert kulturell kapital, innenfor akkurat denne sosiale sfæren. Eiernes nedskrevne manifest om puben som samlingspunkt gir en mer beskrivende innfallsvinkel til pubens meningsinnhold.

” Liten Plass, 4 toppen AS ble startet utelukkende av idealistiske årsaker.. tanken bak konseptet var å starte en uteplass drevet på "dugnad", dvs at medeierne selv skulle stå for den daglige driften av konseptet. De ulike ansvarsområdene ble fordelt på hver enkelt. Ingen lønn skulle betales ut til medeiere, eventuelt driftsoverskudd skulle taes ut i skireiser. Og nettopp ski var, og er den store fellesnevneren for samtlige som medvirker i konseptet. Konseptet skulle også være et musikalsk alternativ til de andre etablerte uteplasser i Narvik. Vi skulle skape en alternativ oase for oss selv og våre venner med god musikk og usedvanlig god stemning. Vi satset derfor hardt på å få etablerte DJ's fra det ganske land, og utland, til å komme på Liten Plass [...]” [URL 4: 19.06.2008]

Puben registrert under driftsselskapet fjerdetoppen AS hadde allerede gjennom navnet opprettet et ”slektskapsforhold” til fjellet som utgjør bakteppe for Narvik by. Jeg vil på bakgrunn av dette hevde at en av grunnverdiene i puben var nedfestet i de kroppslige erfaringene og felles meningskonstruksjonene som spinnnes rundt Tredjetoppen. Tredjetoppen som fjell eller selve navnet har i seg selv liten divergerende kraft men at menneskene og bruken av fjellet utgjør noe av grunnlaget i det interne og eksterne definisjons og identifikasjonsarbeidet er tydelig. Når eierne valgte å kalle driftsselskapet Fjerdetoppen knyttet de puben direkte opp mot den symbolverdenen eller konteksten fjellet utgjorde. For de med felles erfarte kroppslige referanser blir avstanden til stedet mindre mens det utvider den sosiale distansen til de med annen erfaringsbakgrunn. På tross av at de var nyinnflyttede hadde Kristian, Tina og Bjørn et kroppslig erfaringsbasert forhold til Tredjetoppen. Marit var på sin side født og oppvokst i Narvik men manglet dette. Kristian, Tina og Bjørn følte tilhørighet mens Marit på sin side følte en form for eksklusjon.

Den felles hukommelsen ble ikke bare vitalisert gjennom navnbruken, nettstedet *litenplass.no* (som i dag er lagt ned) inneholdt ved siden av en aktivitetskalender et bilde av Tredjetoppen og en reportasje av stisykkelmulighetene i og rundt Narvik. Bildet over Tredjetoppen og Mørkholla er brukt i kapittel En og er ikke bare en billedlig representasjon av en arena for den felles interessen, det inneholder og skriftlige antagelser som baserer seg på et felles kroppsliggjort minne eller en felles hukommelse. Som utenforstående uten kjennskap til fjellet eller til de omtalte personene gir bildet liten mening utover å skissere noen mulige nedkjøringsvalg. Dersom du er del av miljøet har du enten førstehåndskjennskap, du var der og erfarte hendelsen og forstår av den grunn de skriftlige antagelsene ved hvert enkelt nedkjøringsvalg, eller du har fått historiene gjenfortalt ved en senere anledning og kan av den grunn forstå det underkommuniserte budskapet.

På spørsmål om de som ivrige frikjørere representerte en livsstil svarte Ina ja, noe hun underbygde med likheter i forbruksmønsteret og disponering av tid, Tina svarte på sin side med et ubetinget nei, ”det finns lika många livsstilar som människotyper, tror jag” (Tina). Det er noe interessant ved begge uttalelser. Samtidig som prioriteringene på mange måter var nokså like hadde alle også en mening om hvem de ikke var. Skillelinjene strakk seg med andre ord ikke bare mellom et enhetlig fellesskap og ”de andre” ikke – frikjørerne. De som ikke var tilstede eller hadde blitt observert på fjellet Tredjetoppen men deltok på sosiale arenaer som i gammen eller på Liten Plass ga liv til en kroppslig fundert og uttalt intern differensiering.

Kristian sier i sitatet at Liten Plass også er et samlingspunkt for ”hangarounds og groupies”. Jeg vil forsøke å komme ytterligere til bunns i disse begrepene. Det som ble omtalt som et inkluderende fellesskap ”et samlingspunkt for ski og fjellfolk, og selvfølgelig hangarounds og groupies...” (sitat Kristian) syntes å innebefatte noen klare kriterier for hvem fellesskapet faktisk innebefattet.

Puben ble beskjedent besøkt i løpet av halvåret jeg tilbrakte i Narvik, det var ikke nok at de ivrigste frikjørerne besøkte stedet i helgene og i mai satte eierne kroken på døra. Puben som

meningsbærende symbol mistet likevel ikke sin kraft noe savnet blant frikjørerne vitnet om; "Dessverre er det ingen Liten Plass lengre, og savnet er dypt" (Lars) "Saknar Liten... Ett ställe att träffa lika själar i avslappnad och mänsklig miljö" (Tina). Selv om pengene ikke strakk til og puben la ned hadde informantene og andre Narvikinger en klar mening om hva stedet betydde. Et sted som for noen ønsket å "forene ski, lek og hygge" (Ina). Et sted som tiltrakk seg lokale og tilreisende skientusiaster som Bjørn, Tina og Kristian. Et sted hvor en fant både de "ekte" entusiastene, såkalte "wannabees" og "posere". Eller et sted hvor enkelte narvikinger rett og slett verken følte seg vel eller velkommen. Det var med andre ord et sted hvor interne skillelinjer kom til syne. Hvor Marit viet puben en ekskluderende status valgte Kristian å ordlegge seg i nærmest ubegrenset positive ordelag. Jeg vil påstå at disse motsetningsforholdene bidrar til at fellesskapet lever videre, når grensene revitaliseres ble informantene på samme tid nødt til å ta stilling til hvilke felles målsettinger de hadde.

I eksempelet under tar jeg for meg naturlige omgivelser og de individuelle forutsetningene for å kunne forstå det som blir forklart, det individuelle bildet stemmer ikke alltid overens med andres kognitive bilder eller den reelle virkeligheten der ute. Historien kan leses som et eksempel på hva som kan ligge til grunn for indre så vel som ytre sosiale skillelinjer. Mot slutten av eksempelet vil jeg igjen bringe de interne skillelinjene på banen og reflektere mer inngående rundt begrepene "hangarounds og groupies", "posere" og "wannabees".

Merkelappene brukes etter min mening på noe som man selv ikke er.

FORSTÅR VI HVERANDRE?

The anthropologist, surveying the tapestry of human cultural variations, is like the visitor to the art gallery – a viewer of views [Ingold 2000: 15].

Vår oppfattelse av hvor vi er avhenger av det omliggende landskapet. Vi definerer vår posisjon i henhold til det vi oppfatter rundt oss. Den knausen vi står på kan forklares i henhold til omgivelsene. Dette bildet ligner det som i antropologien kalles kontekst. Verden rundt oss blir forstått og får mening i kraft av konteksten. Et godt eksempel kan være som i dette kapittelet forståelsen av ulike symbolsystemer og metaforer. Ord og symboler betyr ofte

ulike ting alt ettersom hvilken kontekst de skriver seg innenfor. For å forstå symbolets kraft eller mening må man også kunne forstå eller i det minste få innblikk i den ”andres” kontekst. Hvis man ikke redegjør godt nok for sitt eget utgangspunkt kan man missforstås.

Posisjonering i ukjente omgivelser er en viktig side ved frikjøringsfellesskapet, men som ved nærmere ettertanke er overførbar også til andre sosiale kontekster. Eksempelet under kan leses som en metafor på det rommet Kjølørød (2004) viser til når hun tar for seg spesialisert lek.

Anders har redegjort for hvordan man finner frem til en knaus eller et toppunkt i fjellet. Han er oppvokst i nærområdet og kjenner de omliggende fjellene godt. Fra dette toppunktet forklarer han hvordan Ingrid enklest og tryggest kunne komme seg til bunnen av fjellet, han ga en detaljert rutebeskrivelse. Ingrid forstod på sin side ikke beskrivelsen og før Anders visste ordet av det stod hun på feil toppunkt og veien ned ble slettes ikke den samme som han tidligere hadde forsøkt å forklare. Ingrid hadde tolket informasjonen ut fra egne forutsetninger og uten skispor eller en rygg å følge etter havnet hun på feil sted, linjen fra toppen og ned ble en materialisert kroppslig nytolkning uten at hun selv var klar over det³⁸. Redegjørelsen Anders gjorde var ikke dårlig, da Ingrid ikke nødvendigvis hadde forutsetninger for å kunne skjønne hva som ble redegjort. Ingrid hadde ingen inngående kjennskap til det omliggende landskapet og hadde av den grunn dårlige forutsetninger for å forstå det bildet som ble forklart. Den erfarte og implisitte konteksten er med andre ord en utfordring når en forsøker å forstå det levde landskapet til andre.

Lokalitet og fellesskap handler ikke nødvendigvis bare om å avgrense et sted eller rom og om relasjoner og kontekst. Når jeg i første kapittel forsøkte å gi et bilde av meningsfulle rom og lokal diversitet tok jeg for meg forståelsen av *Den sovende dronning* og *Tredjetoppen*. Ulike relasjoner og kontekster skapte ulike levde landskap. *Tredjetoppen* inngikk i en kontekst som bidro til relasjoner frikjørerene imellom. Fjellet var på ingen måte forbeholdt akkurat dette fellesskapet men kunne inngå som meningsfullt ledd i forbindelse med andre sosiale relasjoner. Det er disse relasjonene ulike mennesker i Narvik enten assosierer seg med eller kanskje velger å ta avstand fra. Dette innebar at de hadde innblikk og forstod de ulike sosiale

---

³⁸ Nå er strengt tatt de fleste linjene i topptursammenheng kroppslige nytolkninger, poenget er at man har et bilde av en realitet som slettes ikke er i henhold til det virkelige bildet.

kontekstene symbolene inngikk i og hva som eventuelt måtte skille deres forståelse av relasjonene fra de andres.

EKSKLUSIVITET OG PORTVAKTER I FRIKJØRINGSMILJØET

"Tror det er en del som bare er "posers", men de finner du overalt uansett miljø. Det virker som det er jævla viktig for mange å se "fresh" ut, være kul, ha det siste stashet og så videre"(Lars).

Begrepene "poser" og "wannabe" baserer seg for informantene på individuelle ideer. Noen retningslinjer for bruken av begrepene ga de likevel som når Lars i sitatet over knytter de til det "å se fresh ut [...] og [...] ha det siste stashet". På bakgrunn av det som ble fortalt vil jeg mene at betegnelsene ble brukt om mennesker som fortalte skihistorier om seg selv men hvor denne personen aldri hadde blitt observert på de aktuelle stedene. Slike personer gikk gjerne inn i en mer humoristisk kontekst hvor informantene gjerne siterte deres påståtte bragder i forbindelse med egne toppturer og erobringer. Personer som hele tiden fortalte historier om seg selv og det de hadde oppnådd, hvor hendelsene var festet i virkeligheten, kunne og bli betegnet som "posere". Om jeg tar blikket til informantene i betraktning kunne det å bevege seg i frikjøringsfellesskapet synes som et "minefelt" hvor kroppslige ferdigheter, erfaring, hva du kledde deg i og hvilke historier du fortalte måtte spilles ut på den "riktige" måten. Den høyest rangerte lokale statusen for en frikjører (som riktignok ikke trenger å være intensjonell) oppnådde narvikinger gjennom andres historiefortelling om seg selv.

De man ikke forstår har man på en annen side lett for å essensialisere. Informantene valgte til tider å fokusere på en egenskap og overså en annen. Handlingen var intensjonell hvor de valgte å forsterke en karakteristisk side eller en feilaktig men forutinntatt holdning til andre personer i det fellesskapet informantene selv var en del av. På denne måten blir de andre forstått og forklart ved hjelp av enkle karakteristikk og egenskaper de ikke kjenner seg igjen i. Ved siden av å være en slik ytre kategoriserende prosess kan det også være utgangspunkt for interne karakteristikk hvor en for eksempel betegner deler av et miljø som "wannabees" og "posers". En betegnelse "poserne" ikke selv ville kjent seg igjen i.

De innformantene jeg hadde innenfor frikjøringsmiljøet uttrykte åpenhet mot andre uten den samme interessen. De var i deres øyne velkomne, noe Tina gir eksplisitt uttrykk for når hun omtaler fellesskapet på Liten Plass; ”aah, hvilket stelle..her kan alla føla sej hemma”. Ved å fokusere på ulike turforløp, historiefortelling og likt utstyr definerte frikjørerne seg selv i henhold til hvem de var lik. Frikjørerne fremstod av den grunn som en gruppe med nokså like målsettinger. De som representerte noe annet enn frikjøring utgjorde ingen trussel mot frikjørerne som gruppe, de bidro til å klargjøre fremfor å utfordre sosiale skillelinjer, noe Marit ble et eksempel på gjennom å skissere visuelle karakteristikker og et meningsinnhold hun selv ikke kjente seg igjen i. Skillelinjene var for henne klare og håndterlige. De klare skillelinjene bekreftet fellesskapet men karakteristikken var for frikjørerne selv lite nyansert og vanskelig å forholde seg til. Som Cohen har sagt ”*The sharing of symbol is not necessarily the same as the sharing of meaning*” (1985:16).

Fellestrekkene Marit skisserte, ”[.] stor jakke og topplue, gjerne i signalfarger.. og hvis du ikke gir uttrykk for lidenskaplig interesse for ski, sykkel eller andre ekstreme ting er det vanskelig å føle seg hjemme”, var en forenkling men gjorde motsetningsforholdene enkle å forholde seg til. Ved å rette fokus mot frikjøringsmiljøet og fellesskapet i sin helhet kom mer problematiske skillelinjer til syne. ”Poserne” var i Lars sine øyne ”kule og freshe”, men manglet tydelig en kapasitet som gjorde de til fullverdige deler av fellesskapet.

Begrepsfestede ”posere” eller ”wannabees” slik Ottar valgte å omtale det så for meg ut til å ha ulike funksjoner. Ved siden av å skape implisitte hierarkiske relasjoner innad i miljøet, utstyrte det frikjørerne med begreper som gjorde det enklere å skissere interne skillelinjer utad. ”Poserne” representerte noe tilnærmet likt. De opptrådte på felles arenaer i byen, for eksempel Liten Plass og delte noen symbolske markører, men meningsinnholdet ble ikke nødvendigvis oppfattet som det samme. De interne grensene ble problematisert, riktignok uten at de som ble karakterisert som ”posere” visste det selv³⁹.

---

³⁹ Med begrepet inntrykksskontroll mener Goffmann (1984) i svært enkle ordelag; at vi mer eller mindre bevisst forsøker å kontrollere hvilket inntrykk andre får av oss. De interne rollene i frikjøringsmiljøet så ut til å være knyttet til normative idealer. Dersom du ikke opptrådte korrekt eller på de riktige arenaene kunne du bli tildelt *merkelappen* ”poser”. Min mening er at dette var knyttet til blikket som ble rettet mot deg men selvfølgelig i samspill med ”rollen” du forsøkte å spille ut.

SPESIALISERT LEK PÅ NASJONALT NIVÅ

Det arrangeres frikjøringskonkurranser nasjonalt og internasjonalt og det dømmes etter standardiserte kriterier som linjevalg, aggressivitet og kontroll⁴⁰. *World freeride tour* (URL 5: 30.03.2009) er frikjøringsmiljøets hovedkonkurranse og arrangeres på fire forskjellige steder i verden, en rekke andre kvalifiseringskonkurranser arrangeres i forbindelse med denne *touren*. Det arrangeres konkurranse i grenene ski og snøbrett, klassene deles deretter inn etter kjønn. På nasjonal basis ble det i 2008 og 2007 avviklet en lignende cup, nemlig *Norway Freeride Cup (NFC)*. Arrangementene gikk for seg i Lofoten, Hemsedal, Sauda og Røldal⁴¹. Det ble arrangert konkurranse i grenene alpint, snøbrett og telemark. Grenene ble siden delt i herre og dameklasser.

”Hensikten med cupen er å bygge miljø, fokusere på kunnskapsoverføring og stimulere til aktiv livsstil i de fantastiske fjellområdene vi har i Norge” (URL 6:16.03.09)

Frikjøringskonkurranser avvikles på de respektive stedene også i 2009 men hvor arrangementet i 2008 var del av en cup hvor hver enkelt utøver selv måtte melde seg på, er noen av konkurransene i 2009 gjort om til selvstendige arrangement. En av konkurransene er gjort om til en såkalt *invitational* konkurranse (URL 7: 01.04.2009). Det ble i 2009 arrangert nye frikjøringskonkurranser ved siden av de jeg allerede har omtalt, hvor flere har vært basert på den samme invitasjonsmodellen⁴². Dette innebærer at arrangøren selv velger hvem som får delta i konkurransen. På bakgrunn av dette kan det se ut som man beveger seg vekk fra den relativt åpne formen for konkurranse hvor deltagerne selv melder seg på, til en lukket startliste⁴³.

---

⁴⁰ For mer informasjon, gå til: http://www.freerideworldtour.com/en/faq/faq_0-499, 30.03.09.

⁴¹ For mer informasjon, gå til: <http://www.helenorge.no/cgi-bin/helenorge/imaker?id=104750> 30.03.09.

⁴² For mer informasjon les: http://www.romsdalsvinter.no/index.php?option=com_content&view=article&id=7:vpg-freeride-invitational 03.04.2009.

⁴³ Se startliste for to av arrangementene: http://www.romsdalsvinter.no/index.php?option=com_content&view=article&id=7:vpg-freeride-invitational og <http://www.camplofoten.no/> 03.04.2009. Også andre *invitationals* har blitt arrangert våren 2009: Candy invitational: <http://www.friflyt.no/index.php?pagenr=12&artid=56850> 15.04.2009, Skigym invitational: <http://www.friflyt.no/index.php?pagenr=12&artid=56844> 15.04.2009 og PK og Piril invitational: <http://www.friflyt.no/index.php?pagenr=12&artid=56859> 16.04.2009.

Hvilken plass eller hvilken rolle konkurranseformen av frikjøring spiller for frikjørere i Norge eller på mer global basis kan jeg ikke uttale meg om. Jeg kan derimot rette blikket mot mitt eget feltarbeid hvor 7 av 18 informanter tidligere hadde deltatt i en frikjøringskonkurranse. En av de sju var kvinne og alle var fra 20 til 35 år. På spørsmål om hva man ønsket å oppnå ved deltagelse var svaret blant de som hadde kjørt nokså entydig ”gleden av å være med på et arrangement og treffe folk” (Ina) eller ”Bare for gøy og ikke minst drikkingen og efterfesten” (Kristian). Under konkurransen Lofoten Freeride hvor jeg jobbet frivillig fikk jeg muligheten til å observere de deltagende utøverne på start. Deltagerne hadde i likhet med meg selv gått fra bunnen av fjellet og opp på toppen. På veien bestemte de seg for hvor de skulle kjøre ned. Fra toppen kjørte deltagerne en og en slik at dommerpanelet, som satt med kikkert i bunn av fjellet, kunne sette sine karakterer. Hengende over hodet hadde vi et helikopter som skulle filme utøverne på vei ned fjellsiden. Det som ifølge Kristian bare ”var gøy” så fra toppen av fjellet ut til å være blodig alvor. ”[...] jeg har kone og barn, men likevel utsetter jeg meg for dette [...]” sa en av de litt eldre deltagerne før han satte i vei ned den bratte fjellsiden. Jeg har ikke som hensikt å argumentere mot at dette primært er et sted hvor deltagerne møter nye mennesker, bygger miljø og har det gøy slik både informanter og arrangører sier. Min mening er likevel at det her handler mye om prestisje og markering av egne kroppslige ferdigheter, eller som Lars selv sa ”jeg tror at det man vil er å vise seg fram og oppnå status i miljøet”. Frikjøringskonkurranser kan av den grunn sies å representere noe ganske annet enn det man tidligere har observert innenfor for eksempel basediskursen.

”Basediskursen er inkluderende og ikke-hierarkiserende. De fleste deltakerne har møtt hverandre eller chattet sammen på nettet. Mange er svært nære venner, også på tvers av landegrenser. Konkurranseformen er uhøytidelig og vennskapelig. Uformelle, hierarkiserende strukturer i miljøet knyttes til hopperfaring” [Mæland 2004: 89].

Basediskursen er i Mælands øyne (2004) inkluderende og ikke-hierarkiserende. De deltagende er venner og konkurranseformen er vennskapelig. Beskrivelsen har fellestrekk med frikjøringskonkurranser. Mange av de deltagende var venner som møtes jevnlig for å kjøre på ski ulike steder i Norge og utlandet. I takt med den økte populariteten ble den foranderlige konkurransemodellene en måte å beskytte et hegemoni eller det jeg har valgt å kalle en ”kroppslig integritet” på, som er et tegn på at aktiviteten spesialiseres. Den nasjonale

frikjøringsdiskursen kan se ut til å endres. Frikjørere på lokalt og nasjonalt nivå kan ikke beskytte seg mot den økte populariteten og blir av den grunn nødt til å bruke kreativiteten. Det tilsynelatende marginale ved uttrykksformen frikjøring har både lokale frikjørere i Narvik samt en større konkurrerende gruppe frikjørere et ønske om å beholde. Markedsføring og popularitet gir frikjørerne som gruppe mer publisitet og oppmerksomhet i media, men utfordrer marginaliteten ved frikjøringsfellesskapet. Invitasjonsmodellen kan sees i lys av dette, den nasjonale publisiteten beholdes samtidig som invitasjonene sørger for at "frikjøringsleken" fremstår som marginal.

Lynne (2000) tar for seg den sosiale identitetens distingverende kraft. I sin analyse av gruppedistinksjoner påpeker hun gruppetilhørighetens relevans. Sosiale bånd, gruppetilhørighet og fellesskap knyttes på bakgrunn av felles interesser. John Fiske (1989) analyserer kulturelle smaksnyanser i forhold til sosiale allianser og hverdagslivserfaringer. Alliansene er uttrykk for folks kontekstbaserte (bruk og erfaring) og tidsbegrensede følte kollektivitet og ikke nødvendigvis et uttrykk for klasse, kjønn, bosted eller rase (Fiske 1989:24). Frikjøringsfellesskapet vil på denne måten være en kontekstbasert og tidsbegrenset følt kollektivitet på bakgrunn av en felles kroppslig referanse som frikjøring. De sosiale koalisjonene kan med andre ord dannes på tvers av klasse men med utgangspunkt i kroppslig praksis og sosiale markører. Det er disse markørene som i dette kapitlet har blitt viet oppmerksomhet og sett i lys av kroppslig praksis og ferdighet. Markørene blir tildelt ulike meninger for de som er på innsiden eller utsiden av fellesskapet.

Med fremveksten av såkalte *invitationals* må informantene jeg siterer over inviteres for å kunne delta. Invitasjonene skjer på bakgrunn av tidligere resultater, det er en konkurranse for de tilsynelatende beste utøverne i landet. Ved siden av denne inviterte konkurransen arrangeres det en såkalt *camp*, hvor vi alle kan melde oss på, betale og delta⁴⁴. Jeg tar avviklingen av de nasjonale konkurransene og sammenkomster på henholdsvis Liten Plass og i gammen til inntekt for at man ønsker å fremstå som åpen og imøtekommende. Måten man avvikler konkurransene på samt den interne begrepsbruken vitner på en annen side om differensiering og vern. Det man ønsker å verne om er igjen den kroppslige kunnskapen som

---

⁴⁴ For mer informasjon se.

knytter seg til selve frikjøringens vesen. På en *camp* som den jeg sikter til over er det å invitere til konkurranse som del av arrangementet med på å klargjøre de interne skillelinjene. Man ønsker på den ene siden å fremstå som åpen, et sted hvor ”alle kan føle seg velkomne” (Kristian), som ønskede deltagere i den interne kunnskapsoverføringen. På samme tid ivaretas noen hegemoniske sider eller den hierarkiske strukturen knyttet til de kroppslige ferdighetene man tror folk har, dette skjer gjennom selve konkurranseavviklingen (man vet jo ikke om de som betaler for å være med på campen har mye eller lite erfaring, har dårlige eller svært gode kroppslige ferdigheter).

OPPSUMMERING

Jeg har skrevet om et fellesskap som opererer med begreper som sørger for intern differensiering. Begreper som ”groupie”, ”poser” og ”wannabe” ble i mine øyne brukt for å forsvare en kroppslig utøvd intern integritet. De felles symbolene, enten det nå var snakk om gammen, Liten Plass, invitasjonskonkurranser eller et felles forbruksmønster, sørget for to forskjellige prosesser. De materielle investeringene ble markører for de personlige fellesskapene i og med at det i første omgang skapte en potensiell sosial arena. Denne arenaen ble siden utgangspunkt for intern differensiering.

Det er enda en side ved konkurranse eksempelet som ikke er kommentert og det knytter seg til kjønn. Hvor det tidligere og i de aller fleste frikjøringskonkurranser de siste årene har blitt arrangert egne kvinneklasser, er kvinnene utelatt i det jeg vil kalle invitasjonsmodellen. De kvinnelige informanter hadde sterke meninger og reflekterte over de spørsmålene jeg stilte. De hadde likevel en tendens til å ”forsvinne”.

Fire

Menn og kvinner i en lekfull mannsverden

Jeg avsluttet forrige kapittel med et blikk mot frikjøringsdiskursen på ulike nivå. Kapittelet viser hvordan ideen om noe *tilnærmet likt* utfordrer og bekrefter noen viktige sider ved deg selv og de du mener du selv er lik. Differensiering ble synliggjort i en lokal så vel som nasjonal kontekst. I dette kapittelet vil jeg fremdeles fokusere på kroppen som symbolsk uttrykksform, men hvor fokus nå rettes mot kjønn og kjønnede forskjeller i det observerte frikjøringsmiljøet. Er det slik at frikjøring er en kjønnsnøytral sfære eller spiller idéen om maskulinitet en viktig rolle? Hva er i så fall maskulinitet og hvordan kommer det til uttrykk? Er det slik at man i frikjøringsmiljøet verner om eller velger å tydeliggjøre et maskulint ideal, slik man og velger å trekke frem de kroppslige ferdighetene som vesentlige og avgjørende?

MASKULINITET

Etter min mening er kjønnsaspektet en underkommunisert, men på samme tid, allestedsnærværende dimensjon blant frikjørere enten det nå er på lokalt, nasjonalt eller globalt nivå. Det ligner slik sett implisitte, men viktige, aspekter ved miljøet i sin helhet. Eksempelvis hvordan man tenkte om og betegnet hverandre på bakgrunn av en kroppslig erfaringsverden. Ved å se på kroppslig praksis lokalt og nasjonalt kommer ikke bare ferdighetenes relevans til syne, min mening er at også kjønn og kjønnsforskjeller får en mer bestemt betydning. En annen måte å se distinksjonene eller differensieringen innad i frikjøringsmiljøet på går via kjønn. Gjennom informantenes uttalelser kan man få inntrykk av at kjønnsforskjeller ikke er særlig fremtredende, samtidig skisserer de empiriske eksemplene tydelige forskjeller. Så hva er det som gjør at kjønnsforskjeller ved første øyekast ikke virker å være der eller er tilsynelatende implisitte?

I samtale, på topptur med både menn og kvinner, med bare menn eller bare kvinner, i lek eller konkurranse kom kjønnsforskjeller etter min mening til syne. Før jeg går i gang med hver

enkelt av disse dimensjonene vil jeg peke på noen kroppslige og mentale aspekter som har blitt betraktet som tegn på det mannlige (Whitehead 2002). Mannsidealet eller det maskuline har vært under kontinuerlig endring opp gjennom historien, det har vært knyttet til ”[...] neo spartan virility, hardness and endurance [...] that can be traced back to the needs of the British Empire” eller intellektuelle overvinnelser og utdanning i Europa (Whitehead 2002: 16). Maskulinitet er med andre ord en historisk variabel som endres innenfor eller på tvers av sosiale grupperinger (Whitehead 2002: 16). Moderne maskulinitet eksisterer ikke som fiksert form eller determinerende ideal (Whitehead 2002: 16) men at det eksisterer og har eksistert idéer om menn og maskulinitet som et idealisert produkt er det liten tvil om (Whitehead 2002). Blant frikjørere kommer mannligheten til syne gjennom konkrete egenskaper knyttet til mot og kroppslig utfoldelse, eller gjennom interne metaforer og begrepspar. Jeg mener ikke at mot og kroppslig utfoldelse er forbeholdt menn, men at det innenfor frikjøringskonteksten gjøres relevant og gies mening i lys av mannlighet. Det maskuline idealet kan på sin side være inspirert fra ulike hold. Gurholt (2008) argumenterer for at ideen om å ”beherske naturen” som mannlig utdanning i norsk friluftsliv er et veletablert historisk og sosialt konstruert ideal (Gurholt 2008: 2)⁴⁵. Ideen om mot, kroppslig utfoldelse og det å skulle måle krefter mot hverandre kan sies å være et ideal inspirert av media og sportens verden (Pope, Philips and Olivardia 2000 i Whitehead 2002). Jeg argumenterer med andre ord ikke for noen rigid maskulin konstruksjon men et dynamisk ideal som konstrueres på bakgrunn av ulike normative meningskonstruksjoner, innenfor ulike sosiale grupperinger og konkrete kontekster.

Oppgaven har hatt det levde landskapet, de kroppslige erfaringene og ferdighetene i fokus. Ved siden av å handle om mot handler frikjøring om å være selvstendig og å handle behersket med kontroll, et ideal som kvinnelige og mannlige frikjørere begge ser ut til å etterstrebe. Menn og kvinner går inn i både metaforer og begrepspar som underbygger det maskuline idealet jeg skisserte over. I en tid hvor maskulinitet og femininitet er under kontinuerlig endring ser den nasjonale frikjøringsdiskursen representert gjennom avviklingen av nye konkurranseformer og tilhørende mediedekning ut til å (re-)vitalisere et mer ”tradisjonelt” maskulint ideal.

---

⁴⁵ Gurholt (2008) gir innblikk i den vitenskapelige og historiske tilnærmingen til norsk friluftsliv og viser at man effektivt har sett bort fra hvordan kvinner og forståelsen av natur og friluftsliv kan være knyttet til femininitet.

Menn og kvinner kan kjøre og kjører ofte på ski sammen. Det er likevel slik at om jeg tar tallene fra mitt eget feltarbeid i betraktning så ser det ut som menn i hovedsak kjører på ski sammen med andre menn. Av i alt 18 informanter i Nord-Norge var to kvinner. Kvinnene var riktignok ofte med på tur eller i bakken. Til bare å være to er de med andre ord godt representert i det empiriske materialet, de aller fleste toppturene eller dagene jeg tilbrakte til fjells var jeg likevel sammen med andre gutter og menn. Det observerte fellesskapet jeg var del av lignet på denne måten Christensens (2001: 163) beskrivelse av ”Totten-klanens” medlemmer.

”..de jentene som hadde sans for kroppslig lek, viste derimot samme stabile interesse for snowboard og miljøet som guttene. Jentene på Totten la stor vekt på at guttene respekterte dem, mer enn det de har opplevd i andre ungdomsmiljøer. I den tiden jeg oppholdt meg sammen med gjengen , registrerte jeg aldri seksuell trakasering eller kjønnsbasert mobbing. Jentene satte pris på at miljøet var fritt for sexpress. De var kompiser og ble behandlet deretter.” [Christensen 2001: 165].

Sitatet hentet fra Christensens bok ”Absolutt Snowboard” (2001) ligner mine egne informanternes refleksjoner rundt kjønn. På spørsmål om Ina følte hun var del av et maskulint eller manndominert miljø svarte hun følgende;

I mitt tilfelle er det mannsdominert, men det har nok mye med hva man gjør det til selv. Reiser man rundt finner man jenter man kan kjøre med, for min del spesielt i Tromsø. Jenter må man oppsøke, gutter er det såpass mange av at det er alltid noen å kjøre ski med. Noen av fordelene med at det er mannsdominert, er at det som regel blir tøffere kjøring, og man får som jente utfordret seg mer. Hvis det overhodet er noe negativt ved dette, må det være i forhold til å rekruttere flere jenter. Jeg vil tilføye at det at det er flere gutter enn jenter i miljøet særlig i Narvik, ikke nødvendigvis gjør at det er så mannsdominert. Jenter som kjører fort på ski, blir på ingen måte borte i mengden av mannfolk men heller løftet frem som et positivt bidrag til miljøet (Ina).

Christensen (2001) fant ingen grunn til å konkludere med at jentene var sosialt eller kulturelt undertrykte selv om de i aller høyeste grad var underrepresentert. Jeg vil videre ta for meg noen empiriske aspekter som viser ulike måter å representere kjønn på. Ved å rette blikket mot avviklingen av frikjøringskonkurranser og begrepsbruk mener jeg at kjønn representeres

på svært ulik måte. Ved å rette et nyansert blikk mot begrepsbruk og handlinger kommer maskuliniteten som sosialt konstruert tydeligere frem. For å underbygge det maskuline idealet og som innfallsvinkel til å kunne diskutere frikjøring og kjønn tar jeg først informantenes refleksjoner rundt risiko i betraktning. Grunnen til dette er at risiko er nært knyttet til maskuliniteten jeg skisserte over, der mot, fryktløshet og det å måle krefter mot hverandre spilte en avgjørende rolle.

RISIKO OG KJØNN

Risiko er noe man forsøker å minimere. Da skiller jeg mellom risiko i forhold til å utløse skred og risiko i forhold til drop og fart, dette er grenser man kan pushe selv. Skredfare er på ingen måte noen form for kick (Ina).

Eller;

Är man flera personar utrustad med rätt backup blir det på annat sätt. Sedan kommer det ju an på vad för sorts risk.. skredfarlig område är inget att utmana, däremot bratthet, dropp och att åka mer än man klarar av motiverar (Tina).

I forbindelse med risiko trakk Ina og Tina konkrete skillelinjer mellom risiko de selv kunne kontrollere og risiko knyttet til mer naturlige variabler som skred. De gjorde det på samme tid klart at det å utfordre seg selv i forhold til drop, fart og bratthet var avgjørelser de selv tok og som de selv kontrollerte. Denne formen var til og med en motivasjonsfaktor om jeg tar Tinas besvarelse i betraktning. Beregningene Ina og Tina skisserte virket å ha bred oppslutning på lokal basis. Ottar og Sivert gjorde lignende refleksjoner.

"Safety first" så man har helse til å gå på tur neste gang også. Dette er i hvert fall teorien. Beregningene og risikoanalysen er absolutt påvirket av fellesskapet. Her handler det om erfaringene til fellesskapet i sin helhet, skiferdigheter og rett og slett vilje, vett og forhold.

Adrenalin er en motiverende faktor. Ergo, risiko er et viktig element. Men jeg skiller mellom ulike former for risiko, risikoen med å gå under en hengende skavel er på ingen måte motiverende, mens adrenalinkicket med å sette utfor en side som er litt i bratteste laget absolutt er en motiverende faktor (Ottar).

Eller;

Gjør alltid beregninger i forhold til rasfare og snøforhold. Bergningene kan endre seg noe i fellesskap med andre, men gjør alltid en individuell beregning basert på mine egne forutsetninger. Risiko i forhold til opplevelsen av mestring er motiverende. Samtidig søker jeg alltid å minimere risikoen (Sivert).

Ottar og Sivert var av samme oppfattelse som Ina og Tina. Refleksjonene knyttet til risiko var med andre ord de samme på tvers av kjønnene. De skilte eksplisitt mellom risiko de selv kunne kontrollere (risiko knyttet til egne ferdigheter og kontroll), og risiko knyttet til uforutsigbarhet i naturen. Deg selv som uavhengig og behersket var med andre ord fremtredende faktorer samme om du var mann eller kvinne. Det å utfordre seg selv i henhold til risiko de selv kunne kontrollere var en motiverende faktor.

De individuelle beregningene og det å ta avgjørelser på bakgrunn av egne forutsetninger var en fremtredende faktor ved både Ottar og Sivert sine uttalelser selv om de begge var enige i at fellesskapet her spilte en avgjørende rolle. Dersom jeg vender blikket mot Ina og Tina ble det beskrevne bildet i en slik sammenheng noe annerledes.

Sammen med andre er jeg naiv, stoler nok litt for mye på andre. Da er det andre som tar avgjørelser, jeg henger bare med (Ina).

Eller;

Jag blir avslappnad när jag går samman med folk som har kunnskap och förstånd och då höjs faktisk risknivån. Man kan gå och veta att alla är medvetna, gör värderingar under turen och ej heller har något emot att vända om det hettar till samt att alla kan räddning om något skulle ske. Går jag däremot samman med altför åkglada själar som bara travar på med huvudet under armen och endast har ögon till den fina branta slutningen trots att snöen skriker "nu jävlar ska jag ta dig".. då blir jag slak. Blir nok slak då fast snön er bra, faktisk (Tina).

Tina fortalte ved en annen anledning ytterligere rundt tematikken og knyttet det på samme tid opp mot ulike handlingsmønstre og kjønn. På topptur med andre jenter hadde Tina en formening om at man i større grad fattet beslutningene i fellesskap. Man konfererte med

hverandre og gikk sammen mot målet. Avgjørelsene som ble tatt var i henhold til gruppens svakeste ledd, de valgte vekk risikofylte områder og potensielt farlige situasjoner. Gruppen bestående av kvinner tok med andre ord den som lot til å takle den temporære situasjonen dårligst i betraktning når avgjørelser ble tatt. Ina og Tinas uttalelser i forbindelse med risiko kan sees i lys av et maskulint ideal knyttet til mot og fryktløshet, riktignok i forbindelse med egne ferdigheter. Når Tina deretter reflekterer rundt ulike handlingsmønstre i forbindelse med kjønn, topptur og sosial kontekst blir det å skulle ta det ”svakeste ledd” i betraktning en avgjørende faktor.

Sammen med gutter mente Tina at handlingsforløpet kunne utarte seg ganske annerledes. Valgene som ble gjort var i større grad individuelle og baserte seg av den grunn på egne beregninger. Man gikk ikke nødvendigvis sammen mot toppen, men skilte lag på bakgrunn av form og målsetting. De personlige forutsetningene så i toppturkontekst ut til å skille mennene fra hverandre. Det å skulle vente og konferere om forhold og målsettinger underveis var kun relevant dersom de kroppslige forutsetningene var tilnærmet like. Hvis deltagerne var preget av store individuelle forskjeller kunne man skille lag og gå alene eller delt i mindre grupper mot toppen. Et handlingsmønster jeg selv observerte. Det å ta avgjørelser i fellesskap var likevel viktig i følge både Ottar og Sivert når jeg rettet spørsmålet mer konkret. Uttalelser og praksis var av den grunn ikke alltid sammenfallende. Menn hadde i Tinas øyne også en større tendens til å psyke hverandre opp og gjøre valg som utsatte de for høyere risiko. I lokal kontekst kunne det med andre ord virke som kraft, mot og hurtighet i større grad kom til syne blant menn enn kvinner. Det å kjøre eventuelt gå mot toppen fortest, eller ”droppe”⁴⁶ de høyeste klippene var en viktig men implisitt del av den daglige leken. Det var målbare og observerbare faktorer som lett kunne knyttes til både mot og kontroll. Likhetene til det maskuline idealet jeg skisserte i begynnelsen var med andre ord påfallende.

Å være på topptur sammen ga deltagerne utvidet kompetanse som igjen genererte nye kroppslige strategier. Strategiene handlet om avgjørelser knyttet til to ulike typer risiko, den du selv kunne kontrollere og den du ikke kunne rå over. Disse strategiene kunne knyttes eller justeres i forhold til ferdigheter innad i gruppen, til hver enkelt frikjører eller den sosiale

---

⁴⁶ Å droppe, kommer av ”drop” som betyr å hoppe ut en fjellskrent for deretter å kjøre videre på skiene der du lander.

konteksten som kom frem i de fire eksemplene i kapittel To. På bakgrunn av erfaringene de selv hadde gjort og besvarelsene informantene ga kom forskjeller kjønnene i mellom til syne. Handlingsmønsteret og de konkrete strategiene i fjellet var med andre ord forskjellige. Mens kvinnene i enkelte tilfeller kunne overlate det å skulle ta avgjørelser til andre i gruppen gjorde mennene det klart at vurderingene de gjorde var i henhold til egne ferdigheter. Tina påpekte hvordan dette fort kunne være forbundet med å vandre med ”hodet under armen” hvor man ikke gjorde tilstrekkelige vurderinger av forholdene men vandret i retning av den ”fina branta slutningen”. Uttalelsen ble konkretisert i det siste eksempelet i kapittel To hvor vi ”[...] gikk med hovudet under armen [...]” og ikke tilegnet oss en subjektiv forståelse av forholdene. Vi vandret langs ryggen for så å kjøre ned ”den fina branta slutningen” som Tina kalte det, eksempelet resulterte i alle frikjørere sin store frykt, et stort skred.

LOFOTEN FREERIDE 2008

Om jeg løfter blikket fra Narvik og over til konkurranseavviklingen av Lofoten Freeride 2008 kom andre kjønnsforskjeller til syne. Eksempelet bygger videre på de refleksjonene jeg gjorde rundt avviklingen av frikjøringskonkurranser i forrige kapittel men hvor blikket nå er rettet mot kjønn og ikke de kroppslige ferdighetene konkret. Kroppen spiller ikke bare en avgjørende rolle når frikjørere skilles fra ikkefrikjørere eller når frikjørere konstruerer skillelinjer seg i mellom, den spiller en avgjørende rolle når kvinner og menn fremstilles og plasseres i en større sosial sammenheng.

Klokken nærmet seg 20.00, Simen og jeg jobbet begge på arrangørsida som funksjonærer og hadde endelig gjort oss ferdige med jobben i fjellet hvor konkurransen ble arrangert. Vi kunne nå dra tilbake til arrangementets samlingssted hvor både camp- og konkurransedeltagere befant seg. Den felles middagen ble servert som buffèt og deltagerne forsynte seg i tur og orden. Det ble drukket øl og vin til maten og stemningen steg proporsjonalt med alkoholinntaket. Etter hvert gikk et band på sena og festdeltagerne begynte å danse. Etter en stund ble musikken avbrutt fordi premieutdelingen skulle i gang. Man tok først for seg kvinneklassene i henholdsvis snøbrett og alpint. Kvinnene ble ropt opp, gikk frem tok den mannlige premieutdeleren i hånda og rekte deretter pengene og premiene i været mens de stilte seg opp ved siden av hverandre for fotografering. Man skrudde deretter opp musikken og gjorde klar til å ta for seg herreklassene, musikken ble skrudd ned og vinnerne i henholdsvis snøbrett, telemark og alpint ble ropt frem. Mennene kom løpende frem til podiet og ga den

mannlige premieutdeleren en ordentlig klem, de brølte, viftet med pengesedlene og skiutstyret de vant. Som en avsluttende og humoristisk oppfordring til alle de fremmøtte på premieutdelingen og etterfesten rettet premieutdeleren oppmerksomheten mot vinnerne mot, riktignok metaforisk da han viste til vinnerne lave tyngdepunkt og hvor "store baller" disse mennene hadde⁴⁷. Jeg siterer "...og med dagens desidert laveste tyngdepunkt.", for så å avslutte med "...hvem er så heldig å sikre seg genmaterialet til en av disse mennene i kveld?". Genmaterialet var på sin side fylt av mannens kroppslige ferdigheter som han tidligere på dagen hadde fremvist. Dette ville overføres til det barnet det å "...sikre seg gen materialet.." ville resultere i. Når musikken igjen ble skrudd opp hev mennene av seg det de hadde på overkroppen og bevegde seg med store bevegelser til musikken som ble spilt.

Ved siden av å bekrefte noen interne hierarkiske ordninger blant de mannlige og kvinnelige deltagerne ble maskulinitetens betydning også tydeliggjort. Kvinnene mottok sine premier uten seksuelle antydninger mens mennene umiddelbart ble satt inn i en seksuell kontekst. Det å vinne konkurransen handlet om kroppslige ferdigheter, mot og det å være mann, noe "store baller" og "lavt tyngdepunkt" begge refererte til. Det humoristiske var en viktig del av det hele og det å skulle sikre seg genmaterialet og lage barn var humoristisk ment men likevel fundert i en felles forståelse av at det å vinne konkurransen måtte være forbundet med gode gener. Den metaforiske betydningen av "store baller" samt "lavt tyngdepunkt" er i eksempelet over et viktig virkemiddel og må sees i lys av konteksten, språket brukes aktivt for å vise til ferdigheter og graden av mannlighet, hvordan man forstår en ting i lys av noe annet (Lakoff and Johnsen 1980: 104). Det lave tyngdepunktet og de store ballene er metaforiske bilder som gir liten mening utenfor den spesifikke konteksten. I det meningsfulle rommet "frikjøring" og konkurranse ga metaforene mening eller en form for forestilt rasjonalitet.

Det "å kjøre som en mann" var en utbredt uttrykksmåte informantene imellom. Et uttrykk de benyttet seg av når kvinnene i deres øyne kjørte bra eller "holdt følge" med menn.

Frikjøringskvinnen ble målt etter et ideal knyttet til hardhet, kontroll og mot, et implisitt og metaforisk ideal blant frikjørere, hvor undertonen riktignok var humoristisk⁴⁸. "Å kjøre som

⁴⁷ Her i betydningen mot og mannlighet. Høy risiko betyr mye mot, mens mye mot på sin side er forenlig med graden av mannlighet.

⁴⁸ Andre kjønnete uttrykksmåter hørt blant frikjørere: Uttrykket "Give her" stammer opprinnelig fra USA og har blitt hyppig brukt i forbindelse med amerikanske skifilm produksjoner de siste årene. Man har i en slik sammenheng gitt fjellet kvinnelige egenskaper og skikjøreren skal gi henne (fjellet) sitt beste på vei nedover, altså "vis hvilken mann du er" samtidig som den kjønnete naturoppfattelsen ligner "mother nature" eller "a wild untouched virgin Nature" (Gurholt 2008)

en mann” hadde sitt motstykke i det ”å kjøre som ei dame/ kjerring”. Sammen blir de til et meningsfullt begrepspar. Det å skulle kjøre som ei dame gir liten mening om du ikke har en formening om hva det vil si å kjøre som en mann. Whitehead tar i boka *Men and Masculinities* (2002) tak i maskulinitet på en rekke ulike nivå. For å gi et noe klarere bilde av hvilke assosiasjoner kvinner, damer eller kjerringer vekker i denne konteksten tar jeg tak i hans refleksjoner knyttet til det å ”kaste som en gutt” (min egen oversettelse Whitehead 2002: 188). Han viser til kroppslig fremtoning i den sosiale settingen kroppen og hendelsen eksisterer og hvilken verden den konstruerer ved sin deltagelse. I en verden hvor det mannlige er en dominerende side ved meningskonstruksjonene vil det kvinnelige være forbundet med *den andre* ettersom kvinnekroppen utgjør motstykket til det maskuline idealet som skisseres ved hjelp av begrepsparet ”å kjøre som en mann - å kjøre som ei kjerring”. Kvinnekroppen eller et kvinnelig ideal knyttet til ”myke” verdier skaper et motstykke til den harde maskuliniteten gjennom sitt fysiske nærvær. Uten dette motstykket hadde store deler av begrepsverdenen og de metaforiske betydningene i forbindelse med samtaler og utsagn mistet sin betydning under frikjøringskonkurransen og i den daglige samtale.

Å ta begrepsbruken til inntekt for en eksplisitt undertrykkelse av kvinner blir å dra dette noe langt, både på grunn av den humoristiske undertonen, men også på grunn av Inas egne refleksjoner hvor hun peker i retning av hun ikke nødvendigvis er del av et mannsdominert eller ensporet maskulint miljø.

Jeg vil tilføye at det at det er flere gutter enn jenter i miljøet særlig i Narvik, ikke nødvendigvis gjør at det er så mannsdominert. Jenter som kjører fort på ski, blir på ingen måte borte i mengden av mannfolk, men heller løftet frem som et positivt bidrag til miljøet (Ina).

Ina sier selv at miljøet ikke nødvendigvis er mannsdominert men at kvinner blir løftet frem som positive bidrag. Hun sier likvel at miljøet i Narvik i hovedsak består av menn. De kvinnene som uttalte seg var ubetinget positive selv om de var enige om at større rekruttering blant kvinner hadde vært fint.

På nasjonalt nivå syntes kjønn å være en mer eksplisitt og fremtredende faktor. Et aspekt man valgte å organisere både konkurranse og premieutdeling etter. Med det mener jeg at

utviklingen av *invitasjonsmodellen* som jeg tok for meg mot slutten av forrige kapittel spiller på et såkalt mannsideal. Invitasjonene gir innblikk i den interne differensieringen, enten det nå handler om de kroppslige ferdighetene som trengs eller som en revitalisering av de maskuline idealene frikjøring later til å bygge på. Kvinner lever ikke opp til det maskuline kroppslige idealet frikjøring som aktivitet etterstreber og blir derfor valgt bort når muligheten til å invitere deltagere byr seg (Lofoten Invitational 2009). Metaforene, språket og gestikuleringen under premieutdelingen knyttet det maskuline idealet, vinnernes mot og seksualiteten ytterligere sammen. Det var en seremoni som fremmet maskulinitet samtidig som man henvendte seg til den kvinnelige delen av publikum. Jeg vil med andre ord stille meg bak Gurholt (2008) som ved hjelp av en historisk tilnærming til femininitet, maskulinitet og norsk naturoppfattelse mener at språk og metaforer har oppstått og blitt brukt som autoritære, eksklusive og begrensende verktøy, et effektivt middel i (re-)konstruksjonen av en mannlig elite i friluftslivet.

Kjønn er performativt og spilles ut gjennom relasjonene. Maskulinitet er slik sett en konstruksjon under kontinuerlig endring. Innenfor det meningsfulle rommet ”frikjøring” spilles den aktuelle maskuliniteten ut. Den skaper kontrast til et samfunn som tilstreber likestilling mellom menn og kvinner og utstyrrer frikjørerne med ønsket autentisitet. Når vinneren av en frikjøringskonkurranse har ”erobret” en ny og krevende ”linje” ned fjellsiden blir dette knyttet til både mot, ferdighet og maskulinitet.

Diskurser er praksiser som former objektene de omtaler på en systematisk måte. Slike diskurser fremstår gjerne som en form for ”naturlig kunnskap” som ligger til grunn for folks tanke og handlingsmønster (Foucault 1972 i Whitehead 2002: 61). Disse disposisjonene er ikke naturlige men kulturelle konstruksjoner. Den kontinuerlige rekonstruksjonen av maskulinitet blant frikjørere kan sees i lys av dette. De kjønnede forskjellene later til å være ”naturliggjorte” for både mannlige og kvinnelige deltagere. Begrepspar og metaforer gies mening i henhold til ideen om den maskuline frikjøringsverden, en idé som fordrer at de deltagende har formeninger om det feminine. Et blikk mot frikjøring slik det fremstilles i mediene kan fortelle om denne diskursen er en (re-)konstruksjon og videreføring av nasjonale

idealer (Gurholt 2008) eller om den kommer til uttrykk og kanskje er inspirert fra andre og mer globale trender.

"DE UINFORMERTE BLIR LETT UNIFORMERTE" (Todal 2005: 94)

I debattinnlegget "Besteborgerlig ideal" (25.04.2009) skriver Brother Buntu om hiphop kulturens fremvekst som motstandsbevegelse. "hiphoperne tok opprinnelig avstand fra såkalt besteborgerlighet men har siden tilpasset seg og underbygger i dag det samme idealet som man i opprinnelsen var mot. Hiphop har blitt en forbruksvare og skygge av seg selv. Det kommersielle uttrykket hiphop leveres som et komplett striglet image bestående av musikk, klesstil, kroppsspråk og slanguttrykk. Det fremstår som opprørsk motkultur men ser i bunn og grunn i dag ut til å være bygget på erkekonserverte verdier om kapital akkumulering og narsissistisk identitet" (Buntu Aftenposten 25.04.2009). Hvilket budskap uttrykket "keep it real" referer til eller hva en "ordentlig" hiphoper egentlig representerer er med andre ord ikke lenger like godt å si.

Debattinnlegget (Buntu Aftenposten 2009) forteller en interessant historie som kan sammenlignes med utviklingen av frikjøringstrenden og den postmoderne og ekspressive fritidssfæren, i denne oppgaven representert gjennom aktiviteten frikjøring. Jeg skrev i introduksjonen om den økte tilgjengeligheten perspektivet "spesialisert lek" bidrar med og at frikjøring som trendy kan sees i lys av diffusjonsteori og økt popularitet hvor omfavnelsen skjer innenfor ulike aldersgrupper, kjønn, sosiale grupperinger og klasser.

Det er selvfølgelig noen svært viktige skillelinjer mellom hiphopen og frikjøringens egenart. Mens frikjøring slik det omtales i denne oppgaven kan sies å bygge på idealer som ligner de man kjenner fra det moderne friluftslivet så vel som de postmoderne friluftaktivitetene mer generelt, virker hiphop kulturen å ha et mer ensrettet ideologisk utgangspunkt hvor det å ta avstand fra "besteborgerlighet" stod sentralt⁴⁹ (Buntu 2009). Den økte tilgjengeligheten og det

---

⁴⁹ Hiphop kulturen vokste også frem som festgenre, og har siden utgjort et fint mangfold mellom ytterpunktene; hverdagsrealisme og nytelsesorientert fest (Aftenposten: *Blendet av rappens "bling"*. 28.04.2009. Helle Skjervold).

å kunne investere i ulike uttrykksformer truer hiphopens autentisitet og autonome status. Buntu har en idé om hva som er ekte noe debattinnlegget forsøker å formidle. Et uttrykk han selv mener å representere. Hiphopen er ikke lenger hva den en gang var "den tilpasser seg, kommer i gavepakke og repeterer seg selv.." (Buntu 2009). I lys av de kulturelle uttrykksmåtenes utvidede popularitet har klesmerker og utstyr blitt viktige tilleggsmarkører i identifikasjonsarbeidet. Dette ikke bare blant hiphopere og frikjørere, men også innenfor andre populære aktiviteter og uttrykksmåter. Den økte tilgjengeligheten og ukritiske konsumeringen utfordrer uttrykkets autonome og autentiske sider.

Det som i Buntus øyne representerer besteborgerlighet kan på en annen side sies å være nye måter å skape autonomi og selvrespekt på blant hiphopere. Nye måter å måle den individuelle autentisiteten på. Dette gjelder innenfor utviklingen av frikjøring som populær aktivitet så vel som hiphop kulturens globale fremvekst. Hvis meningene og verdiene kommer i bakleksa og det materielle uttrykket, eller verdien av det materielle uttrykket overtar, kan man enkelt betegne noen som "posere" eller noen som ikke representerer det ekte ("keep it real"). Deltagerne er "uniformerte" med det riktige utstyret og den riktige musikken, men for den som mener å kjenne uttrykkets opprinnelige meningsaspekt kan de nye "disiplene"⁵⁰ fort fremstå som uinformerte.

Spesialisering i lys av det levde landskapet og utviklingen av erfaringsbasert kunnskap, konstruksjonen av felles arenaer og fellesnevner i forbruket eller det å verne om en kroppslig kunnskapsrelatert integritet og et mannlig ideal er alle måter å beskytte frikjøringens autonome vesen. Mens det lekende fellesskapet før utgjorde en kontrast til det normative voksenlivet (Christensen 2001) har den økte populariteten (Odden 2008) gjort at leken ikke lenger konstruerer de skillelinjene de lekende selv ønsker. Spesialisering blir et effektivt middel for å opprettholde grensene men spørsmålet blir i mine øyne om man ikke går i retning av å konstruere et meningsfullt friluftsliv eller en meningsfull fritid innenfor rammer vi kjenner igjen fra arbeids og dagligliv? Dersom friluftsutøvende nordmenn ikke beveger seg i marka eller på fjellet med den riktige kunnskapen og det tilhørende utstyret så defineres de heller ikke som friluftinteresserte eller som i denne oppgaven, frikjørere. Du er nødt til å leve

---

⁵⁰ Tilhenger av noe som forkynner en ny lære.

opp til en rekke normative forventninger (Thorsen 1993; Døving 1997), som på sin side ligner de man har utformet innenfor et spesialisert arbeids- og hverdagsliv. Forskjellen knytter seg til at dette er utøvd lek mer enn det kan sies å være jobb. Først og fremst fordi det ikke er økonomisk innbringende men en aktivitet man velger å investere i. I takt med den økte oppmerksomheten, kommersialiseringen og fremveksten av frikjøring som en populær friluftaktivitet, finner frikjørerne selv nye måter å skape skillelinjer og mening på.

DEN STILISERTE VIRKELIGHETEN PÅ FILM

Film og magasiner er frikjøringsmiljøets kanskje viktigste medium og virkemiddel. Filmene presenterer endringene, årstiden og hvordan landskapet forvandles. Den gir et bilde av reisen mellom det urbane, symbolisert gjennom mer eller mindre obligatoriske reisesekvenser fra flyplasser og stasjoner rundt om i verden til fjellsider som vekker assosiasjoner til uberørt natur. Slik kommer kontrastene til syne. Fjoråret blir i filmene presentert kronologisk, årstiden og omgivelsene endrer seg sammen med den som beveger seg i landskapet. Man får representert en virkelighet nesten uten ord og skildringer, men gjennom bilde og musikk fortelles historien om frikjørerne og omgivelsene. Denne historien gir et blikk inn i frikjøringens utvikling, kroppslig så vel som materielt. En fryst bildeserie eller filmsekvens som i likhet med bildene jeg presenterte fra Tredjetoppen i kapittel To sier noe om tidligere erfaringer, det levde landskapet og erobringene av ”ville” og ”ukontrollerbare” omgivelser. Filmene tar i likhet med hva bildet og de tilhørende kommentarene i kapittel To indikerer (figur 2), at disse filmreisene er rene gutteturer hvor en drar rundt i verden for å gjøre nye erfaringer og feste erobringene til film. La meg illustrere kort;

Fire karer legger ut på tur med store skibagger fylt av skiutstyret de trenger for å gjøre fritiden meningsfull. De letter og lander på et utall flyplasser før de endelig kommer frem til et sted hvor snøen ser ut til å lave ned i ubegrensede mengder. Til disse reisesekvensene er det gjerne lagt til musikk som kan knyttes til det aktuelle stedet de reiser (landet). Moderne musikkproduksjoner med et såkalt ”etnisk” tilsnitt. Morgen etter har været lettet. ”Bluebird”⁵¹ sier karene til hverandre, mens de tar på seg det fargerike utstyret, legger skiene på nakken og trasker inn i en eller annen gondol eventuelt et ventende helikopter ett eller annet sted i verden.” What time is it?” Sier den ene ”time to get extroid” sier den andre. Filmlaget har rigget seg til fra ulike vinkler

⁵¹ Noe frikjørerne på film sier når det er fint vær ute.

slik at bildene skal bli så bra som overhode mulig. Kameraten roper "give her" mens puddersnøen flyr rundt frikjørerne når de tar seg ned den bratte fjellsiden. "Grosse in de hose" (en kombinasjon av engelsk og tysk) høres det fra en kameramann og andre som jublende bevitner "erobringen". En ny dag i et perfekt liv er festet til filmrullen som siden vekker fornemmelsen av frikjøring for et økende antall frikjørere rundt om i verden (Min egen gjengivelse av en "stilisert" frikjøringsvirkelighet slik den ofte fremstilles på internett og film. Basert på URL 3, URL 5, og URL 8. De bildene jeg har valgt å benytte meg av i oppgaven kan "leses" som illustrasjoner på en slik konstruert virkelighet).

Det er kontrastene til det konforme, urbane (illustrert gjennom lange flyplassekvenser) og regelbundne storsamfunnet, som i filmen representeres gjennom lange flyplassekvenser, som livnærer det autonome ved den spesialiserte fritidsaktiviteten frikjøring, som på sin side er representert gjennom kroppslig praksis i fjellene. "Selve ideen om originalitet, og den tilhørende forestillingen om at sosial konformitet kan være autenticitetens fiende, leder til den tanke at den enkeltes valg må bekjempe noen av de reglene som påtvinges utenfra" (Kjølørød 2004: 17). Kanskje er det i lys av dette man må se konstruksjonen av maskulinitet og femininitet (Whitehead 2002) eller den rendyrkede "virkeligheten" som presenteres i film og på bilder. Det levde landskapet i kapittel En, den kontekstuelle galskapen og kunnskapen i kapittel To, for ikke å si de interne distingverende prosessenes relevans innenfor frikjøringsmiljøet i Narvik og på nasjonalt nivå, er alle måter å takle den sosiale konformiteten på for så å fremstå som original og nyskapende. De maskuline idealene fra moderne friluftsliv blir videreført da det later til å utgjøre en kontrast til det konforme og tilsynelatende likestilte samfunnet norske frikjørere beveger seg i til daglig. Dette er selvfølgelig ingen sannhet men en mulig måte å forstå hvorfor maskulinitet som meningsfull konstruksjon later til å spille en viktig rolle i frikjøringssammenheng.

OPPSUMMERING

Buntus (Aftenposten 2009) debattinnlegg illustrerer noen av de problemene et kulturelt uttrykk opplever når det går fra å være marginalt til å bli et globalt og svært populært fenomen. For å opprettholde det marginale eller de distingverende trekkene må aktørene konstruere nye måter å "måle" autenticiteten etter. Den marginaliserende kreativiteten kan i enkelte tilfeller ta en noe selvmotsigende retning og underbygge idealer som viderefører

istedenfor å kontrastere. Frikjørernes autentisitet har aldri vært knyttet til et politisk budskap, det er likevel slik at de ønsker å beholde eller ta vare på en egenart. Den spesialiserte leken, det konstruerte meningsinnholdet og det maskuline verdigrunnlaget er eksplisitte strategier fundert på implisitte meninger og holdninger som spilles ut innenfor den aktuelle konteksten og skaper egenart for den enkelte frikjører. Slik skaper frikjørerne både kontinuitet og brudd i henhold til det moderne og postmoderne friluftslivet (Gurholt 2008).

Det handler om å skape noe frikjørerne selv opplever som autentisk. Den autentiske målsettingen kan til tider ligne den stiliserte virkeligheten frikjørerne får presentert i medier og på film. Likhetstrekkene til andre populære uttrykksmåter som hiphop kan til tider være påfallende. Hvor ”blingen”, som Buntu mener å ha blitt et tegn på besteborgerlighet (Aftenposten 2008), nettopp kan sies å være et forsøk på å skape den temporære autentisiteten hiphoperne ønsker. ”Blingens” autentiske side eller status kan fort forsvinne ettersom hiphop i likhet med andre populære uttrykksformer er dynamiske konstruksjoner under kontinuerlig endring. Selve følelsen av autentisitet er jo ikke autentisk med mindre aktørene selv opplever uttrykket slik.

Den stiliserte virkeligheten bidrar til at frikjøring, på lokalt så vel som nasjonalt nivå, (re-)konstrueres på bakgrunn av enkle idealer knyttet til kroppslig praksis i det levde landskapet, de individuelle ferdigheter, eller den kontekstuelle galskapen, materialiteten, maskuliniteten og femininiteten. Det kan se ut til at dette bidrar til å rekonstruere den autonome statusen man mister når aktivitetens popularitet øker.

Avslutning

Endring og kontinuitet i norsk friluftsliv

I introduksjonen retter jeg blikket mot fritid, friluftsliv og frikjøring som meningsfulle konstruksjoner som står i et gjensidig avhengighetsforhold. Frikjøring gjøres i fritiden og frikjøring er en friluftsansetthet. Det var selve det å konstruere en meningsfull fritid som gjorde at jeg tok nærmere tak i frikjøring som friluftsansetthet. Frikjøring kommer i kapittel En til uttrykk som en levd og sanserik opplevelse. Jeg tar tak i informantenes levde landskapsforståelse (Ingold 2000). Slik kom informantenes erobrende fremferd i fjellene og de påfølgende gjengivelsene av omgivelsene til syne. Slik kan landskapsforståelsen betegnes som ”levd”. I kapittelet påpeker jeg at den enkelte frikjører viderefører ulike kroppslige praksiser og ulike meningskonstruksjoner; et aspekt som avhenger av den aktuelle konteksten. Informantene pendlet mellom det moderne friluftslivet og de postmoderne friluftsansetthetene, ”veien” syntes kort selv om de ofte tok form av å være rendyrkede aktiviteter som ”vokste” ved siden av, og ikke som del av hverandre.

Den erfarte og sanserike virkeligheten skaper i kapittel To en subjektiv forståelse av omgivelsene. Jeg rettet blikket mot frikjørernes kunnskap og taktile observasjoner. Kapittelet forteller om en utbredt kunnskapsbase og relativt lik fremferd i fjellet. Dette kroppslige handlingsmønsteret endres i henhold til den aktuelle konteksten. Tindeveiledere, konkurransedeltagere og frikjørere på topptur, preges alle av den sosiale situasjonen de er i. I det ene tilfellet forholder man seg artikulert og tilsynelatende pragmatisk til omgivelsene, mens man i det andre øyeblikket handler i henhold til den normative galskapen situasjonen ”krever”. I et annet tilfelle glemmes alt hva man har lært og det ”objektive” virkelighetsbildet står uprøvd. Fjellene og frikjøringens foranderlige vesen viser seg slik sett for to uforberedte frikjørere som havner i skred. Dette er et viktig og risikofyllt aspekt for informantenes egeninteresse, og om jeg tar uttalelsene i kapittel fire i forbindelse med egne risikoberegninger i betraktning, kommer dette tydeligere frem. Det å avdekke farer i fjellet krever kunnskap som knytter seg til frikjørernes kroppslige praksiser. Denne kunnskapen bidrar i konstruksjonen av frikjørernes og frikjøringen som friluftsansetthet sin egenart.

De fysiske ferdighetene og sosiale omstendighetenes relevans blir ytterligere underbygget når jeg i kapittel Tre tar et nærmere blikk inn i frikjørernes sosiale verden. Kapittelet gir innblikk i personlige fellesskap og hvordan disse livnæres på bakgrunn av foranderlige symbolske markører. Det som var tilsynelatende likt på utsiden skjulte interne distingverende prosesser. De distingverende prosessene kunne ledes tilbake til det levde landskapet som kunne fortelle noe om dine erfaringer og ferdigheter i en lokal kontekst som Narvik. Den økte populariteten har sørget for at frikjøring kan sees i lys av perspektivet ”spesialisert lek”. Økt tilgjengelighet utfordrer i mine øyne frikjørernes egenart. Når jeg mot slutten av kapittel Tre rettet blikket mot avviklingen av frikjøringskonkurranser, for deretter å ta tak i maskulinitet som sosialt konstruert, var det for å lete etter marginaliserende prosesser blant frikjørerne. Meningskonstruksjonene frikjørerne imellom så ut til å være bygget på autentisitet og autonomi.

Ved å benytte meg av Cohens (1985) tanker om den symbolske konstruksjonen av fellesskap samt Kjølørøds (2004) perspektiv på spesialisert lek, åpner jeg for refleksjoner knyttet til deltagerens konstruksjon av en meningsfull verden og hvilken plass eller hvilken rolle kroppen spiller i en slik sammenheng. Ved siden av å underbygge kroppens sentrale plass blant frikjørere gir det et dynamisk perspektiv på ulike former for postmoderne friluftsliv som en form for spesialisert lek. Perspektivet viser hvordan den spesialiserte leken kan sees i lys av økt tilgjengelighet og endringer i friluftslivet, eller bruken av fritiden mer generelt. Den økte tilgjengeligheten kan i mine øyne knyttes til en mulig ”identitetskrise” innenfor de postmoderne og ekspressive formene for friluftsliv.

ØKT POPULARITET

Den økte oppslutningen later til å få følger for frikjøringsaktørene. En ytterligere spesialisering, profesjonalisering og radikalisering indikerer at det kroppslig ekspressive får utvidet relevans. Ikke bare skal man droppe høyere, kjøre brattere og gjøre farligere triks og knep, man ikler seg fargerike klær i rare mønstre og oppdelinger og sørger for å opparbeide seg et tydelig brilleskille, som tegn på at man har tilbrakt våren ute og i fjellene. Alt bidrar til

å rette fokus mot subjektet som gir aktørene muligheten til å skape interne skillelinjer. Samtidig gjør den økte tilgjengeligheten frikjøringsgruppen på lokalt, nasjonalt og globalt nivå, til en mer brokete og udefinerbar gruppe mennesker. Metaforer som knytter seg til ferdighet og kjønn er måter å igjen avgrense gruppen i sin helhet på. Når det å være frikjører ikke lenger er en marginal og avgrensbar aktivitet blir den interne differensieringen en mer hensiktsmessig og meningsfull prosess. Slik kommer kroppslige ferdigheter og mannlighet til uttrykk gjennom begrepspar og metaforer ved siden av å gies utvidet relevans gjennom avviklingen av for eksempel invitasjonskonkurranser hvor kun menn er invitert. Den kontinuerlige (re-)konstruksjonen av noen normative frikjøringsidealer sørger for intern distinksjon og differensiering. Friluftslivets suksessive demokratisering har gjort diversifiseringen til en tydeligere bestanddel. I et forsøk på å redusere tilgjengeligheten, eller underbygge marginalitetens relevans kan det se ut til at frikjørerne konstruerer nye ”grenser” hvor dyr utrustning, lange reiser, gode kunnskaper og personlige kontakter står sentralt. Virkemidlene som brukes for å underbygge marginalitetens relevans kan tolkes som at frikjøring som del av det norske friluftslivet er midt oppe i en identitetskrise som skyldes en utbredt folkeliggjøring og demokratisering av grenen i seg selv, en prosess hvor motsetningsforholdene (Mæland 2004, Christensen 2001) som før livnærte leken som ”subkulturell” uttrykksform, eller motstandsbevegelse, er i ferd med å forsvinne.

For å løse dette identifikasjonsproblemet har frikjørerne gitt skillelinjer som kan knyttes til kroppslige ferdigheter og spesialisering utvidet relevans. Frikjørerne mener selv å vite best hvem som er i besittelse av de riktige ferdighetene og inviterer derfor til såkalte ”Invitationals” istedenfor å åpne konkurransene for den store og uoversiktelige massen av nye frikjørere. Frikjøringen puttes også inn i vitenskapelige rammer hvor ferdighetene og kunnskapshierarkiet opprettholdes. Dette kom til uttrykk gjennom utdanningen av norske Tindeveiledere.

EN TRUSSEL MOT DET MODERNE FRILUFTSLIVET?

Ulike former for utøvd friluftsliv er under kontinuerlig (re-)konstruksjon. Nye normer og regler konstrueres samtidig som man bringer med seg tillærte verdier og gjør de meningsfulle i en ny sosial kontekst. Noe konkret "fiendebilde" eller problemfylte motsetningsforhold finner jeg ikke mellom de moderne og postmoderne formene for friluftsliv. Noen har likevel klare formeninger om hvilken trussel de postmoderne og ekspressive friluftaktivitetene representerer og argumenterer mot den observerte sportifiseringen av friluftslivet;

"Friluftsliv should continue to be available to all. The individual's physical condition and personal wealth should not be deciding factors for participating in friluftsliv. With the development of sport in mind, all attempts that could threaten the "daily walk of friluftsliv" or "vacation friluftsliv" should be opposed. Friluftsliv must not be for the elite. A "sportification" of friluftsliv will be destructive; let friluftsliv avoid becoming a spectator sport." [Dahle 2007: 36].

Det å måle krefter er en del av frikjøringskulturen. Kroppslige ferdigheter får utvidet relevans i forbindelse med den økende populariteten. Om det er sportifisering man observerer når man retter blikket mot frikjøring og andre ekspressive former for friluftsliv er jeg likevel ikke sikker på. Mæland (2004) skriver om den egalitære diskursen i forbindelse med uformelle basekonkurranser, mens Christensen (2001) vektlegger at snøbrett som "subkultur" skal være lek uten forpliktelser eller krav til resultater men grensesprengende. For frikjørere flest handler det ikke om resultater men det å være del av et fellesskap hvor dine ferdigheter og grensesprengningen er en viktig bestanddel.

"Vi blir ofte fremstilt som enda mer gale (frikjørerne), det er en kalkulert risiko, og veldig ofte er det bare galskap, også blir de ferdighetene og treningen som faktisk er lagt i bønn oversett, også er det bare en gjeng med tullinger som spretter rundt og er... Vi får mer og mer aksept og at den puttes inn i et format som blir mer og mer seriøst, men vi må passe på at det ikke blir en ny toppidrettsgren, for da kommer vi til å miste mye av det samholdet og peppingen som trekker oss tilbake hit hvert år" (Møkleby URL 3 02.05.2009).

Frikjøring som form for utøvd friluftsliv kan sies å være en postmoderne konstruksjon inspirert av moderne norsk friluftsliv så vel som de "subkulturelle kreftene" Mæland (2004) og Christensen (2001) tidligere har skissert. De ekspressive friluftaktivitetene har blitt til

aktiviteter som famner vidt i den norske befolkning (Odden 2008) og frikjørerne selv preges av å bli dratt i ulike retninger. De ønsker anerkjennelse for friluftsjaktiviteten de holder på med samtidig som de ønsker å beholde "marginaliteten" og slår fast at det veldig ofte bare er galskap (URL1). Det kan se ut til at marginale og "subkulturelle" uttrykksformer er i ferd med å bli allemannseie (D2 17.04.2009: 34-38; 16.01.2009: 6-15; Dagbladet sport magasinet 17.10.2008: 20,21). Fokus på lek er fremdeles en viktig side ved aktiviteter som frikjøring selv om den bærer i retning av å spesialiseres. Den felles meningsdannelsen og de symbolske markørene utstyrer frikjørerne med felles referansepunkter. Disse referansepunktene sørger for intern differensiering og bidrar i utformingen av deres egen identitet (Cohen 1985: 117). Spesialiseringen kan tolkes som en måte å underbygge aktivitetens egenart på, samtidig som det virker å ha en legitimerende kraft for aktørene selv. "Grenser" konstrueres *mot* den økende populariteten. Disse grensene opprettholdes i oppfinnelsen av "distinkte" forskjeller som har sitt opphav i ulike kroppslige praksiser. Dette skaper egenart for frikjørerne og fungerer som kilde til ønsket autonomi.

Referanseliste

- Amit, V. (2002): "Reconceptualising community", i Amit, V. (ed.) *Realizing Community: Concepts, Social Relationships and Sentiments*, pp. 1-20. Routledge. New York and London.
- Anderson, Astrid. (1998): *Sans av steder i Melanesia*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Appadurai, A. (1996): *Modernity at Large. Cultural Dimensions of Globalization*. University of Minnesota Press. Minneapolis.
- Bischoff, A & Odden, A. (2000): "Moderniseringsprosesser i utmarka – konsekvenser av endringer innenfor friluftslivet" i *Utmark no1 2000*. Lillehammer: Østlandsforskning. Artikkelen kan leses på www.utmark.org
- Bischoff, A & Odden, A. (2003): "Nye trender i norsk friluftsliv. Utvanning eller forsterkning av gamle mønstre og idealer": 231-247 i Lerkelund, Hans Erik: *Rapport fra konferansen forskning i friluft*. Frifo. Oslo.
- Bourdieu, Pierre. (1995): *Distinksjonen. En sosiologisk kritikk av dømmekraften*. (A. Prieur, Trans.): Universitetsforlaget.
- Carolan, Michael S. (2008): "More than Representational Knowledge/s of the Countryside: How We Think as Bodies". *Sociologia Ruralis*, Vol 48, nr 4. Blackwell Publishing. Oxford.
- Cohen, Anthony P. (1985): *The Symbolic Construction of Community*. Routledge. London and New York.
- Cohen, Anthony P. (2002): "Epilogue", i V. Amit (ed.) *Realizing Community: Concepts, Social Relationships and Sentiments*, pp. 165-170. Routledge. New York and London.
- Connerton, Paul. (1989): *How societies remember*. University Press. Cambridge.

- Christensen, Olav. (2001): *Absolutt Snowboard*. Gyldendal Akademiske. Oslo.
- Christensen, Olav. (2009): ”Sidelangs mot Mainstream” i red. Hole, Elisabeth Skjervum. *Personae*. Vidarforlaget AS. Oslo.
- Dahle, Børge. (2007): ”Norwegian friluftsliv : a lifelong communal process” i *Nature first : outdoor life the Friluftsliv way*. (ed) Bob Henderson and Nils Vikander.
- de Certeau, Michael. (1984): *The Practice of Everyday Life*. University of California Press. Berkley.
- Douglas, Mary. (1997): *Rent og urent; en analyse av forestillinger omkring urenheter og tabu*. Norsk utgave. Pax. Valdres. Første gang utgitt 1966.
- Døving, Runar. (1997): *Fisk: En studie av holdninger, vurderinger og forbruk av fisk i Norge*. Rapport nummer 12. Statens institutt for forbruksforskning. Oslo.
- Døving, Runar. (2005): Arbeidets tid i L.F. Svendsen (ed), *Arbeid: teori og praksis* (pp. 160). NHO. Oslo.
- Ekenstam, Mikael af. (2004): *Topptur, Narvik - Riksgränsen - Björkliden - Abisko*. SG Zetterquist. Göteborg.
- Entwistle, Joanne. (2004): *The Fashioned Body: Fashion, Dress, and Modern Social Theory*. Polity Press. Cambridge.
- Eriksen, Thomas Hylland. (1998): *Små steder – store spørsmål. Innføring i Sosialantropologi*. Universitetsforlaget. Oslo.
- Geertz, C. (1993): *The Interpretation of Cultures*. Fontana Press. London.
- Goffmann, Erving. (1984): *The Presentation of Self in Everyday Life*. The Penguin Press. Great Britain.
- Gullestad, Marianne. (1990): ”Naturen i norsk kultur”: 81-97 i Frønes, Ivar og Deichman Sørensen, Trine: *Kulturanalyse*. Gyldendal. Oslo.

- Gupta, A. og Ferguson, J. (1992): "Beyond "Culture": Space, Identity and the Politics of Difference", *Cultural Anthropology*, 7 (1): 6-23.
- Gurholt, Kirsti Pedersen. (2007): "Norwegian friluftsliv and ideals of becoming an educated man" i *Journal of Adventure Education and Outdoor Learning*. Volume 8, Issue 1, pages 55-70.
- Hall, S and Jefferson, T. (1988): *Resistance through Rituals: Youth Cultures in Post-war Britain*. Routledge. London.
- Hebdidige, Dick. (1998): *Subculture: The meaning of style*. Routledge, London and New York.
- Hirsch, Eric. (1995): "Introduction. Landscape: Between Place and Space" i *The Anthropology of Landscape*. Red: Eric Hirsch and Michael O'Hanlon. Clarendon Press. Oxford.
- Hobsbawm, E. (1992): "Introduction: Inventing Traditions", in Hobsbawm, E.J. og Ranger, T.O. *The Invention of Tradition*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Huizinga, J. (1955): *Homo Ludens*. Beacon Press. Boston.
- Ingold Tim. (2000): *The Perception Of The Environment. Essays in livelihood, dwelling and skill*. Routledge. New York.
- Ingold, Tim. (2007): *Lines. A brief history*. Routledge. New York.
- Kane, M.J. & Tucker, H. (2007): "Ch 4: An adventure tourist experience". In S. Coleman, and T. Kohn (Eds.) *The discipline of leisure*. Berghahn Books. New York.
- Kjølørød, L. (2004): "Om kalde dukker, noble sverd og erobrende sprang. Metaforisk kommunikasjon i spesialisert lek," i Frønes, I. og Schou Wetlesen, T. (red) *Dialog, selv og samfun*. Abstrakt forlag. Oslo.
- Klepp, Ingunn Grimstad. (2007): "Patched, Louse- ridden, Tattered: Clean and Dirty Clothes" i *Textile*. Volume 5. Berg. United Kingdom.

- Klepp, Asbjørn og Thorsen, Liv Emma. (1993): *Den mangfoldige fritiden*. Gyldendal. Oslo.
- Knudsen, Daniel C, Metro-Roland, Michelle M, Soper, Anne K, Greer, Charles E. (2008):
Landscape, Tourism and Meaning. Ashgate.
- Lakoff, George og Johnsen, Mark (1980): *Metaphors We Live By*. The University of Chicago Press.
- Lewis, Neil. (2001): "The Climbing Body, Nature and the experience of Body" i *Bodies of Nature*. Red: Macnaghten og Urry. SAGE Publications. London.
- Lien, Marianne. (1989): "*Frå Boknafesk til Pizza*": *Sosiokulturelle perspektiver på mat og endring og spisevaner i Båtsfjord, Finnmark*. Universitetet i Oslo.
- Lien, Marianne. (1996): *Marketing and Modernity*. Berg. Oxford og New York.
- Lien, Marianne. (2001): "Latter og troverdighet: om antropologi i hjemlige egne" i *Norsk antropologisk tidsskrift. Stier, strømmer og steder*. Nr.1-2, 12 årgang. Red. Edvard Hviding. Universitetsforlaget. Oslo.
- Macnaghten, Phil and Urry, John. (2001): "Bodies of Nature: Introduction" i *Bodies of Nature*. Red: Macnaghten and Urry. SAGE Publications. London.
- McKay, Jim. Messner, Michael A. Sabo, Don. (2000): *Masculinities, Gender relations, and sport*. SAGE Publications. London.
- Merleau-Ponty, Maurice. (1969): *The Phenomenology of Perception*. Routledge. New York.
- Mæland, Sidsel. (2004): *Basehopping – Nasjonale selvbilder – sublime opplevelser*. Norsk Antropologisk Tidsskrift nr. 1-2 Vol. 15. Universitetsforlaget.
- Odden, A. (2008): *Hva skjer med norsk friluftsliv? En studie av utviklingstrekk i norsk friluftsliv 1970-2004*. Doktoravhandling, NTNU. Trondheim.
- Pope, G. H., Philips, K. A. and Olivardia, R. (2000): *The Adonis Complex: The Secret Crisis of Male Bodily Obsession*. Free Press. New York.

- Richardson, Heidi. (1994): *Kraftanstrengelse og ensomhet – En analyse av det norske friluftslivets kulturelle konstruksjoner*. Institutt for kunsthistorie og kulturvitenskap, UiB. Bergen.
- Rolf, Bertil. (1991): *Profession, Tradition och Tyst Kunnskap: En studie av Michael Polanyis teori om den professionella kunskapens tysta dimension*, Nya Doxa. Gytting.
- Sandell, Klas og Sörlin, Sverker. (2000): *Friluftslivshistoria; Från "hårdande friluftslif" till ekoturism och miljöpedagogi*. Carlsson Bokförlag. Stockholm.
- Tilley, Christopher. (1994): "Ch.1: Space, Place, Landscape and Perception: Phenomenological Perspectives" i *A Phenomenology of Landscape. Places, Paths and Monuments*. Berg Publishers.
- Todal, Per Anders. (2005): *Slag under beltestaden må ein berre bøye seg for. 93 diskuterte sanningar på steingrunn*. Eit utval tekstar frå På-steingrunn spalta i Dag og Tid, 1995-2005. AIT trykk Otta AS. Oslo.
- Tordsson, Bjørn. (2003): *Å svare på naturens åpne tiltale. En undersøkelse av meningsdimensjoner i norsk friluftsliv på 1900-tallet og en drøftelse av friluftsliv som sosiokulturellt fenomen*. Noregs idrettshøgskole. Oslo.
- Vorkinn, Marit; Vittersø, Joar; Riese, Hanne. (2000): *Norsk friluftsliv på randen av modernisering*. Østlandsforskning. Lillehammer.
- Veblen, Thorstein. (1899): *Conspicuous Consumption; Unproductive Consumption of Goods is Honourable*. Penguin Books (2005). London.
- Whitehead, Stephen M. (2002): *Men and Masculinities*. Polity Press. Cambridge.

ANNEN LITTERATUR

Aviser

Aftenposten: *Skitur er trendy*. 17.02.2008. Stein Erik Kirkebøen.

Aftenposten: *Besteborgerlig ideal*. 25.04.2009. Brother Buntu.

Aftenposten: *Blendet av rappens "bling"*. 28.04.2009. Helle Skjervold.

Dagbladet sport magasinet 17.10.2008:20,21. *Mellom bakkar og berg*.

Dagens Næringsliv: *Fremtidens Skitour*. D2: 16.01.2009:6-15.

Dagens Næringsliv: *Gaustakick*. D2: 17.04.2009:34-38.

Fremover: *Hyller «Dronninga»*. Nettutgave:

<http://www.fremover.no/kulturliv/article2063919.ece>

Nordlys: *–Råeste jeg har gjort*. 09.03.2009. Ole Martin Loe.

Internett

URL 1: 1 22.04.2008, forfatter, utgivelse og årstall ukjent. Fremover.

<http://www.fremover.no/kulturliv/article2063919.ece>. 22.04.2008

URL 2: Liten Plass. www.litenplass.no 21.03.2008. Nettstedet er i dag lagt ned.

URL 3. NRK. <http://www1.nrk.no/nett-tv/sport/spill/verdi/97333>. 02.05.2009.

URL 4. Facebook.

<http://www.facebook.com/home.php?#/group.php?gid=2257465747&ref=ts>.

30.05.2008.

URL 5: World Freeride Tour. http://www.freerideworldtour.com/en/faq/faq_0-499. 30.03.09.

URL 6. Helenorge. <http://www.helenorge.no/cgi-bin/helenorge/imaker?id=104750>

03.04.2009.

URL 7: Lofoten Invitational 2009. <http://www.camplofoten.no/> 01.04.2009.

URL 8: Nimbus-independent 2009. <http://www.nimbusindependent.com/> 05.05.2009.

FIGURLISTE

Framsida: Foto Erlend Eggen.

Figur 1: Turen opp og påfølgende nedkjøring. Foto Erlend Eggen. 10

Figur 2: Fra høyre (antenna): Linken, Andretoppen, Mørkholla og Tredjetoppen. Fotografiet er hentet fra det nå nedlagte nettstedet litenplass.no, hvor det fungerte som et oppslagsverk over tidligere kjørte og mulige linjevalg for fremtidige, og tilreisende frikjørere. Dette er illustrert gjennom de fargelagte strekene med tilhørende beskrivelse i tekstboksen. Kommentarene i boksene blir gjort rede for på side 32. 30

Figur 3: Enda en "erobring" i de nordnorske fjellene (Nordlys 09.03.2009) Foto Privat.

Red:Amundsen, Hans Kristian.....33

Figur 4: Frikjørere i følge mot toppen av Storgalten i Lyngsalpene. Foto Erlend Eggen. 44

Figur 5: I frikjøringskonkurranser gjelder det å vise seg frem. Foto Erlend Eggen. 49

Appendiks

Spørreundersøkelse

Spørreundersøkelse om frikjøring som fritidsaktivitet

Våren 2008

Narvik

Forsøk å svar på de følgende spørsmålene. Svarene kan være så lange du vil men prøv å svar så utfyllende som mulig. Svarene i spørreundersøkelsen vil bli brukt i forbindelse med en masteroppgave som tar for seg frikjøringsmiljøet i Nord-Norge. Jeg har så langt gjort en rekke interessante observasjoner. Denne spørreundersøkelsen er ment for å etterprøve noen av de observasjonene jeg har gjort blant dere, kanskje utstyrrer den meg og med informasjon jeg slettes ikke har. Masteroppgaven vil i all hovedsak ta for seg miljøet her i Narvik.

Lykke til!

Hilsen Erlend Eggen

---

1. Kjønn?
  2. Alder?
  3. Sivil status?
  4. Har du barn?
  5. Yrke?
-

1. Hvor mange dager tilbringer du på ski i året (gjør et grovt overslag)?
2. Hvordan prioriterer du ski/ brett i forhold til andre aktiviteter og viktige gjøremål? Har prioriteringene endret seg med tiden? Dersom dette er tilfelle, av hvilken grunn?
3. Står du helst på ski/ brett alene eller sammen med andre?

4. Hva er viktigst, kameratskapet eller den individuelle mestringsfølelsen?
  5. Hvilke beregninger gjør du i fjellet, og endrer disse beregningene seg i fellesskap med andre?
  6. Er risiko en motiverende faktor, eller er risiko noe man forsøker å minimere?
  7. Har du andre friluftsjnteresser?
  8. Har du noen gang kjørt en frikjøringskonkurranse, og hva er det man i så fall ønsker å oppnå ved å delta?
-

1. Hvilken funksjon har Liten Plass hatt i Narvik?
  2. Hvilke verdier er det Liten Plass har forsøkt å formidle?
  3. Representerer man som ski- og brettkjører i Narvik en egen livsstil, og dersom det er tilfellet hva tror du andre mener om ski- og brettmiljøet i Narvik?
-

1. Som lidenskaplig ski- eller brettkjører, føler du at du er del av et mannsdominert miljø, og dersom dette er tilfelle, hvordan kommer det til uttrykk?

